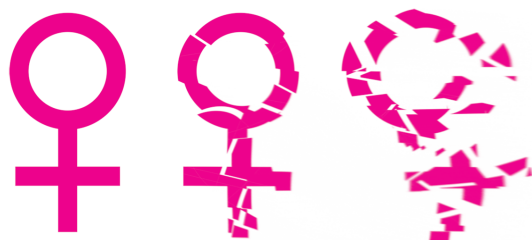

FEMINISM PÅ RIKTIGT

EN GRANSKNING
AV RIKSDAGSPARTIERNAS
JÄMSTÄLLDHETSPOLITIK

LINA STENBERG

PREMISS

ALLT FLER svenskar vill ha ett jämställt
samhälle för kvinnor och män. Partierna har
svarat genom att lansera mer jämställdhetspolitik.
Satsningar och förslag som utgår från partiernas
egna definitioner av vad jämställdhet är.

Den här boken granskar riksdagspartiernas
jämställdhetspolitik. Vad leder politiken till?
Vem vinner på den?

Har partierna en politik för feminism på riktigt?

ISBN 978-91-89077-33-1

9 789189 077331

premissförlag

FEMINISM PÅ RIKTIGT

**EN GRANSKNING
AV RIKSDAGSPARTIERNAS
JÄMSTÄLLDHETSPOLITIK**

LINA STENBERG

PREMISS

© Lina Stenberg & Premiss förlag 2022

Omslag och inlägga: Conny Lindström

Tryck: Adverts, Lettland 2022

ISBN: 978-91-89077-33-1

premissförlag

INNEHÅLL

Sammanfattning:

Endast 2 av 8 partier strävar efter ett jämställt samhälle för alla	5
--	----------

Varför en bok om feminism på riktigt?	9
--	----------

Feminism och jämställdhet – vad menar partierna?	15
---	-----------

Jämställdhet för eliten – liberal feminism	16
--	----

Jämställdhet som går bakåt – konservativ feminism	18
---	----

Jämlik jämställdhet – feminism från vänster	20
---	----

Hur kan jämställdhet för hela samhället uppnås?	23
--	-----------

Granskningsområde 1: Att kunna leva på sin inkomst	34
--	----

Granskningsområde 2: Att kunna jobba ett helt arbetsliv	48
---	----

Granskningsområde 3: Att kunna kombinera jobb och familjeliv	60
--	----

Hur möter riksdagspartierna kraven på jämställdhet?	69
--	-----------

Centerpartiet	70
---------------	----

Kristdemokraterna	77
-------------------	----

Liberalerna	84
Miljöpartiet	91
Moderaterna	98
Socialdemokraterna	104
Sverigedemokraterna	113
Vänsterpartiet	121

Jämförelse:

Hur möter riksdagspartierna arbetar- kvinnornas krav på jämställdhet?	129
--	------------

Vilka partier strävar efter ett jämställt samhälle för alla?	145
---	------------

Slutsats:

De flesta partier har inte en politik för feminism på riktigt	151
--	------------

Referenser	153
-------------------	------------

SAMMANFATTNING: ENDAST 2 AV 8 PARTIER STRÄVAR EFTER ETT JÄMSTÄLLT SAMHÄLLE FÖR ALLA

Kraven från svenska folket på jämställdhet har ökat under senare år. Allt fler kvinnor – och män – vill ha ett mer jämställt samhälle.

De svenska partierna har svarat genom att oftare lyfta frågan och komma med fler förslag på temat.

Marknaden fungerar således, efterfrågan har gett ökat utbud. Men det som partierna pratar mindre om är var de egentligen står i frågan. Vad menar partierna med jämställdhet och vad är deras målsättning med politiken?

Den här boken utgår ifrån att ett jämställt samhälle för alla bara kan uppnås genom en *jämlik jämställdhet*. Ett jämställt samhälle kräver att jämställdheten för arbetarkvinnorna – halva landets kvinnliga befolkning – sätts i centrum.

Frågan som den här boken ställer är hur de åtta riksdagspartierna – Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Miljöpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet – svarar upp mot ett antal krav som kan ställas på en politik för jämlik jämställdhet:

- i) att kunna leva på sin inkomst
- ii) att kunna jobba ett helt arbetsliv och
- iii) att kunna kombinera jobb med familjeliv.

Rent konkret granskas partiernas jämställdhetspolitik genom en genomgång av de senaste två årens riksdagsmotioner samt information från partiernas hemsidor.

Här blir det tydligt att det finns en stor skillnad i vad svenska partier vill.

Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna har en jämställdhetspolitik som lutar sig mot en konservativ feminism som går ut på att bevara könsroller och värna kvinnans plats i familjen. Granskningen av de här partiernas politik visar att den inte leder till ett jämställt samhälle för alla.

Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna har en jämställdhetspolitik sprungen ur liberal feminism. Det är en feminism som framför allt värnar kvinnors karriärer och vägar framåt. Samtidigt förmår den inte avskaffa återvändsgränder för de kvinnor som inte kan eller vill klättra uppåt i samhället. Granskningen visar att de här partiernas politik inte leder till ett jämställt samhälle för alla, även om vissa kvinnor kan ta sig framåt.

Alla fem ovan nämnda partier, med Sverigedemokraterna i spetsen, har en politik som villkorar välfärd utifrån medborgarskap. Med en sådan hållning blir det särskilt svårt att nå jämställdhet för alla som bor i Sverige.

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har en jämställdhetspolitik med ett idépolitiskt arv från vänsterfeminismen. Partierna har av tradition arbetarkvinnor som en viktig målgrupp och har en politik som svarar på samtliga politiska krav som ställs i boken, även om det finns mån för förbättringar och tydligare prioritering av arbetarkvinnor som målgrupp.

I viss utsträckning gäller detta också för Miljöpartiet som har ett ben i liberalfeminismen och ett annat i vänsterfeminismen.

Bokens slutsats är att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet och till viss del Miljöpartiet har en politik som kan skapa ett jämställt samhälle för alla.

Den här boken har tagits fram för att ge svar på vad riksdagspartierna egentligen vill med sin jämställdhetspolitik. För partierna står mycket långt ifrån varandra i frågan trots att det ibland inte låter så.

Bokens slutsats är tydlig: en majoritet av Sveriges riksdagspartier har inte den politik som krävs för det som svenskarna vill uppnå: ett jämställt samhälle för alla.

Fem av åtta partier har inte en feminism på riktigt.

VARFÖR EN BOK OM FEMINISM PÅ RIKTIGT?

Sverige sägs ofta vara ett av världens mest jämställda länder. Och även om den utnämningen kanske mest beskriver hur illa det är i andra länder, är det något att påminna om.

Men i vissa hänseenden sticker Sverige ut. Lönegapet mellan könen är exempelvis fortsatt stort och så har det sett ut de senaste årtiondena. Arbetsmarknaden är mer könsuppdelad än i de flesta andra jämförbara länder och kvinnor tjänar i snitt fyra femtedelar av männens löner, vilket för exempelvis akademiker resulterar i att kvinnor i genomsnitt får 3,7 miljoner kronor lägre livslön än manliga akademiker. Samtidigt blir kvinnors hälsa allt sämre jämfört med männens, särskilt unga kvinnors psykiska hälsa.

Skillnader som dessa upprör allt fler svenskar. I en undersökning från 2019 svarar tre av fyra att ”jämställdhet mellan könen är viktigt”. I samma studie svarar hela 92 procent att samhället inte är jämställt (Jämställdhetsmyndigheten 2019).

De flesta tycker alltså att mer behöver göras och att Sverige inte är i mål än. Jämställdhet har blivit en allt viktigare politisk fråga. Inför valet 2018 rankade väljarna jämställdhet som den tredje viktigaste frågan.

SOM-undersökningen 2021 visar att intresset för jämställdhet har ökat över tid. Landets kvinnor är mest positiva – nio av tio

svarar att samhället behöver bli mer jämställt – men även åtta av tio män svarar samma sak (Falk 2021, s. 40). Efterfrågan har ökat och därmed också utbudet.

Ett sätt att illustrera hur partierna tagit till sig väljarnas intresse är att räkna antalet riksdagsmotioner som berör jämställdhet. Under den senaste femårsperioden, mellan 2016 och 2021, berör 1 114 riksdagsmotioner jämställdhet, jämfört med 796 mellan 2011 och 2015.

Men politikerna då, de som ska göra samhället jämställt, hur eniga är de? På ytan kan de faktiskt verka väldigt överens.

”SD är ett parti för jämställdhet på riktigt”, skrev Sverigedemokraterna i en debattartikel 2020. På Vänsterpartiets hemsida står det att Vänsterpartiet är ”Sveriges första feministiska parti”. Liberalerna skriver att de tagit strid för liberal feminism ända sedan de slogs för allmän rösträtt. Kristdemokraterna hävdar att de har ”en jämställdhetspolitik för verklighetens kvinnor”.

Det finns en anledning till att den här boken heter ”Feminism på riktigt”. För det räcker att skrapa lite på ytan för att se hur olika partierna i själva verket ser på frågan – hur olika de ser på vad som faktiskt är problemet.

Det är viktigt att bena ut de här olikheterna. Egentligen handlar det om ren konsumentupplysning. När partierna menar olika saker i diskussioner om jämställdhet är det något som väljarna bör få veta.

För medan Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna vill satsa på en barnomsorgspeng som jämställdhetsåtgärd vill Liberalerna utöka rutavdraget och Vänsterpartiet höja skatten för höginkomsttagare.

Med de olika ingångarna i frågan blir det svårt att uppfylla svenskarnas förväntningar på ett jämställt samhälle utan att syna partiernas argument och målsättningar.

Vad vill väljarna då? I statistiken som nämns ovan är svenskarna eniga att samhället behöver bli mer jämställt. Samhället som sådant alltså – inkluderat alla människor som finns där.

Det är detta den här boken avser svara på, nämligen hur väl partierna lever upp till väljarnas krav på ett mer jämställt samhälle – för alla.

Disposition

Boken är indelad i sju delar. Efter inledningen kommer en kort diskussion om metod, material och urval som används i boken.

I det andra kapitlet diskuteras sedan några ideologiska skiljelinjer mellan riksdagspartierna.

Därefter kommer ett kapitel som beskriver vad ett "jämställt samhälle" innebär och vad som krävs för att uppnå ett jämställt samhälle. Den huvudsakliga målgruppen för en sådan strävan – arbetarkvinnor – diskuteras.

I det fjärde kapitlet ges ingående beskrivningar av de tre granskningsområden som utgör grunden för analysen av riksdagspartiernas jämställdhetspolitik. Åtta politiska målsättningar tas fram baserade på de största hindren som finns i dag för att arbetarkvinnor ska kunna uppnå jämställdhet.

Bokens granskningsdel går igenom de åtta riksdagspartierna vart för sig utifrån de åtta målsättningarna, med utgångspunkt i partiernas politik. Efter varje genomgång ges en kortfattad analys av hur väl respektive partis politik lever upp till de åtta målsättningarna.

Granskningen följs av en jämförande sammanfattning av partierna utifrån de granskningsområden som boken lyfter.

I ett avslutande kapitel görs ett försök att svara på frågan vilka riksdagspartier som bäst respektive sämst lever upp till kraven på en jämställdhetspolitik för alla.

Bokens avvägningar och avgränsningar

Nedan diskuteras en del avvägningar och avgränsningar som varit viktiga för den här boken.

För att begränsa tidsperioden för partiernas politik har riksdagsåren 2019–2020 och 2020–2021 valts. Detta då det är så nära i tid som en granskning går att göra och eftersom åren utgör mitten av en mandatperiod, en tid då man kan anta att partierna inte påverkats av vare sig att nyss ha haft ett val eller att vara på väg in i en valrörelse.

Frågorna som lyfts kan således antas vara mer av partiernas kärnpolitik och mindre påverkade av opinionen än de skulle vara i samband med ett just avslutat eller nära förestående val.

Det går däremot inte att blunda för att de två senaste riksdagsåren har varit historiskt ovanliga. Från våren 2020 och framåt har en stor del av svensk politik dominerats av coronapandemin med allt vad det inneburit.

Dock finns inget som tyder på att partierna skulle ha lagt jämställdhetsfrågan åt sidan som ett resultat av pandemin. Snarare har frågor som väger tungt för arbetarkvinnor såsom arbetsvillkor inom vård och omsorg och våld i hemmet hamnat högre upp på dagordningen.

Underlaget för granskningen är hämtat från det som partierna själva har skrivit i riksdagsmotioner och på sina hemsidor.

Då två av partierna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, ingått i regering under de år som granskas kommer även propositioner att ingå som underlag.

Det ska också nämnas att det naturligt nog finns en viss mån av tolkning i vad som ingår och inte ingår i de kategorier som granskas i boken. Detta är omöjligt att komma ifrån i en sådan här granskning, men urvalet och granskningen har gjorts med en ambition om att vara så rättvisande som möjligt.

Politikens framtida utfall är svårt att mäta. Det enda sättet att säga något om framtida effekter av dagens politik är att basera det på reformer och förslag som redan har genomförts. Därför kan den här granskningen ge ett relevant underlag inför partiernas jämställdhetspolitik också framåt.

FEMINISM OCH JÄMSTÄLLDHET

— VAD MENAR PARTIERNA?

I en diskussion om feminism och jämställdhet finns vedertagna definitioner att utgå ifrån för att på ett rättvisande sätt jämföra partiernas politik på området.

Begreppen används ibland synonymt, men medan feminism är en samling ideologier och rörelser för jämställdhet är själva jämställdheten just målet för dessa.

Det sistnämnda behöver förtydligas ännu mer. ”Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet”, som Jämställdhetsmyndigheten sammanfattar det på sin hemsida (Jämställdhetsmyndigheten 2019a).

Det är sällan här, på den mer generella nivån, som det råder oenighet. Knivigare blir det när ”jämställdhet” konkretiseras, när prioriteringar ska göras och målgrupper specificeras.

Detta är en problematik som bland andra statsvetaren Malin Rönnblom har belyst – det är när ämnet blir politiskt som det blir komplicerat. En viktig anledning till detta är att det i debatten tas för givet att alla är överens om vad jämställdhet innebär i politisk mening. Men i själva verket finns ingen sådan samstämmighet (Rönnblom 2011).

För även om det går att mäta exempelvis andelen kvinnliga riksdagsledamöter eller kvinnors löner jämfört med männens, ger kvantitativa mått bara delar av sanningen. Dessutom utesluts sådant som inte är lika lätt att mäta.

Därför är det av vikt, menar Rönnblom, att målsättningarna med samhällets jämställdhet konkretiseras. Att varje politiskt parti förtydligar vad jämställdhet innebär, så att väljarna kan jämföra dem sinsemellan.

Syftet med den här boken är just detta: att klargöra och bena ut vad de svenska riksdagspartierna menar med jämställdhet och vad de vill åtgärda på området. Detta för att mäta hur väl deras politik når målet om ett jämställt samhälle för alla.

För att förstå varför partierna inte ser likadant på jämställdhet och förtydliga partiernas olika vägval i frågan behövs en diskussion om ideologierna som präglat dem. Här ges därför en kort introduktion till tre ideologiska inriktningar som påverkat svensk jämställdhetspolitik: liberalfeminismen, den konservativa feminismen och vänsterfeminismen.

Jämställdhet för eliten – liberal feminism

Liberalismen växte fram som en politisk och ekonomisk samhällsmodell under 1700-talet, med individens friheter och rättigheter i centrum. Liberalismen betonar värdet av ett demokratiskt politiskt system liksom av fria marknader.

Här framfördes också tankar om att kvinnan skulle ses som en individ på samma villkor som mannen, på den tiden en ny idé som bland annat förordades av författaren Mary Wollstonecraft i *Till försvar för kvinnans rättigheter* och av, den för liberalismen så inflytelserika, filosofen och ekonomen John Stuart Mill.

Fram växte en särskild gren inom liberalismen, där man kämpade för kvinnors juridiska rättigheter och rösträtt. De suffragetterörelser som föddes under 1800-talet i länder som Storbritannien, USA och Sverige, med målet om kvinnors rösträtt, hade rötter i den här idétraditionen.

I den svenska kontexten har liberalfeminismen och vänsterfeminismen fört en delvis gemensam kamp för rösträttens genomförande 1919. Liksom för flera av de juridiska förändringar som genomfördes under förra århundradet för att skapa jämställdhet mellan män och kvinnor.

Inom liberalfeminismen finns, liksom inom den klassiska liberalismen i stort, ett grundläggande fokus på individen samt på "drivkrafter" eller "incitament". Samhällets roll är i den liberala traditionen huvudsakligen att ge förutsättningar för varje enskild invånare att nå sin fulla potential.

Teorin om en "trickle-down-effekt", nedsippningsteorin, har haft stor spridning inom liberal ekonomi för att exempelvis illustrera hur skattesänkningar för höginkomsttagare också gynnar låginkomsttagare i slutändan. Dessutom finns en central tanke om att marknaden är en egen kraft som inte ska manipuleras utifrån.

I modern liberalfeminism betonas ofta kvinnors egna ansvar för att komma framåt och skapa sig ett bättre liv. Det handlar om att vara "duktig" – som den tidigare liberala riksdagsledamoten och statsrådet Birgitta Ohlsson skriver i boken *Duktiga flickors revansch*. Man måste studera, ta för sig och vara flitig (Ohlsson 2017).

Individer som lyckas förverkliga sin fulla potential, som lyckas stiga i rang genom klassresor, ses som förebilder inom liberalismen. Av samma anledning betonas att kvinnor ska krossa glastak och sikta mot högre positioner i samhället.

Grundläggande är också synen på "formell jämställdhet" – att kvinnor enligt lagen och på pappret har samma rättigheter som

män (Griffin 2017). Det anses vara otillräckligt. I stället finns en diskussion om att skapa jämlika förutsättningar, att ge kvinnor med sämre utgångslägen möjligheten att göra klassresor. Alla ska kunna göra karriär och uppfylla sina livsmål.

Liberalfeminismen kallas ibland för en feminism på höjden, eftersom den handlar om att få kvinnor som individer att sträva uppåt. Den kan också benämnas en jämställdhet för eliten, eftersom målet per definition inte inkluderar alla kvinnor. Här ligger fokus på de som redan är resursstarka eller de som har möjlighet att vara duktiga och ta sig uppåt.

Inte heller här har trickle-down-teorin fungerat nämnvärt. Att kvinnor i toppositioner blir något fler och något rikare har inte särskilt stor effekt på samhället i sin helhet.

Jämställdhet som går bakåt – konservativ feminism

I en konservativ idétradition handlar det om att värna och bevara traditionella värden och värderingar.

Den konservativa samhällsfilosofin växte fram under 1810-talet som en motreaktion till den franska revolutionen, då författaren François-René, vicomte de Chateaubriand argumenterade för en återgång till den tidigare politiska ordningen (Muller 1997, s. 26).

Konservatismen har sedan dess varit en kraft som avsett att stå emot plötslig samhällsomvandling. Inom den värnas det man uppfattar som avgörande samhälleliga institutioner (Huntington 1957). Vilka institutioner som ansetts vara viktiga att bevara har skiftat över tid. Industrialiseringen ansågs exempelvis vara ett hot mot samhället, mot familjen och kyrkan.

Inom konservatismen är stabilitet en viktig grundtanke. Samhället behöver förutsägbarhet men också tydliga ramverk. I den här

idétraditionen ges staten en förhållandevis stark roll. Marknaden ska vara kontrollerad och individens frihet ska i högre grad än inom liberalismen vara underordnad andra värden.

Det finns även en tanke om utilitarism, där samhällets bästa ska överordnas individers eller grupperns intressen och det är staten som avgör detta.

Konservativ feminism har inte haft särskilt starka rötter här i Sverige historiskt. Internationellt däremot, i länder som USA, har det funnits en utbredd rörelse. Ofta tätt knuten till kyrkan och kristna värderingar om familjens upphöjdhet och kvinnans roll. Här har antiabortrörelsen under flera årtionden haft stort inflytande, liksom motstånd mot homosexuellas rättigheter.

Även i Sverige har aborträtten ifrågasatts. Bland annat av organisationen ”Ja till livet” som grundades i början av 90-talet. Under senare år har frågan lyfts i samband med diskussionen om barnmorskors rätt till samvetsfrihet. Inom den konservativa feminismen dominerar det som kallas ”särartsfeminismen”, som bygger på tanken att kvinnor ska få vara kvinnor. Att traditionella ”kvinnliga” könsroller och arbetsuppgifter ska upphöjas i stället för att ifrågasättas (Maktsalongen 2021).

En viktig del av detta är att lyfta fram kvinnans centrala roll som den med ansvar för familj och hem. Här lyfts ofta idéer om kvinnans ”naturliga” roll och att kvinnan blir lyckligast om hon följer en given ordning om var i samhället hon passar bäst.

Konservatism är inte nödvändigtvis kopplat till religion eller religiositet. Men det finns starka band, både internationellt och i Sverige, mellan rörelsen för en konservativ religion, ofta kristendom, och ett konservativt samhälle. Samma sak gäller jämställdhet och konservativ feminism.

Målen för en konservativ jämställdhetspolitik går till viss del ut på att kvinnor inte ska in på manligt kodade domäner. Detta gäller

i samhället i stort, i arbetslivet och i familjen. I praktiken innebär det ofta att vara emot kvotering och att ifrågasätta nyttan av könsuppdelad statistik, att "räkna huvuden".

I klartext bygger idéerna på att kvinnor och män ska bestämma själva över sin familj och sin roll i samhället. Att det är i egenskap av mamma och som omsorgsgivare till anhöriga som kvinnan spelar sin viktigaste roll och att denna roll ska bäras med stolthet.

En konservativ jämställdhetspolitik avser att skapa så stora incitament som möjligt för kvinnor att vara hemma med sina barn och att kunna ta hand om hem, familj och anhöriga som behöver omsorg. Det är alltså en politik som förordar ett mer tudelat arbetsliv, där männen jobbar och där färre kvinnor deltar.

Jämlik jämställdhet – feminism från vänster

Feminismen från vänster har sin grund i en socialistisk och anti-kapitalistisk idétradition.

Socialismen växte fram som en reaktion mot både den konservativa och den liberala världsbilden under 1800-talet. Idén om jämlikhet har hela tiden varit central inom socialismen, liksom principerna om solidaritet och internationalism.

I Sverige har socialdemokratin rötter i den arbetarrörelse som växte fram i Tyskland på 1830-talet, för att under 1880-talet formaliseras i och med en första nationell fackförening och grundandet av det socialdemokratiska partiet 1889.

Inom socialismen har kvinnors lika rättigheter och möjligheter varit viktiga. Det är i kollektivets intresse att också kvinnor lönearbetar, har en inkomst och deltar i samhället. Men idealen har också varit en del av strävan för allas lika rättigheter som medborgare.

I kampen för kvinnlig rösträtt stred därför de socialdemokratiska kvinnorna jämte de liberala.

Den socialistiska feminismen fick ett brett genomslag under 1970-talet som en kombinerad kritik mot klassamhället och mot kvinnans systematiska underordning. Under samma tid uppmärksammades även annan strukturell diskriminering, utifrån exempelvis etnicitet och funktionsnedsättning. Här ser man att vägen till ett jämställt samhälle måste ske genom strukturella samhällsförbättringar där samhällets mest utsatta och förtryckta grupper särskilt ska stärkas (Alvesson & Billing 2011).

Centralt för den socialistiska feminismen är också analysen av det socialt konstruerade könet där könsroller ifrågasätts och där man i stället för att utgå från dikotomin mellan könen man och kvinna använder begreppet "socialt genus".

Internationellt har socialistisk feminism allt mer blivit en gräsrotsrörelse för jämställdhet underifrån, som inkluderar postkoloniala influenser om över- och underordning baserat på etnicitet och ursprung. Här kan "feminism för de 99 procenten" nämnas, där kritik riktas mot den amerikanska liberala feminismen som också kallas "mainstream-feminism" och främst gör livet bättre för den rikaste procenten i USA (Arruzza m fl. 2019).

Också "hood feminism" har blivit ett uttryck med samma andemening – att jämställdhet inte uppnås om den inte omfattar alla kvinnor, oavsett deras bakgrund.

Inom svensk arbetarrörelse har feminism underifrån också diskuterats. Främst inom den fackliga feminismen används det nya begreppet "jämställd jämlikhet". I LO:s Jämställdhetsbarometer som givits ut årligen sedan 2014 beskrivs vad en jämlik jämställdhet är och hur begreppet kan användas. Här beskrivs hur kampen för jämlikhet och jämställdhet måste sitta ihop för att komma till

rätta med de stora samhällsproblemen i Sverige. Att klass och kön hör ihop (Lorentzi & Vedin 2019).

Jämställdhetsbarometern beskriver hur denna kombination av perspektiv har använts historiskt i Sverige för att motivera och upprätthålla välfärdsstatens uppbyggnad. Bland annat med stärkt arbetsrätt och med den svenska arbetsmarknadsmodellen som bygger på att både män och kvinnor ska kunna yrkesarbeta och ta sitt omsorgsansvar. Detta blev viktigt under 1900-talet i och med att kvinnor fick större frihet att tjäna egna pengar, att bestämma över sin egen kropp och ha möjlighet att kombinera arbete med familjeliv.

Den nordiska arbetsmarknadsmodellen har haft positiva effekter för den jämlika jämställdheten. Att den fackliga organiseringen har varit stor, liksom kollektivavtalstäckningen, har gjort att lönerna relativt sett varit höga, även för dem som tjänar minst.

Härmed har också löneökningar kommit kvinnorna med lägst löner till del. Dessutom har här funnits en aktiv arbetsmarknadspolitik för att upprätthålla en så hög sysselsättning som möjligt, liksom ett starkt skydd vid arbetslöshet och sjukdom.

Men när klyftorna fortsatt ökar mellan arbetare och tjänstemän syns en tydlig trend, den att kvinnorna i arbetarklassen är de största förlorarna. Här är löneutvecklingen långsammast och lönerna lägst, arbetsvillkoren generellt sämre och ohälsan störst (Bergold m.fl. 2018, SCB 2018).

Att särskilt satsa på att förbättra situationen för de kvinnor som är mest utsatta, som relativt sett har fått det sämre, är därför prioriterat inom vänsterfeminismen och för de som står för en jämlik jämställdhet.

HUR KAN JÄMSTÄLLDHET FÖR HELA SAMHÄLLET UPPNÅS?

För strävan efter jämställdhet för alla, i hela samhället, kan varken den liberalfeministiska eller den konservativa feminismen vara ledstjärnan. Störst potential att lyckas har i stället jämställdhet kopplad till jämlikhet. Något som forskning visar, både i Sverige och internationellt.

Några exempel nämns här. Några av de mest framstående forskarna på området är brittiska Richard G Wilkinson och Kate Pickett som har skrivit om de positiva effekter jämlikhet har på allt från hälsa och tonårsgraviditeter till antal patent för uppfinningar.

Också internationella institutioner har under senare år nått liknande slutsatser. Internationella valutafonden beskriver exempelvis varför ojämlikhet hindrar ekonomisk tillväxt och leder till politiska spänningar. I stället lyfts motsatsen ”inkluderande tillväxt” – att världens länder behöver prioritera att skapa välstånd för alla (SvD 2017).

EU har beräknat hur viktig jämställdheten är för unionen. Skulle kvinnor ha samma möjlighet till jobb och inkomster som män skulle BNP per capita öka med två procent till 2030. Vid 2050 beräknar EU att BNP-ökningen uppgår till 3,15 biljoner euro (EIGE 2017).

I Sverige har flera rapporter tagits fram som ger belägg för kopplingar mellan jämlika samhällen och positiva effekter på exempelvis folkhälsa, tillit till samhället och livslängd (Suhonen m.fl. 2021).

Kommissionen för jämlik hälsa skriver i en statlig utredning från 2016 att jämlikhet i hälsa på samhällelig nivå inte bara gynnar individer utan också ger bättre förutsättningar för en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar samhällsutveckling i stort, där allmänna resurser kan användas på bästa sätt (Kommissionen för jämlik hälsa 2016).

Vilka prioriteringar krävs för jämlik jämställdhet?

För att nå målet om en jämlik jämställdhet krävs det enligt LO:s jämställdhetsbarometer att både politiken och arbetsmarknadens parter tar ansvar (Lorentzi & Vedin 2019).

Ett sätt att åskådliggöra hur den jämlika jämställdheten skiljer sig gentemot de liberala och konservativa riktningarna är att studera de tre skilda inriktningar som används i familjepolitiken internationellt. Här kallade enförsörjarmodellen, den marknadsorienterade modellen och försörjar-vårdarmodellen.

Enförsörjarmodellen går i linje med den konservativa feminismen och ger stöd till att en part i familjen, i allmänhet kvinnan, ska avstå yrkesarbete för att i stället sköta hushåll, familj och barn. Politik som stödjer den här modellen går i allmänhet ut på att ge ekonomiskt stöd – genom sambeskattning och vårdnadsbidrag eller barnomsorgspeng – för att möjliggöra en sådan ansvarsfördelning.

I den marknadsorienterade modellen är det marknaden eller informella nätverk som blir lösningen för att både män och kvinnor ska kunna kombinera familjeliv med jobb. Förespråkare för

den marknadsorienterade modellen, som är tätt kopplad till den liberalfeministiska idétraditionen, lyfter ofta fram subventioner av hushållsnära tjänster eller skatteavdrag för barnomsorg, snarare än gemensamma välfärdstjänster.

Den tredje modellen, försörjar-vårdarmodellen, innebär en samhällsbyggnad med en väl utbyggd barnomsorg och äldreomsorg som gör det möjligt för både män och kvinnor att kombinera arbete med omsorgsansvar. Ett sådant delat ansvar kräver en föräldraförsäkring som delas mellan föräldrarna liksom en beskattningsmodell som utgår ifrån individerna i stället för familjerna, som är fallet med sambeskattning.

Stora delar av forskningen på området är enig om hur modellerna påverkar arbetskraftsdeltagande bland kvinnor liksom utbredningen av barnfattigdom. Försörjar-vårdarmodellen ger högst arbetskraftsdeltagande bland kvinnor och lägst barnfattigdom.

Länder med enförsörjarmodellen har ett lågt kvinnligt arbetskraftsdeltagande, varierande grad av barnfattigdom och dessutom ofta lågt barnafödande. Slutligen har länder med den marknadsorienterade modellen högst barnfattigdom. De har även högt arbetskraftsdeltagande, men många kvinnor med låga inkomster måste avstå heltidsarbete och hanka sig fram på bidrag för att klara av sitt ansvar för omsorgs- och hushållsarbete (Sirén 2019).

Störst potential att mest effektivt göra hela samhället mer jämställt har den jämlika jämställdheten. Därför är det den teoretiska modellen som den här granskningen av de politiska partiernas program utgår ifrån. Det är också utifrån denna modell som den primära målgruppen för jämställdhetssatsningar identifieras och de viktigaste jämställdhetsmålen för att nå jämlik jämställdhet definieras.

Målgruppen för att nå jämställd jämställdhet

Under hösten 2018 kom en nyhet som chockade många. Enligt en rapport från SCB hade alla befolkningsgrupper ökat sin livslängd sedan 2012, med i snitt 0,7 år för kvinnor och 0,8 år för män. Men bland ensamstående kvinnor och bland kvinnor med förgymnasial utbildning hade livslängden i stället minskat med 0,2 år (SCB 2018). Trots att nyheten bara rör en del av alla kvinnor som kan klassas som "arbetare" (kvinnor med gymnasieutbildning drabbas inte fullt så illa) så är arbetarkvinnor en samhällsgrupp som relativt sett fått det allt sämre i samhället över tid.

Här ska tilläggas att det är gruppen i sin helhet som åsyftas, inte enskilda kvinnor. Det är inte bara arbetarkvinnor som halkar efter. Också många kvinnor i tjänstemannayrken med låga löner och dåliga arbetsvillkor har fått möta samma trend som arbetarkvinnorna.

Till exempel är medellönen för en kvinna med som högst gymnasieutbildning 25 800 kronor enligt LO:s Lönerapport 2021. (Larsson 2021, s. 2).

De flesta arbetarkvinnor har till och med ännu sämre inkomster. Ovan nämnda lön är nämligen uppräknad till heltid och nästan hälften av de berörda kvinnorna arbetar deltid, oftast i brist på heltidsanställningar.

En stor grupp kvinnor i Sverige har låga inkomster. Enligt SCB har drygt 1,3 miljoner kvinnor i Sverige, i åldrarna 20–64 år, förvärvsinkomster som är lägre än 25 000 kronor i månaden. Eller annorlunda uttryckt, 48 procent av alla kvinnor som jobbar tjänar mindre än så (SCB 2020).

För att nå jämställdhet i hela samhället skulle en gedigen satsning på den här stora, och relativt sett utsatta, gruppen göra stor

skillnad. Förbättringar för dessa kvinnor skulle inte enbart hjälpa dem och deras familjer. Det skulle sannolikt också gynna samhällsekonomin samt samhällets välmående och sammanhållning.

Annorlunda uttryckt är det svårt att se hur Sverige ska kunna bli jämställt utan att den här gruppen särskilt lyfts. I boken riktas fokus därför på arbetarkvinnor som primär målgrupp för att få ett jämställt samhälle, som svenskarna allt mer efterfrågar. Men vilka ingår i gruppen arbetarkvinnor?

Arbetarkvinnorna – hälften av landets kvinnor

Först behövs en definition av ordet arbetare. Sveriges arbetare, eller arbetarklass, brukar definieras utifrån två kriterier, utbildningsnivå och yrkeskategori.

En definition av arbetare är någon med ”kort utbildningsnivå”, det vill säga som har högst gymnasieutbildning. Det är definitionen som SCB har kommit att använda och därmed också övriga svenska myndigheter.

I dagsläget har 17 procent av arbetsföra svenskar enbart förgymnasial utbildning medan 44 procent har som högst en gymnasieutbildning. Totalt utgör alltså personer med kort utbildning 63 procent av arbetande svenskar – det är 4 369 326 personer. Det ser olika ut runt om i landet och finns skillnader mellan olika åldersgrupper i utbildningsnivå.

Det är flest män som har kort utbildningsnivå. Och fler kvinnor än män har någon form av eftergymnasial utbildning. Totalt är 1 972 324 kvinnor arbetarkvinnor baserat på utbildningsnivå. Det är 54 procent av svenska kvinnor i åldrarna 16–74 år.

När det gäller yrkestillhörighet finns det olika sätt att dela in landets anställda i tjänstemän respektive arbetare. Till exempel baserat

på typen av arbetsuppgifter en person har, där tjänstemän är de som arbetar på kontor eller i förberedande arbetsuppgifter och arbetare är de som arbetar i den direkta verksamheten (Arbetets Marknad).

En mer rättvisande definition är att utgå ifrån vilken facklig centralorganisation som de anställda tillhör. Medan ett TCO- eller Saco-förbund har avtal som gäller för tjänstemän är det LO som organiserar arbetare. Men alla arbetare är inte medlemmar i LO. Därför är det viktigt att räkna in alla förvärvsarbetande som finns inom LO-förbundens avtalsområde.

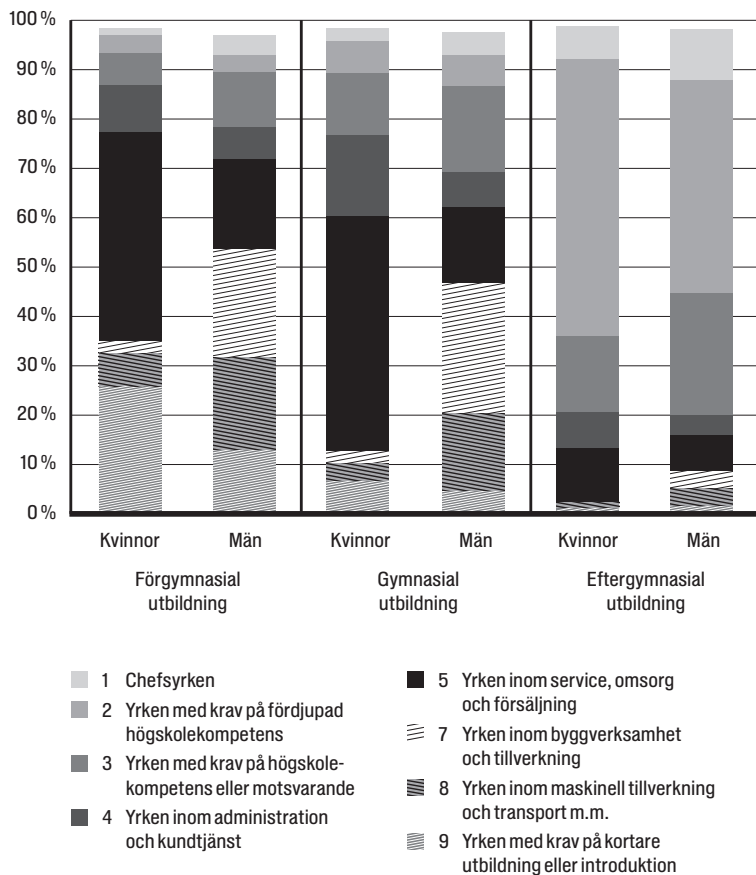
Här blir naturligt nog siffrorna något lägre eftersom avslutad utbildning inte nödvändigtvis betyder att personen är i arbete. Här ingår heller inte egenföretagare som inte klassas som anställda.

Det kan diskuteras vilken definition av arbetarkvinnor som bör användas i den här granskningen. Den baserad på utbildningsbakgrund eller den på yrkestillhörighet? Oavsett val visar statistiken samma sak, att arbetarkvinnor har det sämre jämfört med andra grupper.

I LO:s årliga jämställdhetsbarometer kombineras SCB:s definition, baserad på utbildningsnivå, med definitionen baserad på yrkestillhörighet. Bilden nedan visar i hur stor utsträckning de två definitionerna överlappar.

Diagram 2.1

Var kvinnor och män med olika utbildning arbetar (anställda 20–64 år utifrån utbildningsnivå fördelade på olika yrkesområden)

Not: I diagrammet visas inte 6. Yrken inom lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske, 0. Militärt arbete respektive uppgift saknas. Det är därför som staplarna som regel inte summerar till 100 procent.

Källa: SCB (AKU), årsmedeltal 2017.

Bergold m.fl. 2020

För enkelhetens skull används härnäst endast utbildningsnivå (max gymnasieutbildning) för att definiera arbetare. Dels för att det är en allmänt vedertagen definition. Dels för att den också inbegriper kvinnor som vid tiden för mätningen inte jobbar. Exempelvis de som är arbetslösa, sjukskrivna, föräldralediga eller pensionärer.

Att dessa inkluderas är viktigt eftersom det, som boken återkommer till, är fler arbetarkvinnor än kvinnor med längre utbildning som är exempelvis sjukskrivna, något som ofta hänger ihop med den specifika arbetssituation de möter.

I en diskussion om jämställdhet mellan könen är det viktigt att betona att det egentligen inte räcker med att diskutera de två kategorierna kvinnor och män. Detta då exempelvis icke-binära och transpersoner riskerar att exkluderas i en sådan uppdelning. Dessvärre finns inte tillräckligt statistiskt underlag för att också inkludera de här grupperna här. Dock är det rimligt att anta att en politik för jämlik jämställdhet bör vara gynnsam också för dessa, särskilt bland dem med kort utbildningsnivå.

Tre granskningsområden för ett jämställt samhälle

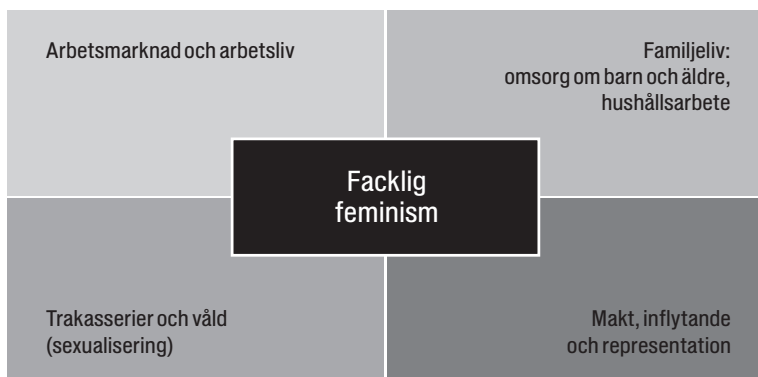
Med arbetarkvinnor som den primära målgruppen behöver de politiska målen justeras. De problem som arbetarkvinnor främst berörs av hamnar därmed i centrum för den här boken.

För att se vilka förbättringar som krävs för arbetarkvinnor – men som också leder till ett mer jämställt samhälle för alla.

LO:s årliga jämställdhetsbarometer är återigen till stor hjälp. Här finns en modell, en fyrfältare som beskriver grunderna till den fackliga feminismen.

De fyra områdena som beskriver de viktigaste förutsättningarna för arbetarkvinnor är: 1) arbetsmarknad och arbetsliv, 2) familjeliv: omsorg om barn och äldre samt hushållsarbete, 3) trakasserier och våld (sexualisering), 4) makt, inflytande och representation.

Figur 1.1
Den fackliga feminismens fyra områden

Bergold m.fl. 2020

I LO:s Jämställdhetsbarometer beskrivs hur de hänger ihop:

”Kvinnors och mäns jämlika och jämställda villkor i arbetslivet är en grundbult för att förstå en jämlik jämställdhet. Löner, anställnings- och arbetsvillkor ska ge goda förutsättningar till egen försörjning, oavsett om du är kvinna eller man, oavsett i vilket yrke du arbetar.”

En annan viktig utgångspunkt är hur arbetsliv och familjeliv påverkar varandra. För att alla ska kunna få en egen lön som går att leva på måste det gå att kombinera lönearbete med omsorgsansvar för barn och äldre samt hushållsarbete. Då krävs välfärdstjänster av hög kvalitet som är tillgängliga för alla oavsett inkomst.

Både kvinnor och män ska kunna arbeta utan att utsättas för våld, hot eller trakasserier. Även våld i hemmet kan påverka situationen på arbetet.

Kvinnor och män ska även ha samma makt att påverka och representera facket (Bergold m.fl. 2020, s. 7).

Alla fyra områden är viktiga, men för den här bokens granskning behöver ämnena avgränsas, vilket beskrivs i kapitlet nedan.

För att avgränsa granskningen kommer fokus ligga på de målsättningar där riksdagspartierna har störst makt att påverka, på bred front och med direkta insatser.

När det kommer till ”makt, inflytande och representation” kan man argumentera för att ökat inflytande ger mer jämställdhet. Genom att kvinnor är med och beslutar på lika villkor med män lyfts exempelvis fler frågor som är särskilt angelägna för kvinnor. Men för att den här granskningen inte ska sväva ut alltför mycket lämnas det här området åt sidan. Detta för att man kan argumentera för att representation mer indirekt leder till jämställdhet.

Också ”sexualisering” lämnas utanför ramen för den här granskningen. Att lyfta hur allt från destruktiva könsroller till sexuella trakasserier och våld påverkar kvinnors liv är viktigt, inte minst för att förstå varför det finns strukturer som gör att jämställdhet inte är ett enkelt mål att nå i samhället. Men – och kanske just därför – är det också här svårt att se tydliga och enkla politiska åtgärder för riksdagspartierna för att få snabb effekt på jämställdheten.

Det vore dock önskvärt att samma metod som i den här boken tillämpas också för att granska hur riksdagspartierna vill skapa ett samhälle med jämställd makt och representation, fritt från sexualisering.

Fokus för den här granskningen blir på de två områdena ”arbetsliv och arbetsmarknad” och ”familjeliv: omsorg om barn och äldre,

hushållsarbete”. Detta då man kan anta att det är inom dessa politiska reformer och åtgärder mer direkt kan göra livet bättre för kvinnor och skapa ett mer jämställt samhälle.

Att förbättra inkomster för arbetarkvinnor är ett sådant politiskt mål, liksom reformer som förenklar föräldraskap.

Båda områdena är stora och relativt diffust definierade. När det kommer till arbetsliv och arbetsmarknad ryms där flera viktiga frågor som berör varför arbetarkvinnor är en grupp som halkar efter samt vad det är som försvårar för att de ska få det bättre. Det andra området, familjeliv, innefattar det obetalda hemarbetet samt omsorgsansvar för både barn och äldre, ibland med särskilda behov.

För att använda modellen från jämställdhetsbarometern krävs dock fler avgränsningar. Inom området ”arbetsliv och arbetsmarknad” finns två frågor som är centrala för arbetarkvinnors särskilt utsatta situation. Den ena handlar om vad kvinnorna faktiskt har att leva på, deras inkomster, vilket i sig är beroende av både lön och arbetsvillkor men också samhällets ekonomiska stöd. Den andra handlar om den fysiska och psykiska belastningen som arbetaryrken innebär, som påverkar livskvalitet, hälsa och livslängd.

Inom området ”familjeliv” finns flera viktiga perspektiv för arbetarkvinnor. Den här boken kommer fokusera på det som handlar om att kunna kombinera jobb med familjeliv.

Det som den här boken avser granska är alltså hur de politiska partierna förhåller sig till, och formulerar politik inom, följande mål:

- i. att kunna leva på sin inkomst
- ii. att kunna jobba ett helt arbetsliv
- iii. att kunna kombinera jobb och familjeliv.

Granskningsområde 1: Att kunna leva på sin inkomst

Det finns flera uppenbara problem som drabbar arbetarkvinnor i större utsträckning än andra grupper i samhället. Ett basalt sådant, som också ökat över tid, är jämförelsevis lägre inkomster att leva på.

För att förstå hur arbetarkvinnor halkar efter i samhället går det inte att bortse från deras relativt försämrade löneläge. Intäkterna bland de lägst avlönade har inte hängt med i utvecklingen av landets medianinkomster.

Tabell 2.1

Olika inkomstgruppers ekonomiska standard i förhållande till medianen (relativ ekonomisk standard i procent och förändring i procentenheter)

Inkomstgrupp	1995	2017	Förändring 1995–2017
1	43	39	–4
2	71	60	–11
3	80	72	–8
4	88	83	–5
5	96	94	–2
6	104	106	–2
7	115	119	4
8	128	136	8
9	147	160	13
10	214	325	111

Anm. I tabellen redovisas kvoten mellan den genomsnittliga ekonomiska standarden för olika inkomstgrupper och medianvärde i befolkningen, uttryckt i procent.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Löneskillnaderna är stora mellan grupperna kvinnor och män. Inkomstgapet, som varit oförändrat sedan 1995, visar att kvinnor bara har 77 procent av männens totala inkomster (SOU A 2020:01).

LO:s Lönerapport från december 2021 visar också hur klyftan mellan tjänstemän och arbetare har ökat över tid. Här syns hur skillnaderna mellan klasserna är tillbaka på 1930-talets nivåer. Bara mellan 2018 och 2020 ökade lönegapet mellan tjänstemän och arbetare med 2,4 procentenheter (Larsson 2021, s. 9).

För arbetare var medellönen i heltid per månad 27 500 kronor och för tjänstemän 41 300 kronor. Medellönen var alltså 13 800 kronor, eller 50 procent, högre för tjänstemän än för arbetare, enligt LO:s rapport.

Arbetarkvinnorna då? Medan den genomsnittliga heltidsmånadslönen för en manlig arbetare var 28 900 kronor innan skatt var arbetarkvinnornas 25 500 kronor (Larsson 2020, s. 28). Men medan skillnaderna i lön mellan kvinnor och män minskar mer och mer enligt rapporten är det tydligt att skillnaderna i inkomst inte gör det.

Förklaringen ligger till stor del i att så många av arbetarkvinnorna arbetar deltid, oftast i brist på heltidsanställningar, och har mer otrygga arbetsförhållanden (Andersson & Stüber 2020).

Lönebildning och svenska modellen

Det är viktigt att förstå varför lönerna ser olika ut i samhället.

Den svenska modellen bygger på ett trepartssystem där staten, arbetsgivarorganisationer och fackförbund har viktiga roller. Modellen har tre pelare, en organiserad arbetsmarknad, en generell välfärd och en ansvarsfull ekonomisk politik.

Den första pelaren bygger på att arbetsmarknadens parter, arbetsgivarorganisationer och fackförbund förhandlar avtal. Kol-

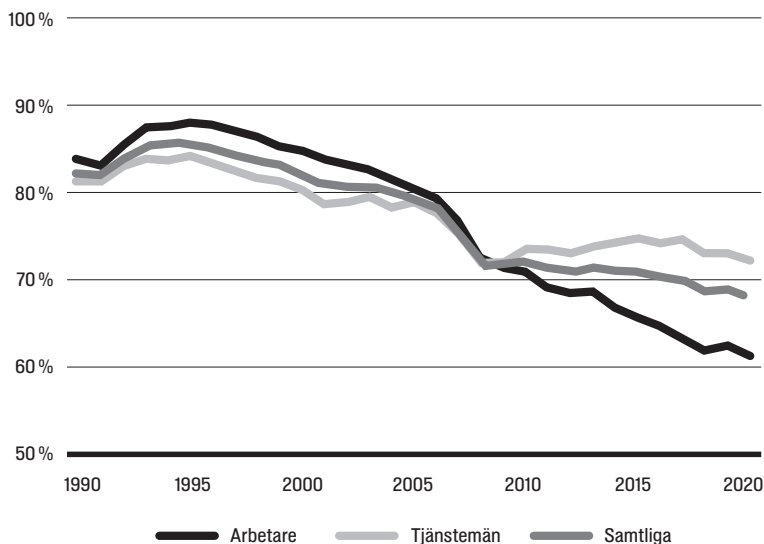
lektivavtal – avtal om löner och arbetsvillkor som innefattar samtliga anställda i en bransch eller på en arbetsplats – är grundstenen i dessa överenskommelser. Här ingår också avtal om fredsplikt, att bland annat strejker endast får inledas i särskilda fall. Viktigt att betona är att politiker därför inte är med och sätter löner, till skillnad från i länder som saknar en modell som vår.

En väl fungerande lönebildning ska bland annat säkra reallöneökningar men också bidra till ökad sysselsättning.

För att den svenska modellen ska fungera är hög organisationsgrad bland arbetsgivare och arbetstagare viktig. Att svenska fackföreningar har tappat medlemmar under senare decennier kan därför ses som ett allvarligt hot mot modellens fortlevnad.

2020 var 61 procent av landets arbetare och 72 procent av tjänstemännen medlemmar i ett fackförbund. Jämfört med mitten av 90-talet har mycket hänt. 1995 var 88 procent av arbetarna fackligt organiserade, och sedan Alliansregeringen tog bort avdragsrätten för fackligt medlemskap syns en trend där ännu fler arbetare lämnar till skillnad från tjänstemännen.

Facklig anslutning år 1990–2020 Anställda (exkl. heltidstud.)

Larsson, 2020.

Som en del av **arbetsmiljölagen** har arbetsgivaren ansvar för arbetsmiljön, något som ska göras i samarbete med anställda genom ett lokalt eller regionalt skyddsombud, oftast utsedd av facket.

Ett aktuellt och uppmärksammat problem är att regionala skyddsombud inte har tillträdesrätt till arbetsplatser som saknar kollektivavtal. Detta försvårar insyn i arbetsmiljöarbetet och rubbar jämvikten i den svenska modellen.

De omöjliga arbetsvillkoren

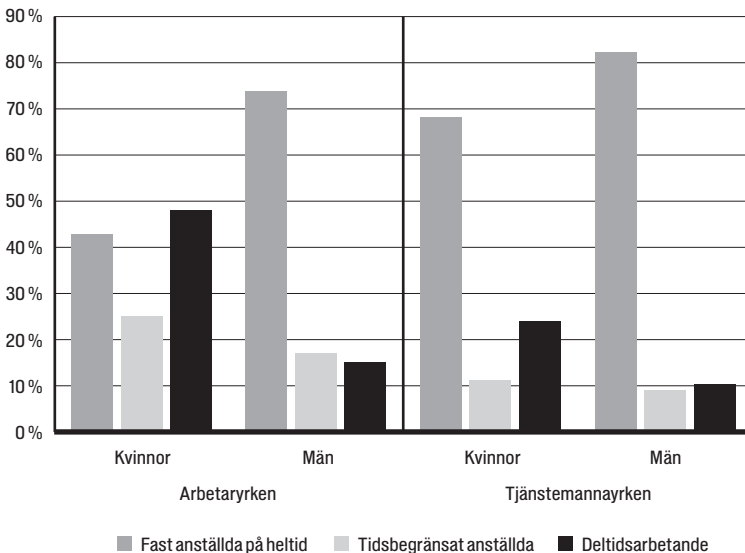
I LO:s jämställdhetsbarometer beskrivs den komplexa verkligheten bortom lönestatistiken.

Medan en majoritet av män i arbetaryrken, 75 procent, har fasta heltidsjobb är motsvarande andel bland arbetarkvinnorna 44 procent. Hela 46 procent av kvinnorna i arbetaryrken arbetar deltid, oftast i brist på heltidsjobb, medan motsvarande andel bland arbetarmännen bara är 15 procent.

Diagram 2.3

Stora skillnader i anställningsvillkor

Anställda 20–64 år som är fast anställda på heltid, tidsbegränsat anställda och deltidsarbetande

Bergold m.fl. 2020, s. 12

Bland tjänstemän är fasta heltidstjänster normen, särskilt för männen där drygt åtta av tio har sådana anställningar. Bland tjänstemannakvinnorna är andelen 69 procent. Det kan jämföras med att endast fyra av tio arbetarkvinnor har en tillsvidareanställning. Att det är ojämställt också bland tjänstemän är intressant. Dock har detta i allmänhet inte samma ekonomiska implikationer som för arbetarkvinnor, vars grundlöner redan är låga.

Andra vanliga konstruktioner i arbetsvillkoren för arbetarkvinnor är "delade turer" som innebär ett uppdelat arbetspass med obetald tid emellan. I en del svenska kommuner har regler antagits emot sådana arbetsformer, men det är fortsatt vanligt inte bara inom vård och omsorg, utan också bland bussförare. Också "hyvling" är ett fenomen som drabbat arbetarkvinnor i högre utsträckning än män, det vill säga att arbetsgivare i stället för att säga upp personal tvingar anställda att gå ner i arbetstid (SOU 2019:5, s. 134).

LO:s jämställdhetsbarometer visar att arbetarkvinnor i snitt jobbar 80 procent av en heltid, att jämföra med arbetarmän som i snitt jobbar 97 procent av en heltidstjänst. Detta påverkar den faktiska lönen som arbetarkvinnor får varje månad bortom mer hypotetiska heltidsmått.

Före skatt, motsvarar den genomsnittliga faktiska månadslönen för arbetarkvinnor 21 360 kronor och för arbetarmän 27 435 kronor. Den genomsnittliga faktiska månadslönen för kvinnor och män i tjänstemannayrken motsvarar 34 410 respektive 43 750 kronor.

Det är alltså lönen 21 360 kronor i månaden före skatt som den genomsnittliga arbetarkvinnan ska klara att försörja sig och en eventuell familj på.

Rutavdrag och sparande – för de som har råd

Rutbranschen framhålls ofta som ett sätt att göra svarta tjänster vita och som en integrationsåtgärd. Särskilt lyfts den fram som en väg till kvinnligt företagande – ett påstående statistiken däremot inte stärker. Rutavdraget, eller rutbidraget som det också kallas, är heller inte en avlastning för arbetarkvinnor, något Riksrevisionen visar i en utvärdering. Hela 40 procent av avdraget har betalats till landets rikaste tiondel medan en mycket liten andel betalades ut till landets fattigaste tiondel (RIR 2020:2, s. 25).

Samma utvärdering från Riksrevisionen visar att rutavdragen inte heller har bidragit till fler jobb för arbetslösa, utan jobben har i stor utsträckning fyllts genom arbetskraftsinvandring, vilket aldrig har varit ett uttalat syfte med avdraget (RIR 2020:2, s. 45).

Företagande bland kvinnor är ovanligare än bland män och allra mest ovanligt bland arbetarkvinnor. Enligt SCB rör det sig om ungefär 63 000 kvinnor som kan klassas som arbetare och företagare, vilket i sammanhanget är en liten grupp. Den vanligaste branschen för företagarkvinnor är hårvård, restaurangverksamhet eller hudvård. Vanligare är också att kvinnor som är företagare har det som en bisyssla till en anställning (SCB 2017).

Skyddsnätens betydelse för arbetarkvinnor

De offentliga stöden, de så kallade offentliga transfereringarna, är viktiga att lyfta i den här diskussionen. Utan att gå in på de mer tekniska delarna av sjukpenning, försörjningsstöd, barnbidrag och bostadsbidrag är det inte svårt att se hur två parallella processer påverkat arbetarkvinnor på senare år.

Dels har antalet som behövt den här typen av stöd för sin försörjning ökat över tid. Samtidigt har den faktiska nivån i utbetal-

ningarna inte hängt med övrig löne- och prisutveckling, så själva inkomsterna från stöden är lägre. Skillnaden de kunnat göra för kvinnor med redan knaper ekonomi har blivit allt mindre. Med andra ord har den kompensatoriska funktionen minskat rejält för de offentliga transfereringarna (se tabell 2.2).

Kvinnor är i stor majoritet gällande uttag av sådant som garanti-pension (78 procent), barnbidrag (70 procent) och i antal sjukpen-ningdagar (64 procent). Och det finns generella skillnader som lyser igenom. Kvinnor tar del av mer försörjningsrelaterade trans-fereringar, medan män i större utsträckning tar del av stödåtgärder som leder till ökad arbets- och kapitalinkomst, enligt ett delbetän-kande från den statliga utredningen Kommissionen för jämställda livsinkomster (SOU A 2020:01).

Kvinnor är också i knapp majoritet bland de som mottar försörj-ningsstöd där ersättningen är mycket låg. Enligt Socialstyrelsens schablonberäkning, byggd på riksnormen från 2021, får ensamstå-ende 4 180 kronor i månaden och sammanboende 6 800 kronor, exklusive eventuellt tillägg för hemmaboende barn och boende (Sandén & Aqil 2020).

Det säger sig självt att det är svårt att leva på en sådan liten in-komst.

De familjepolitiska stöden

Stöden riktade till barnfamiljer – de familjepolitiska stöden – är tänkta att jämna ut ekonomiska skillnader mellan hushåll med och utan barn. Över tid har de utjämnande effekterna dock stan-nat av också här, vilket syns i tabellen nedan, som är hämtad från finansdepartementets långtidsutredning om ekonomisk ojämlik-het från 2019.

Tabell 2.1**Förändring av ersättningen 1995–2017 i ett urval av transfereringssystemen (procent)**

	Förändring i förhållande till prisindex (KPI)	Förändring i förhållande till inkomstindex
Lägsta dagersättning i arbetslöshetsförsäkringen	1,2	0,8
Högsta dagersättning i arbetslöshetsförsäkringen	1,3	0,9
Sjukpenning, tak	1,0	0,7
Föräldraförsäkring, tak	1,3	0,9
Föräldraförsäkring, grundnivå ¹	1,6	1,1
Föräldraförsäkring, lägstnivå ²	2,3	1,6
Garantipension ³	1,0	0,8
Sjukersättning, garantinivå ²	1,0	0,8
Barndbidrag, grundbelopp	1,1	0,9
Ekonomiskt bistånd ⁴	1,2	0,9
Studiemedel ⁵	1,2	0,9

1) Avser 2002–2017. 2) Lägstanivån likställs med de garantidagar som fanns före 2002. 3) Avser 2003–2017. 4) Avser 1998–2017, ekonomiskt bistånd för en ensamstående förälder med två barn 11–14 år. 5) Avser 1999–2017.

Anm. Ett värde på t.ex. 0,7 visar att ersättningen har ökat 30 procent mindre än ökningen av index under motsvarande period. Ett värde större än 1 visar att ersättningen ökat mer än index.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det är inte svårt att förstå hur detta kommer sig, utbetalningarna har inte hängt med i den allmänna inflations- och prisutvecklingen. Detta beror på att sådant som barnbidrag, flerbarnstillägg, underhållsstöd och bostadsbidrag inte är automatiskt indexerat, de ökar alltså inte i takt med att kostnader för sådant som mat och kollektivtrafik ökar. I stället regleras de med politiska beslut. I praktiken har det inneburit att stöden relativt sett har sänkts.

Underhållsstödet är ett bidrag ställt till ensamstående föräldrar. Det är ett stöd som länge låg stilla på 1 573 kronor per månad och barn. Första gången som stödet höjdes sedan 1994 var 2018 och 2021 utbetalas 1 673–2 223 kronor per barn och månad beroende på ålder.

Flerbarnstillägg infördes 1982 och är ett stöd som ges till familjer med minst två barn. Detta för att det blev tydligt att hushållens ekonomi blev tuffare ju större barnkullarna var. Även här har stödet inte följt med prisutvecklingen i landet, och stödets träffsäkerhet har ifrågasatts av bland andra Riksrevisionen (RIR 2020:9).

Också det behovsprövade bostadsbidraget, som kan sökas av personer med låga inkomster under 29 års ålder, av personer som har barn eller av dem som är pensionärer, har minskat i relativ betydelse. Enligt Riksrevisionen understiger bostadsbidragets utveckling kraftigt både löneutvecklingen och konsumentprisindex (RIR 2017:9, s. 39).

Föräldraförsäkringen

Taket i föräldraförsäkringen har satts relativt högt, 80 procent av lönen gäller upp till en årsinkomst på 476 000 kronor (Försäkringskassan 2021). Detta har bland annat motiverats med att fler pappor ska ta ut föräldradagar. För arbetarkvinnor är taket i föräldraförsäkringen sällan bekymret, utan snarare golvet.

För dem med låga inkomster är det vanligare att behöva luta sig mot försäkringens grundnivå på 250 kronor om dagen (Försäkringskassan 2021). Detta är aktuellt för föräldrar som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Låginkomsttagare tar också ut fler dagar under barnets första levnadsår medan höginkomsttagare oftare sprider ut föräldradagarna under en längre tid.

Enligt Försäkringskassans statistik är det övervägande yngre kvinnor i den lägsta inkomstgruppen som tar ut mest dagar i den här ersättningskategorin (Försäkringskassan 2019). Med ett hundra procentigt uttag av föräldrapenningen, det vill säga sju dagar i veckan, blir inkomsterna väldigt små, 7 500 kronor i månaden före skatt.

Det är också stor skillnad i hur jämställt uttaget av föräldraledigheten är beroende på klass. Endast sju procent av par utan eftergymnasial utbildning delar minst 40/60 mellan föräldrarna jämfört med 19 procent av dem med eftergymnasial utbildning.

Den jämställda föräldraledigheten har visat på ett flertal positiva effekter bortom de mest uppenbara. En sådan är att mammornas hälsa påverkats till det bättre när pappor delar på ledigheten. En annan är att kvinnors pensioner påverkas positivt när de får möjlighet att förvärvsarbeta mer. Jämställd föräldraledighet motverkar även försämrade löneutveckling som konsekvens av att kvinnor tar ut fler föräldradagar och fler vab-dagar (Försäkringskassan 2019).

Att kvinnor antas ta huvudansvar för barn och familj har också fått negativa konsekvenser för kvinnor som grupp, oavsett om de själva skaffar barn eller inte, bland annat vid rekryteringar och i löneutveckling.

Ökad risk för fattigdom

En särskilt ekonomiskt utsatt grupp är ensamstående kvinnor med barn, och då särskilt de med arbetarbakgrund. Dels är det vanligare att kvinnor är ensamstående med barn än att män är det. 2020 tillhörde 253 000 kvinnor den här kategorin, jämfört med 91 000 män. 2019 var det 189 000 kvinnor och 74 000 män (SCB 2020a). Detta innebär att kvinnor utgjorde 74 procent. Det är också vanligare att kvinnor med endast förgymnasial utbildning är ensamstående än att kvinnor med eftergymnasial utbildning är det (SCB 2018a, s. 108).

90 000 ensamstående mammor har ensam vårdnad om sina barn 2020 jämfört med 8 000 pappor (<https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/117852>).

Ännu mer utsatta är ensamstående mammor med utländsk bakgrund där det är vanligare med kort utbildning – 62 procent har högst gymnasienivå jämfört med 55 procent bland de svenskfödda (SCB 2021a).

Utrikes födda kvinnor har generellt en lägre utbildningsnivå än inrikes födda, 20 procent har högst förgymnasial utbildning jämfört med sju procent av svenskfödda. Inkluderar man även de med gymnasial utbildning är skillnaderna mindre, 55 procent bland utlandsfödda jämfört med 50 procent bland inrikes födda kvinnor (SCB 2017a).

Ensamstående kvinnor är överrepresenterade i ekonomisk utsatthet. I SCB:s mätning om risk för fattigdom och social utestängning ingår 34 procent av de ensamstående mammorna medan det av de sammanboende kvinnorna med barn endast är 14 procent (SCB 2021c).

Rädda Barnens rapporter om barnfattigdomen i Sverige ger en kompletterande bild. Ett barn till en ensamstående förälder har

87 procents risk att leva i fattigdom jämfört med 19 procent för ett barn till samboende föräldrar (Salonen 2020, s. 15).

Ensamstående föräldrar är också en grupp som fått det allt svårare ekonomiskt över tid. Medan 12,5 procent av ensamstående mammor med barn hade låg disponibel inkomst år 2000 hade andelen ökat till hela 38,4 år 2019, vilket är nästan dubbelt så stor andel som av ensamstående män med barn. Och risken för fattigdom ökar ju fler barn som kvinnan försörjer. Vid tre barn är andelen med låg disponibel inkomst 66,8 procent (SCB 2021b).

Också barn med utländsk bakgrund är överrepresenterade i barnfattighedsstatistiken. 2016 var 7,7 procent av alla barn i Sverige utlandsfödda, samtidigt utgjorde de hela 30 procent av alla barn som levde i barnfattigdom (Salonen 2018, s. 12).

Vad behöver göras för att öka arbetarkvinnors inkomster?

Det är uppenbart att arbetarkvinnors löner och inkomster är för låga, att marginalerna ofta är små och risken att inte klara de ekonomiska utgifterna är stor. Dessutom är det ett växande problem generellt sett, särskilt för ensamstående och utlandsfödda arbetarkvinnor med hemmaboende barn. Bland de sistnämnda är fattigdomen utbredd och vanligt förekommande, något som också påverkar deras barn.

Flera av de åtgärder som skulle hjälpa de här familjerna har inte direkt att göra med arbetarkvinnornas inkomster. Exempelvis att se till att skolan och förskolan är avgiftsfri, att erbjuda billig eller gratis kulturskola eller att anordna sommarlovsaktiviteter i utsatta områden.

Men för att komma åt grundorsaken – arbetarkvinnors låga inkomster – krävs även andra lösningar.

Att öka arbetarkvinnors löner är en sådan jämställdhetspolitisk åtgärd, vilket också går ihop med att förbättra arbetarkvinnors arbetsvillkor. Trygga visstidsanställningar och att kunna jobba heltid utan delade turer är ytterligare målsättningar. Dessa ingår i det övergripande målet om en bra arbetsmiljö – att det helt enkelt ska gå att arbeta heltid utan att slita ut sig.

För det räcker inte med ökade löneinkomster. Här krävs också större trygghet i form av ekonomiskt stöd vid sjukdom, arbetslöshet eller föräldraledighet. Ytterligare ett politiskt mål bör därför vara att de familjepolitiska stöden faktiskt kompenserar som de ska göra, både för minskade inkomster och för ökade utgifter för exempelvis barn. Särskilt viktigt är detta för ensamstående mammor i arbetaryrken.

För att vända den utveckling som vi sett skulle arbetarkvinnor behöva få högre, mer skäligen inkomster så att de bättre kan försörja sig och en eventuell familj. De målsättningar som behöver uppnås inom det här området kan därför sammanfattas till följande politiska krav:

- 1) högre löner
- 2) bättre arbetsvillkor
- 3) höjda familjepolitiska stöd.

Granskningsområde 2: Att kunna jobba ett helt arbetsliv

Det kan verka vara en självklarhet att alla ska kunna jobba och vara friska i ett helt arbetsliv för att sedan njuta av en bekväm ålderdom. Dessvärre ser det inte ut så och det är i högsta grad en klassfråga som särskilt drabbar kvinnor.

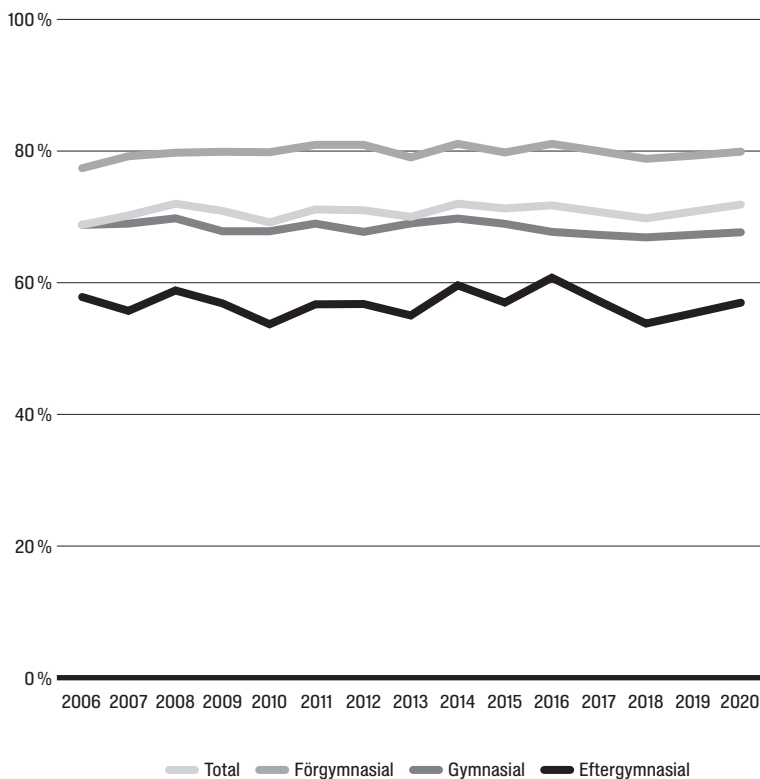
Arbetarkvinnors sämre hälsa

Folkhälsomyndigheten visar på flera olika sätt hur klass och kön hänger samman med hälsa samt hur den relativa ohälsan ökar. Bland kvinnor med kort utbildning (förgymnasial) upplever 13 procent sin hälsa som "ej bra" jämfört med 4 procent bland dem med eftergymnasial utbildning. Detta är en större skillnad jämfört med bland männen, där 8 procent med förgymnasial utbildning upplever en sämre hälsa kontra 4 procent av de med eftergymnasial utbildning.

Statistiken visar tydligt att sjukdomar är vanligare bland kvinnor än män – och då särskilt hos de med arbetarbakgrund. Dessutom har den här trenden ökat över tid, vilket illustreras i bilden till höger.

Figur 3.

Bra eller mycket bra hälsa (andel i procent), 25–84* år, fördelat på utbildningsnivå, 2006–2020. Möjliga val: kön och åldersstandardiserat

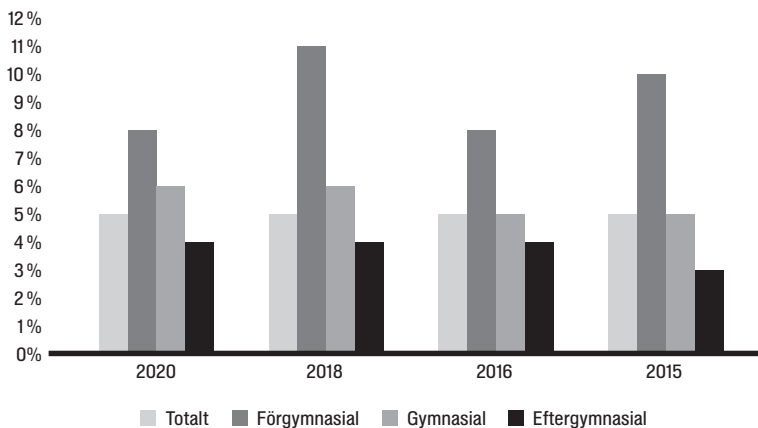

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Män.

Allmän hälsa (självrapporterad) efter utbildningsnivå, kön och år.

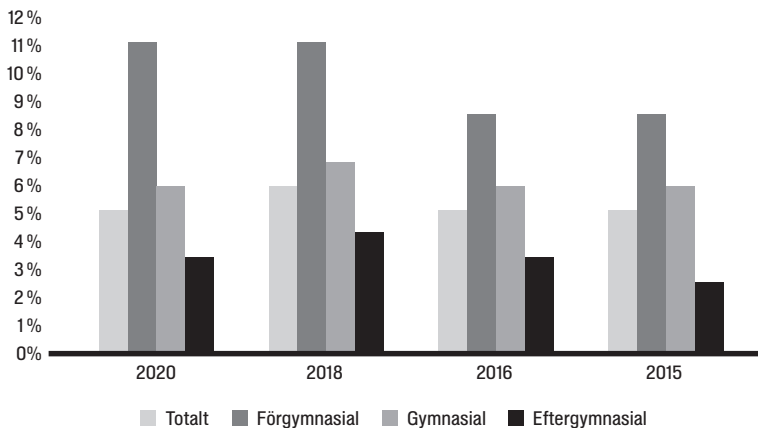
Andel (procent).

Kvinnor.

Allmän hälsa (självrapporterad) efter utbildningsnivå, kön och år.

Andel (procent).

Klass är en tydlig faktor kopplad till ett flertal sjukdomar. Fetma och hjärt-kärlsjukdomar är till exempel vanligare bland arbetarkvinnor än bland tjänstemannakvinnor. Dessutom är dödligheten i cancer hela 40 procent större bland kvinnor med förgymnasial utbildning jämfört med dem med eftergymnasial utbildning (Andersson m.fl. 2018).

Ett ytterligare exempel som är relevant – trots att tandvården inte ingår i den subventionerade vården – är hur vanligt det är att inte gå till tandläkare trots behov beroende på klass. Det är ungefär dubbelt så vanligt att avstå från tandläkarbesök bland kvinnor med högst gymnasieutbildning som bland dem med eftergymnasial utbildning (FHM 2021).

Arbetslivet och den ökade ohälsan

Det finns skillnader i mäns och kvinnors ohälsa kopplade till klass i arbetslivet. En viktig förklaring till könsskillnaden är den internationellt sett ovanligt könsuppdelade arbetsmarknaden i Sverige. Nio av tio yrken anställer nämligen en klar majoritet män eller kvinnor.

En könssegregerad arbetsmarknad riskerar i högre grad än en jämlik arbetsmarknad att dra isär löner. Detsamma gäller för arbetsvillkoren. Att Sveriges arbetsmarknad ser ut såhär är tydligt. Könssegregationen används ofta som förklaring till det fortsatta stora lönegapet liksom till den tydliga uppdelning som finns mellan kvinno- och mansyrken gällande exempelvis om heltid är norm eller inte (Zernell 2019).

Arbetsmiljöverket visar flera tydliga trender som ger en bild av arbetarkvinnors arbetssituation. En sådan är att jämfört med männen anmäler kvinnor över tid fler fall av arbetssjukdomar och olyckor på jobbet utan att därmed ta sjukledigt. Vanligast är det

bland yngre kvinnor i åldern 16–24 år inom vård och omsorg där hela 20 anmälningar gjordes av 1000 sysselsatta år 2020 (Arbetsmiljöverket 2021).

Arbetsplatsolyckor har ökat bland kvinnor över tid. Vanligast är fallolyckor och rörelse med belastning, till exempel genom lyft av vårdtagare. Också våld, hot och angrepp har blivit vanligare sedan början av 2000-talet.

De yrken som har högst antal anmälningar per sysselsatta är föga förvånande kvinnodominerade yrken, som undersköterska och vårdbiträde, med 39 anmälningar per 1 000 sysselsatta. Klassaspekten syns tydligt här: yrket med näst flest anmälningar är sjuksköterskor, men med 24 anmälningar per 1 000 sysselsatta. Bland högutbildade, också inom vården, är anmälningarna betydligt lägre trots utsatthet för covidsmitta under 2020. Bland kvinnliga allmänläkare och specialistläkare var anmälningarna tio respektive fem av 1 000 sysselsatta.

Men det är inte bara inom vården som kvinnor tvingas ta risker. De vanligaste yrkena där kvinnor anmäler arbetsolyckor är lastbils- och bussförare, lagerassistenter och yrken inom process- och maskinoperatörsarbete.

Att fysiskt arbete sliter ut kroppar är inget konstigt. Ändå syns stora skillnader mellan män och kvinnor i alla åldersgrupper, där kvinnorna konstant har drygt tre gånger större risk för arbetssjukdom än männen, en skillnad mellan könen som ökat markant under senare år. Ett sätt att illustrera ojämnheten är med statistiken som visar att männen i den högsta åldersgruppen 60–64 år anmäler färre arbetssjukdomar än den yngsta kategorin kvinnor 16–24 år.

Det är inte bara fysiska sjukdomar som ökat bland de här kvinnorna. Trots att coronapandemin försvårar statistiska jämförelser över tid finns det en annan sjukdom som tydligt drabbar kvin-

norna hårdare än männen. ”Besvär av psykosocial karaktär” som det kallas i Arbetsmiljöverkets statistik ligger som god tvåa även under pandemiåret med 2 800 anmälda arbetssjukdomar. Bland männen var anmälningarna i den här kategorin 925 stycken, en tredjedel av kvinnornas (Arbetsmiljöverket 2021, s. 51).

Ökad psykisk ohälsa

Tydligast syns trenden i samband med psykisk ohälsa. Även här är både kön och klass avgörande. Folkhälsomyndigheten visar i sin statistik hur vanligt det är att särskilt unga kvinnor i åldern 16–29 år mår dåligt. Åtta procent av dessa har under det senaste året fått diagnosen depression – genomsnittet för hela befolkningen är fyra procent. Samma undersökning visar hur låg inkomst är en faktor för psykisk ohälsa. Omkring hälften i gruppen låginkomsttagare uppger sig ha oro, ångest och sömnsvårigheter (FHM 2021a). Också utbildningsnivå går att koppla till psykiskt välbefinnande. Personer med förgymnasial utbildning rapporterade mer än dubbelt så ofta psykisk påfrestning jämfört med personer med eftergymnasial utbildning (FHM 2021a).

Den psykiska ohälsan utgör en allt större del av de totala sjukskrivningarna över tid. 2010 stod den för 30 procent av fallen för att 2019 utgöra 48 procent (Skandia 2019).

Arbetarkvinnors överrepresentation i sjukskrivningar

Skillnaden i mäns och kvinnors hälsa har ökat dramatiskt under senare årtionden. Försäkringskassans siffror visar att medan kvinnorna utgjorde 58 procent av de sjukskrivna i november 1994 utgjorde de i maj 2021 65 procent (Försäkringskassan 2021a).

Ett annat sätt att synliggöra skillnaderna mellan könen är med det Försäkringskassan kallar ”risk för sjukskrivning”, baserat på i vilka branscher och bland vilka grupper som sjukskrivningar ökat sett till statistiken. Här visas att kvinnors överrisk har ökat över tid, från 24 till 29 procent mellan 2012 och 2016. I fråga om längd på sjukskrivning syns en ännu större skillnad, då kvinnor har nästan dubbelt så högt sjukpenningtal som män. En tydlig socioekonomisk skillnad syns också – anställda i tjänstemannayrken har lägre risk för sjukskrivning än arbetare (Försäkringskassan 2017).

Parallellt med att fler arbetarkvinnor blivit sjuka under senare år har också sjukförsäkringssystemet förändrats. Reglerna har skärpts för sjukskrivningar, vilket gjort att antalet beviljade ansökningar har minskat över tid. 2015 fick var tionde avslag efter 180 dagars sjukdom, 2020 ökade andelen kraftigt till fyra av tio (Dahlin 2021).

Ersättningen är också svår att leva på, särskilt för den med redan låg inkomst. För 2021 var maxbeloppet för sjukpenning 810 kronor per dag för en heltidstjänst, exklusive skatt. Om en längre sjukpenning beviljas sänks ersättningen efter ett år till 75 procent i stället för 80 procent av inkomsten.

Utförsäkringarna och ohälsan

Det största problemet kopplat till sjukskrivningar har dock inte varit själva ersättningen utan det stora antal som inte beviljats ersättning efter 180 dagar. De som utförsäkrats.

Försäkringskassan har fått mycket kritik för de allt snävare bedömningarna som resulterat i att hela 40 procent av de sjukskrivna med läkarintyg fått avslag och alltså blivit utförsäkrade under år 2020 fram till november månad. Detta ska jämföras med endast 10 procent 2015 och 29 procent 2019 (Dahlgren 2020).

Problemet har härletts till tolkningen av reglerna för fortsatt sjukskrivning och formuleringar om att arbetsförmågan hos den sjuke ska bedömas ”mot alla arbeten på arbetsmarknaden”. Regeln har dock mjukats upp för att den sjukskrivne ska få mer tid på sig att återfå arbetsförmågan. Sedan 15 mars 2021 räcker det vid Försäkringskassans bedömning ”om mer talar för än emot att man kommer vara tillbaka hos sin arbetsgivare inom ett år för att undantagsregeln övervägande skäl ska kunna tillämpas” (Försäkringskassan 2021b). Det är vid skrivandet av den här boken fortfarande oklart vilka resultat denna uppmjukning i reglerna får.

*Arbetsförhållanden som gör att kroppen
inte håller till pension*

Det är inte bara utslitna kroppar som gör att arbetarkvinnor i större utsträckning inte arbetar fram till pensionsålder. Även monotona, fysiska jobb liksom otrygga arbetsvillkor får effekter. Fler arbetare än tjänstemän kan inte jobba ända fram till sin pension.

Det som tidigare kallades förtidspension heter i dag sjukersättning och aktivitetsersättning, där den första är riktad till personer under 30 år och den senare till äldre.

Sedan 2005 har antalet mottagare av stöden minskat från 540 000 till 230 000 år 2020. En orsak till den dramatiska minskningen är att färre beviljas stöd. Under 2018 fick 73 procent av kvinnorna och 65 procent av männen avslag på sin ansökan (Frisk 2021).

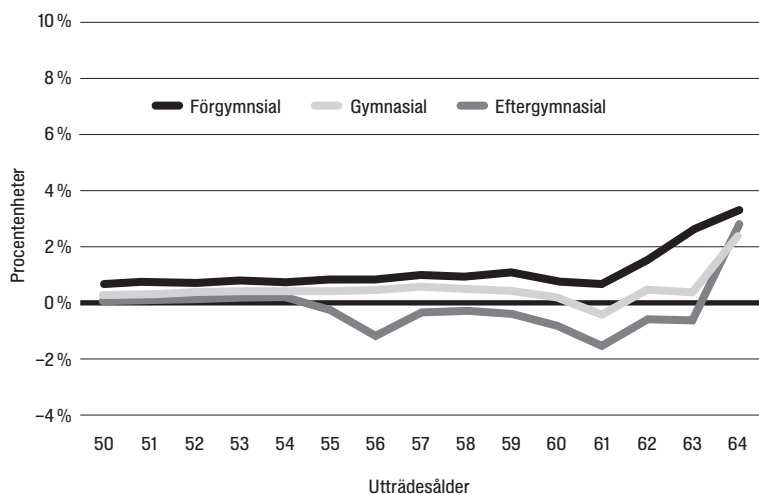
Enligt LO beviljades 2018 drygt 5 500 personer sjukersättning, jämfört med 41 000 personer år 2007 (Arevik 2020).

”Förtida utträden ur arbete” är den formella beteckningen på människor som inte arbetar fram till pensionsålder. Här finns en tydlig klass- och könsskillnad. Vanligast är det att kvinnor med

förgymnasial utbildning inte kan jobba hela vägen fram till pension (ISF 2018). Precis som vid sjukskrivningar i allmänhet är det särskilt vanligt i kvinnodominerade yrken.

Figur 26.

**Skillnad i tidiga utträden mellan kvinnor och män
i åldrarna 50–64 år, efter utbildningsnivå**

ISF 2018, s. 68

Totalt har knappt två procent av kvinnorna slutat jobba i åldern 50–54, 3,5 procent i åldern 55–59 och över 10 procent i åldern 60–64 år. Männen har i alla ålderskategorier ungefär en procentenhet lägre frånvaro i jobb.

Vanligast är kvinnors tidiga utträde i åldern 55–59 bland städare, köks- och restaurangbiträden, övrig kontorspersonal och vård- och omsorgspersonal (ibid.).

Stödet då? Den ekonomiska delen av sjukersättningen är 64,7 procent av den tidigare lönen, med ett tak på 9 248 kronor före skatt per månad. Garantiersättningen som sätts beroende på ålder är, år 2021, som högst 10 036 kronor per månad (Försäkringskassan 2021 c).

Detta är en del av en större bild där sjukersättning och sjukpenning blivit en allt mindre kostnad för staten. Från att 1998 ha varit 2,88 procent av landets BNP låg det 2018 på 0,69 procent (Martos Nilsson 2019).

Också här har färre beviljats stöd över tid. Jämfört med 2014 blev mer än hälften nekade ersättning 2019 (Martinsson 2020).

Omställning, studier och att komma in i jobb

Det finns inte bara stora ekonomiska vinster av att fler människor är sysselsatta och färre är sjuka, arbetslösa eller på annat sätt står utanför arbetsmarknaden, utan även andra samhällsvinster och kanske framför allt vinster för den enskildes mående och ekonomi. Inte minst finns det fördelar med att individen utför ett sådant arbete som är givande och som är något hen trivs med. En möjlighet till att skyndsamt kunna ställa om vid sjukdom, arbetsskada eller arbetslöshet har därför varit viktigt.

Det finns olika typer av subventionerade anställningsformer som skapats för att underlätta för personer som har svårt att få jobb. Några exempel är "nystartsjobb", "introduktionsjobb", "lönebidrag", "yrkesintroduktionsanställning", "arbetspraktik" och "växa-stöd". Stöden är ställda till arbetsgivare som incitament att anställa eller introducera en person – ofta nyanländ eller långtidsarbetslös – till ett arbete.

Också utbildning är en viktig del av vägen till omställning.

I samband med las-överenskommelsen mellan arbetsgivare och arbetstagare i januari 2021 slöts ett avtal om förstärkt rätt till yrkesutbildning. Detta avtal ger anställda rätt att studera under ett år med 80 procent av lönen i ersättning. Dock finns vissa villkor som tillkommer, som att staten betalar lönen och att den anställda ska ha jobbat minst åtta år, i snitt 16 timmar i veckan.

Det finns flera vägar att gå för att utbilda sig som vuxen. Ofta handlar det om att fortbilda sig, att bygga på en befintlig utbildning. Men lika ofta handlar det om att skola om sig och gå in på en ny bana.

Båda dessa möjligheter är viktiga, både för att samhället ska kunna möta behov av nya yrken och för att människor ska kunna jobba och må bra ett helt arbetsliv.

För arbetare behövs ofta fortbildning och kompetensutveckling för att få uppdaterad och relevant kunskap i det aktuella yrket. Eller så handlar det om en fördjupning av kunskaper.

Att arbetarkvinnor, som beskrivits ovan, har större risker för psykisk och fysisk ohälsa, gör att behovet av omskolning och möjlighet att byta jobb är större. Och för att de inte ska fastna i arbetslöshet eller sjukskrivning, kan utvidgade möjligheter att byta jobb eller bransch vara en effektiv väg ut.

Därför är alla typer av yrkesutbildning och fortbildning mer än bara sätt att öka kompetensen för arbetarkvinnorna – det är en väg till hälsa och ett hållbart arbetsliv.

*Vad behöver göras för att arbetarkvinnors
kroppar ska hålla?*

Det är uppenbart att arbetsmarknaden är skev när det kommer till fysisk och psykisk påfrestning och att arbetarkvinnor är särskilt drabbade. En politisk målsättning bör därför vara att alla arbetstagare ska ha en bra arbetsmiljö med möjlighet till stöd och hjälp vid behov. I det ingår att arbetstagaren ska ha kontroll över, och känna trygghet i, sin arbetssituation liksom att arbetet ska ha en rimlig förutsägbarhet.

En annan målsättning bör vara att det ska vara enkelt att byta jobb, byta inriktning och utbilda sig mitt i livet. En tredje är möjligheten att gå i pension före ordinarie pensionsålder om individens hälsa kräver det.

För att vända den utveckling som visas i det här granskningsområdet skulle arbetarkvinnor behöva få bättre förutsättningar till bra hälsa genom hela arbetslivet plus slippa straffas ekonomiskt om de fysiskt eller psykiskt slits ut. De målsättningar som behöver uppnås inom det här området kan därför sammanfattas till följande politiska krav:

- 1) en bra arbetsmiljö
- 2) en fungerande vuxenutbildning för omställning
- 3) att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid med rimlig inkomst.

Granskningsområde 3: Att kunna kombinera jobb och familjeliv

Många svenskar förvärvsarbetar och har ett mer eller mindre stort omsorgsansvar för familj och anhöriga. Men medan samhället har täckt upp för att det ska fungera, genom tillgänglig förskola och barnomsorg, finns det tydliga brister som särskilt slår mot arbetarkvinnor.

Barnomsorg är exempelvis sällan anpassad efter arbetstider utanför kontorstider. Och när omsorg om närstående äldre allt mer läggs på anhöriga blir det svårare för många av dessa lågbetalda kvinnor att kunna jobba heltid.

Barnomsorg som är tillgänglig när föräldrarna arbetar

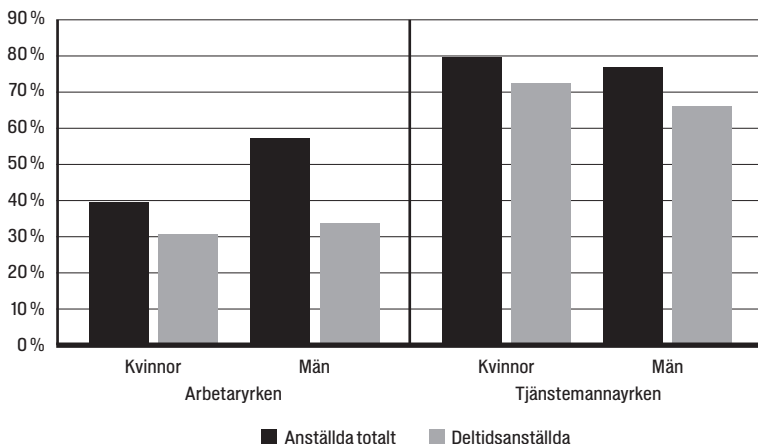
Enligt skollagen har barn inte rätt till förskola utanför kontorstider, men kommunen ”ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under den tid de inte erbjuder förskola”, skriver Skolverket (2021).

Att detta är problematiskt är inte konstigt sett till de arbetstider som kvinnor i arbetaryrken jobbar jämfört med kvinnor i tjänstemannayrken. Sex av tio arbetarkvinnor jobbar utanför kontorstider jämfört med endast två av tio tjänstemannakvinnor. Också arbetarmännen har oftare ”vanliga” arbetstider, endast ungefär fyra av tio jobbar under kvällar eller helger.

Diagram 3.2

Arbetar enbart dagtid på vardagar

Anställda 20–64 år fördelade efter arbetstidens förläggning.

Bergold m.fl. 2020, s. 18

Att jobba kvällar, helger och nätter är för många ett sätt att få en högre lön. Kvinnor i arbetaryrken är den yrkeskategori som lönemässigt får störst andel av sådana ”rörliga lönetillägg”, i genomsnitt 9 procent jämfört med arbetarmännens 6 procent och tjänstemännens 2–3 procent (Bergold m.fl. 2020, s. 17). Förutom att det av ekonomiska skäl är svårt att avstå från den här typen av arbetstillfällen är det ofta inte heller helt och hållet valbart, som inom handeln eller vård och omsorg.

Om arbetarkvinnors löner hade varit bättre hade förmodligen färre behövt jobba på obekväma tider. Hade det varit mer valfrihet kring att sätta egna scheman hade det förmodligen också sett annorlunda ut.

Många lyckas få ihop sina livspussel också när de har små barn i behov av barnomsorg, det vill säga förskola och fritidsverksamhet för barn upp till mellanstadiet. Men det är tydligt att just tillgång till barnomsorg är särskilt svårt att få till för många arbetarkvinnor.

I en enkätundersökning från 2017 svarar sex av tio arbetarkvinnor att barnomsorgen skulle behöva vara öppen senare på kvällen, fyra av tio att de skulle behöva ha öppet på helgerna och två av tio på nätterna.

Det går helt enkelt inte att förlita sig på förskola och fritids för att få sitt yrkesliv att fungera – eller för att tjäna tillräckligt för att försörja familjen.

Denna paradox har gjort att krav förts fram på det som kallas ”nattis”, kvälls-, natt- och helgöppen barnomsorg. Men kommunerna har ingen skyldighet att tillhandahålla en sådan service. Enligt skollagen ska kommunerna ”sträva efter att erbjuda” barnomsorg utanför kontorstider. Barnen ska då få omsorg så mycket som behövs utifrån föräldrarnas förvärvsarbete och familjens situation i övrigt” (Skolverket 2021).

Det är alltså upp till kommunerna hur de vill göra. Enligt Skolverket erbjuder hälften av alla kommuner nattis, och ”i ett sextiotial av alla kommuner finns ett större behov av ’nattis’ än vad som kan tillgodoses” (ibid.).

De kommuner som har nattis har ofta endast ett eller ett fåtal. I vissa kommuner, som moderatstyrda Danderyd, togs nattiset bort 2019 av besparingsskäl (Rönnqvist 2019).

För sammanboende familjer där bara den ena föräldern arbetar utanför kontorstider går det lättare att pussla. Allra svårast är det för ensamstående föräldrar – då särskilt ensamstående arbetarkvinnor.

Här märks stora skillnader beroende på om kvinnorna har sociala nätverk och familjer som bor nära och som kan hjälpa till. För de som saknar detta, till exempel de som har invandrat till Sverige, blir läget ännu svårare.

Omsorg om närstående

Den svenska äldreomsorgen har genom åren genomgått stora förändringar. I samband med "ädelreformen" 1992 flyttades ansvaret för omsorgen till kommunerna medan det mesta av sjukvården förblev regionernas ansvar.

Privata alternativ i äldreomsorgen gjordes tillgängliga redan 1991 då en ny kommunallag klubbades. Avsikten var "att öka effektiviteten och minska kostnaderna" (*Från fattigvård till valfribet*, SKR, 2019). Utvärderingar av privatiseringen har visat att omsorgen varken har fått bättre kvalitet eller minskade kostnader.

Inte heller har privatiseringen uppmuntrat framväxten av brukar- eller personalkooperativ. De vinstdrivande aktörerna har ökat, medan andelen icke-vinstdrivande är oförändrad (Fahlgren 2014).

Parallellt med detta har stora neddragningar gjorts inom äldreomsorgen och antalet platser på äldreboendena minskade med 30 000 mellan 2001 och 2012 (Sand 2016, s. 20). En allt mindre andel av de äldre bor på särskilda boenden eller beviljas hemtjänst (Socialtjänsten 2021). Samtidigt har gruppen äldre i samhället blivit allt större, drygt 2,3 miljoner var över 65 år år 2020 (SCB 2021 d).

Resultatet har blivit att allt fler i stället vårdas och tas om hand av anhöriga. Av den anhörigvård som ges, uppskattas kvinnor stå för två tredjedelar av arbetet (Nka 2014). Det är ett ansvar som ofta tar stor tid i anspråk. Ungefär en tredjedel av de som vårdar anhöriga lägger tio timmar eller mer i veckan på detta (Socialstyrelsen 2021).

Konsekvenserna för dem som vårdar är välbelagda, såsom sämre fysisk och psykisk hälsa. Också ekonomiska konsekvenser är vanliga. Särskilt drabbar detta kvinnor med redan låga löner. Vanligt bland anhörigvårdare är att behöva gå ner i arbetstid. De ekonomiska konsekvenserna riskerar i sin tur att leda till andra försämringar, som större ohälsa.

Det finns stöd att få från Försäkringskassan vid vård av en närstående som är "livshotande sjuk". Ersättningen kallas närståendepenning och är upp till 80 procent av lönen. Stödet täcker alltså inte vid vanlig vård och omsorg om äldre som kommunen inte står för.

Kommunerna har sedan 2009 ett ansvar att stödja anhöriga till personer med funktionsnedsättning. Socialnämnden "ska erbjuda stöd eller avlösning för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder" (Ds 2008:18). Till exempel är anhöriganställning och hjälp enligt LSS några av insatserna det går att få hjälp med.

Eftersom kommunerna själva väljer utformningen av stödet ser det olika ut i olika delar av landet. Enligt en utvärdering genomförd av Anhörigas riksförbund saknar mer än en tredjedel av kommunerna information om anhörigstöd på andra språk än svenska och endast hälften har hälsofrämjande aktiviteter för anhöriga. Dessutom finns brister i rättssäkerheten, vilket är allvarligt (Takter 2019).

För dem som har råd att betala för anhörigvård finns det gott om privata alternativ. Lyxiga äldreboenden har vuxit fram, bland annat i regi av det uppmärksammade företaget "Silver life" där en omsorgslägenhet kostar 15 644 kronor i månaden (Syrén 2018). Också rutavdraget har utökats i en så kallad "äldre-rut" sedan hösten 2020, där "det mesta som ingår i hemtjänsten ger rätt till skattereduktion" (Seniorval). Här finns också ett flertal företag som erbjuder tjänster riktade till äldre.

Varken privata omsorgslägenheter eller skattereduktion för köp av äldreomsorg är dock något som riktas till landets låginkomsttagare. De har helt enkelt inte pengarna till sådana tjänster.

Vad behöver göras för att arbetarkvinnor ska kunna kombinera jobb med familjeliv?

Att arbetarkvinnor har det relativt svårare att kombinera jobb med familjeliv blir tydligt. Många kan inte arbeta så mycket som de behöver eftersom barnomsorg saknas. Samma sak gäller för de som vårdar sina äldre anhöriga. Eftersom de sällan har råd att lösa det på annat sätt är alternativen att gå ner i arbetstid eller att dubbel-arbeta mer.

För att vända den utveckling som visas i det här granskningsområdet skulle arbetarkvinnor behöva få garanterad tillgång till flexibel och bra barnomsorg i närheten av sin bostad. Dessutom skulle äldreomsorgen behöva finnas till hands för de som behöver den så att anhöriga avlastas.

De målsättningar som behöver uppnås inom det här området kan därför sammanfattas till följande politiska krav:

- 1) barnomsorg som är tillgänglig när föräldrarna arbetar
- 2) en äldreomsorg som avlastar de närstående, oavsett betalningsförmåga.

De politiska kraven för en jämlik jämställdhetspolitik

Det är tydligt att det finns flera faktorer som påverkar hur arbetarkvinnor relativt fått det sämre i Sverige. Men komplexiteten är inget hinder för att hitta åtgärder mot de problem som särskilt

drabbar dem. En satsning på sådana förbättringar kan stärka en stor grupp kvinnor, men också bidra till ett mer jämställt samhälle för alla.

Så hur skapas då politik utifrån de utmaningar som nämnts? Låt oss återigen titta på de granskingsområden som den här boken landat i:

- i. att kunna leva på sin inkomst
- ii. att kunna jobba ett helt arbetsliv
- iii. att kunna kombinera jobb och familjeliv.

Det blir tydligt hur dåligt uppfyllda de här kriterierna är i dagsläget när det kommer till arbetarkvinnor. En hel del talar till och med för att det går åt fel håll.

Hur kan då problembeskrivningen som givits vändas till aktiv handling?

Med utgångspunkt i de problem som beskrivits hittills är det inte så svårt att peka på vad som behöver åtgärdas.

När det gäller **granskningsområde 1** har varken arbetarkvinnornas löner eller skyddsnäten, de offentliga transfereringarna, särskilt de familjepolitiska stöden, hängt med i övrig pris- och löneutveckling. De har fått det allt sämre ställt ekonomiskt och särskilt gäller det ensamstående och utlandsfödda arbetarkvinnor med barn.

För att vända den utveckling som vi sett skulle arbetarkvinnor behöva få högre, mer skäliga inkomster så att de bättre kan försörja sig och en eventuell familj. Lösningar till detta innefattar 1) högre löner 2) bättre arbetsvillkor och 3) bättre kompenserade skyddsnät för barnfamiljer.

Ser vi till **granskningsområde 2** är arbetarkvinnor överrepresenterade i allt från sjukdom till förtida utträde ur arbetslivet och

arbetslöshet. Mycket på grund av att de både fysiskt och psykiskt slits ut mer än övriga grupper.

Här handlar förbättringarna om 4) en bra arbetsmiljö 5) fungerande vuxenutbildning och 6) att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid med skälig inkomst.

Inte heller **granskningsområde 3** är tillfredsställt utifrån de behov som finns. Medan arbetarkvinnor – och särskilt ensamstående med barn – är i störst behov av barnomsorg på oregelbundna tider, är tillgången alldeles för låg. Samma sak gäller bristerna i äldreomsorgen som gör att alldeles för många kvinnor behöver ge sina närstående äldre omsorg och därför inte kan jobba tillräckligt mycket.

Här handlar förbättringarna om 7) en flexibel barnomsorg efter behov och 8) en äldreomsorg som avlastar närstående.

HUR MÖTER RIKSDAGSPARTIERNA KRAVEN PÅ JÄMSTÄLLDHET?

Så hur möter de svenska riksdagspartierna, Moderaterna, Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna, Liberalerna, Centerpartiet, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet de krav som hittills har formulerats? Hur väl är deras politik inriktad på att göra livet bättre för arbetarkvinnor så att samhället blir mer jämställt?

Nedan presenteras varje parti var för sig och granskningen delas in i de åtta granskningsmålen, allt i syfte att se hur väl partierna verkar för att uppnå ett jämställt samhälle:

1. högre löner
2. bättre arbetsvillkor
3. bättre skyddsnät för barnfamiljer
4. bra arbetsmiljö
5. fungerande vuxenutbildning för omställning
6. att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid med rimlig inkomst
7. Barnomsorg som är tillgänglig när föräldrarna arbetar
8. en äldreomsorg som avlastar de närstående.

Centerpartiet

Centerpartiet beskriver sig som ett liberalt feministiskt parti, ”Vi vill se ett Sverige där kvinnor och män har lika förutsättningar och möjligheter. Där man främst är människa och inte kvinna eller man”.¹ Målet är ett samhälle ”där alla människor får möjlighet att förverkliga sina livsprojekt”.² Inspirerande förebilder, med både kvinnor och män på ledande positioner, är centralt i att bryta ojämställdheten, menar de.³

Högre löner, hur?

Centerpartiet vill se ”en mer noggrann inventering av lönegapet i offentlig sektor” för att rätta till systematiska fel. Störst ansvar har offentliga arbetsgivare, skriver de.⁴ Ytterligare ett sätt att komma åt ojämställda löner är, enligt partiet, genom sänkta skatter för låg- och medelinkomsttagare.⁵

Att privata företag finns i välfärden liksom i rutbranschen är viktigt enligt Centerpartiet. Härigenom kan ”kvinnor som arbetar inom offentlig sektor lättare byta arbetsgivare och därmed påverka sin lön”, skriver de i riksdagsmotionen ”Lika rätt – samma möjligheter”.⁶ Taket i rutavdraget bör också höjas och avdraget utvidgas till fler områden⁷ och lagen om valfrihet införs i samtliga kommuner och regioner för att ge ”fler kvinnor möjlighet att starta företag”.⁸

1 <https://www.centerpartiet.se/vart-parti/for-elever/jamstalldhet>

2 Mot. 2020/21:2956

3 <https://www.centerpartiet.se/landningssidor/2021/internationella-kvinnodagen-2021>

4 Mot. 2019/20:3108

5 <https://www.centerpartiet.se/vart-parti/for-elever/jamstalldhet>

6 Mot. 2020/21:3283

7 Mot. 2020/21:2925

8 Mot. 2020/21:3283

Bättre arbetsvillkor, hur?

Centerpartiet vill modernisera arbetsrätten. De vill göra om LAS och införa turordningsregler baserade på kompetens. Det ska ”vara viktigare hur bra du är på ditt jobb än hur länge du arbetat på en arbetsplats”, skriver de.

Dessutom vill de arbeta för att ”deltidsnormen” för kvinnor på arbetsmarknaden bryts, ”bland annat genom att se över hur arbetsmarknadens parter kan skapa rätt förutsättningar för fler att arbeta heltid”. Det skriver tre centerpartistiska riksdagsledamöter i motionen ”arbetsmarknad” från 2020.⁹

Ett väl utbyggt skyddsnät för barnfamiljer, hur?

Centerpartiet vill inte detaljstyra människors privatliv, men flera företrädare för partiet menar i en motion att det behövs en politik för mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen.¹⁰ Därför vill de tredubbla jämställdhetsbonusen för att göra det mer lönsamt att dela på föräldraledigheten.¹¹ De vill också utvidga den tillfälliga föräldrapenningen vid barns födsel och införa en vab-bonus.¹²

Centerpartiet vill införa krav på aktivering i försörjningsstödet ”som ett incitament för att fler ska komma ut i jobb”.¹³ De vill också lagstifta om jämställd utbetalning av försörjningsstöd i familjer.¹⁴ Nyanlända ska ”arbeta för att nå högre ersättningsnivåer i socialförsäkringen, så att man kvalificerar sig in i det svenska social-

9 Mot. 2019/20:3259

10 Mot. 2020/21:2956

11 <https://www.centerpartiet.se/vart-parti/for-elever/jamstalldhet>

12 Mot. 2020/21:2956

13 Mot. 2020/21:3283

14 Mot. 2020/21:2951

försäkringssystemet. Det ökar drivkrafterna att komma i arbete”, skriver Annie Lööf m.fl. i motionen ”Möjligheternas land”.¹⁵

Bättre arbetsmiljö, hur?

Centerpartiet vill se ett stärkt psykosocialt stöd till medarbetare inom vård och omsorg¹⁶ och se över kvinnors sjukskrivningar samt hitta lösningar till det stora problem som kvinnors sjukskrivningar innebär.¹⁷

Enligt partiet behöver Arbetsmiljöverket särskilt stödja småföretag att bedriva förebyggande arbetsmiljöarbete. Kraven på arbetsmiljöområdet bör också sänkas för dessa.¹⁸

Partiet anser inte att de regionala skyddsombuden ska ges utökat tillträde. De vill i stället utreda de regionala skyddsombudens effekt på arbetsmiljöarbetet.

De vill också utöka möjligheten till privata försäkringar¹⁹ eller försäkringar som jobbet tecknar som en löneförmån.²⁰

Bra vuxenutbildning för omställning, hur?

Centerpartiet vill, i en motion om sjukförsäkringen undertecknad av åtta av partiets riksdagsledamöter, se en förstärkt rehabilitering med tidiga insatser och mer stöd för att återfå arbetsförmågan.²¹

15 Mot. 2019/20:3108

16 Centerpartiet 2020

17 <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/trygghetssystem/sjukforsakring>

18 Mot. 2020/21:3284

19 Mot. 2020/21:2953

20 <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/trygghetssystem/sjukforsakring>

21 Mot. 2019/20:3250

Partiet föreslår en särskild examenspremie på 60 000 kronor för sjuksköterskor liksom en betald vidareutbildning inom yrket.²² Dessutom vill de införa en särskild titel som specialistsjuksköterska som ”ges möjlighet att ta över mer av läkarprofessionens uppgifter”.²³ Centerpartiet vill också utreda införandet av en standardiserad utbildning för undersköterskor och att undersköterskor ska kunna ta över delar av sjuksköterskornas uppgifter.²⁴

*Att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid
med skälig inkomst, hur?*

Centerpartiet vill förebygga att människor mottar sjuk- och aktivitetsersättning i stället för att jobba. Det är ett problem om incitamenten att inte söka jobb växer, anser de.²⁵

”Den som har sjuk- eller aktivitetsersättning tjänar inte heller på att söka arbete eftersom inkomsten, även om man får bostadstillägg, kan minska med en fjärdedel om man skriver in sig vid Arbetsförmedlingen”, skriver fyra centerpartister i en riksdagsmotion.²⁶ Däremot menar de att ”den som är sjuk eller skadad och inte kan arbeta alls ska ha rätt till ersättning, vård och rehabilitering”.²⁷

De undantag från kvalificeringsregler som finns för flyktingar i sjukersättningen, bör dock tas bort, skriver Martin Ådahl m.fl. i en motion om integration.²⁸

22 <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/vard-och-omsorg/sjukskoterskor>

23 Mot. 2020/21:2953

24 Ibid

25 Mot. 2020/21:2955

26 Ibid

27 <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/trygghetssystem/sjukforsakring>

28 Mot. 2020/21:3285

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Centerpartiet vill reformera systemet med maxtaxa i förskolan ”för att ge större frihet åt kommunerna att bestämma över avgiftsnivåerna. En viss höjning av maxtaxan skapar utrymme för satsningar på såväl utbyggnad av förskolan som mer pedagogik och minskade barngrupper”, skriver de.²⁹ De har däremot inga förslag som möter behoven av flexibel och tillgänglig barnomsorg.

En äldreomsorg som avlastar närstående, hur?

De allra flesta anhöriga tycker att det känns bra att ge omsorg, skriver centerpartisten Sofia Nilsson m.fl. i en riksdagsmotion.³⁰ Därför vill de se en ambitiös nationell strategi för anhöriga som vårdar närstående. Här bör kommunernas anhörigstöd ses över som en del i den tillsatta utredningen om en nationell strategi i ämnet.

Centerpartiet ser inte samhällets äldreomsorg som en lösning på de anhörigas betungande ansvar. När det kommer till äldreomsorg är valfriheten viktigast.³¹ Enligt partiet ”är såväl privata hemtjänstutförare som privata äldreboenden bättre inom de flesta kvalitetsparametrar”. Därför måste valfriheten inom äldreomsorgen stärkas och utvecklas. Dessutom vill de göra det lättare att beviljas hemtjänst utan biståndsbedömningar.³²

29 <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/utbildning/forskola>

30 Mot. 2020/21:2953

31 Ibid.

32 <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/vard-och-omsorg/aldreomsorg>

*Blir arbetarkvinnors liv bättre med
Centerpartiets politik?*

Centerpartiet har ett marknadsliberal fokus, något som också märks i deras jämställdhetspolitik.

Företagande är en viktig hörnsten för partiet och att få fler kvinnliga företagare och ledare i näringslivet är en satsning. Efter-
som de vill låta marknaden styra är de emot att kvotera in kvinnor,
men vill däremot uppmuntra dem. Här lyfts rutbranschen och välfärdsföretagen som särskilt viktiga.

Partiet är starkt för en utökning av rut, liksom att vinster i välfärden inte ska begränsas på något sätt. De är även för att löner för ”enkla jobb” ska sänkas och att lönespridningen i samhället ska bli större. Sänkta löner för anställda i privat välfärd och i rutföretag är också en förutsättning för att företagandet ska fungera – för att det ska gå att göra vinster – menar de.

Centerpartiets politik gynnar kvinnor som redan är företagare. Arbetarkvinnor är lågt representerade bland företagsledare, således är satsningarna inte främst riktade till dem. Lägre löner riskerar att slå mot arbetarkvinnor som redan är en generellt lågt betald grupp.

Enligt partiet bör välfärden villkoras för nyanlända. De vill även att försörjningsstöd ska ges mot en motprestation. Båda dessa förslag riskerar både att försvåra för de som nyligen kommit till Sverige och på sikt att öka fattigdomen i samhället generellt.

Partiet vill också öka incitamenten för arbete. Därför ska a-kassan sänkas och karensavdraget finnas kvar. Det ska inte heller bli lättare att avsluta sitt arbetsliv i förtid om kroppen inte håller.

Dessa förändringar riskerar att försämra ekonomin för arbetarkvinnor.

Systemet med jämställdhetsbonus och vab-bonus ska ge incitament till delat föräldraskap, menar partiet. Det påminner dock

om det system som under Alliansregeringen inte hade en särskilt bra effekt på jämställdheten, även om de extra intäkterna med avdraget kan vara positivt för de familjer som kan nyttja det.³³ Det kan anses anmärkningsvärt att partiet inte har en politik för flexibel barnomsorg, kanske eftersom arbetarkvinnor inte är deras primära målgrupp.

Att öka undersköterskornas kompetens och möjlighet till vidareutbildning, som Centerpartiet vill, är förmodligen positivt för många arbetarkvinnor. En bonus för bristyrken är bra, och sänkt skatt för låginkomsttagare är också positivt. Däremot finns en motsättning i att sänka skatten för samma grupp som de också vill sänka lönerna för.

Även borttagna turordningsregler i LAS och en flexibel arbetsrätt gör att villkoren riskerar att bli ännu sämre för arbetarkvinnor där detta redan är ett utbredd problem.

Att fokusera på utökat stöd till närstående snarare än att lägga ansvaret för äldreomsorgen på det gemensamma är symptomatiskt för Centerpartiet när det kommer till anhörigvård. Här är inte arbetarkvinnorna i fokus, något som också märks i hur valfriheten och de privata utförarna lyfts av partiet.

Uppmuntran till privata sjukvårdsförsäkringar är också problematiskt, då det ger mer resursstarka människor möjligheten att betala extra för "bättre" vård och mer "exklusiv" omsorg. Risken är att detta skapar två separata välfärdssystem, ett för de som har råd och ett för de som inte har råd. På sikt kan detta leda till att de som betalar extra inte längre vill bidra till det generella som de ändå inte nyttjar. Vilket hotar att underminera den generella välfärden som sådan.

33 IFAU 2016

Sammanfattningsvis är det tydligt att Centerpartiets jämställdhetspolitik inte främst är till för att förbättra livet för arbetarkvinnor, och flera av deras förslag riskerar att i stället försämra för målgruppen.

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna tycker att den jämställdhetspolitiska debatten har fått fel fokus. Sverige behöver en ny feminism som tar avstamp i de problem som kvinnor möter i sin vardag. ”Vi ser med oro på den i dag växande vänsterfeminismen, där medborgarnas frihet ska begränsas till förmån för de genusteoretiska visionerna.”³⁴

I centrum i partiets politik står familjen. Det är också i familjen ”ett jämställt förhållningssätt grundläggs”, menar de.³⁵ Därför anser de att alla politiska beslut ska analyseras utifrån vilka konsekvenser de får för familjer och nära relationer ”på samma sätt som man i dag beaktar bland annat miljöaspekter”.³⁶

Högre löner, hur?

Kvinnors lägre löner behöver upphöra, för att traditionellt kvinnliga yrkesområden som vård, omsorg och undervisning ska uppvärderas, menar Kristdemokraterna.

Ett sätt att komma åt problemet är genom ett ökat jobbskatteavdrag på inkomster upp till 42 400 kronor i månaden, liksom ett utökat jobbskatteavdrag till småbarnsföräldrar.³⁷ De vill också

34 <https://kristdemokraterna.se/politik-a-o/feminism/>

35 <https://kristdemokraterna.se/politik-a-o/jamstalldhet/>

36 Mot. 2021/2774

37 Mot. 2020/21:3530

säkra föräldralediga kvinnors lönerevision genom ett uppdrag till Diskrimineringsombudsmannen (DO).³⁸

Rut är en viktig jämställdhetsåtgärd för kvinnors entreprenörskap och karriärvägar enligt Kristdemokraterna. Dessutom ger det mer ”tid och större möjligheter att få vardagen att fungera”. Därför vill de bredda möjligheterna att använda rut till fler områden.³⁹

Partiet vill också avsätta 790 miljoner kronor om året för att sänka skatten på ISK-sparande som en jämställdhetsåtgärd.⁴⁰

Bättre arbetsvillkor, hur?

Kristdemokraterna vill att kvinnor i vård och omsorg ska erbjudas rätt till heltid och möjlighet till deltid. Ett sätt att åstadkomma detta är med högre kompetens för schemaläggare i äldreomsorgen, menar de.⁴¹ Ett annat är att stärka barnfamiljers ekonomi genom riktade jobbskatteavdrag och bidrag så att deltidsarbete är ekonomiskt möjligt.

Partiet vill få ”ett flexiblere arbetsliv”, utöka turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd (LAS), helst genom parterna men annars politiken, och förlänga provanställningstiden från sex till tolv månader.⁴² Partiet vill att staten tecknar ett avtal med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om ett prestationsbundet stöd till förbättrade villkor för personalen inom äldreomsorgen. Kommunerna ska också minska antalet hemtjänstpersonal per hemtjänsttagare över 65 år.⁴³

38 Kristdemokraterna 2021

39 <https://kristdemokraterna.se/politik-a-o/hushallstjanster/>

40 Mot. 2019/20:3341

41 Mot. 2020/21:3203

42 Mot. 2020/21:3409

43 Mot. 2020/21:3530

Stärkt skyddsnät för barnfamiljer, hur?

Kristdemokraterna vill ta bort ”kvoterade månader i föräldraför-säkring” och flytta makten över föräldraledighet och barnomsorg till de enskilda familjerna.⁴⁴

För att stärka barnfamiljernas ekonomi vill de införa ett jobb-skatteavdrag för föräldrar på en fast nivå, med en stegvis höjning från 100 kr per förälder.⁴⁵ Kristdemokraterna har stått bakom de höjda lägstanivådagarna i föräldraförsäkringen och vill öka bostads-bidraget för hemmavarande barn med 200 kronor per barn.⁴⁶

Partiet vill att försörjningsstödet ska byta namn till ”dagpenning”, med sanktioner finansierade av staten som ”kopplas tydligt till arbetsmarknadspolitiska åtgärder och får en dagpenning under tiden som arbetslös”.⁴⁷

De vill att den sjukpenninggrundande inkomsten för föräldra-lediga skyddas under tre år och att varje förälder ska kunna vara heltidstjänstledig 20 månader längre än i dag.⁴⁸

Partiet vill ge varje förälder rätt till att årligen ta ut fem särskilda vab-dagar upp tills barnet fyller 18 år. Dessutom vill de höja taket i den tillfälliga föräldrapenningen.

En bättre arbetsmiljö, hur?

Kristdemokraterna vill att Arbetsmiljöverket utvecklar verktyg för att förebygga kvinnors och mäns riskfaktorer för sjukskrivning. En systematisk sammanställning av forskning kring orsakerna till

44 Mot. 2020/21:2774, Mot. 2019/20:3105

45 Mot. 2019/20:3105, Mot. 2020/21:3530

46 Mot. 2020/21:2774

47 Mot. 2020/21:4035

48 Mot. 2020/21:2774

kvinnors högre sjukskrivningstal behöver genomföras, anser de. Dessutom vill de ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att göra en nationell tillsyn av arbetsmiljön inom hälso- och sjukvården.⁴⁹

Kristdemokraterna är emot att utöka de regionala skyddsombudens befogenheter innan en utvärdering genomförs.⁵⁰ De vill införa ett mentorssystem för en fungerande rehabiliteringskedja för återgång i arbete.⁵¹

Bra vuxenutbildning för omställning, hur?

Kristdemokraterna vill ge möjlighet för sjuksköterskor att få specialistutbildning som ska vara betald och finnas på lika villkor i hela landet. De vill också utbilda fler barnmorskor utan kostnad.⁵² Partiet vill införa karriärtjänster för klinisk forskning för att stimulera vårdpersonalens kompetensutveckling i alla regioner, skriver de.⁵³ Dessutom anser de att fler utbildningsplatser på Yrkeshögskolan för undersköterskor behövs.⁵⁴

Kristdemokraterna vill ge incitament för högskolestudier. Därför vill de införa ett dubbelt jobbskatteavdrag för de som tar akademisk examen och börjar jobba innan de fyllt 25 år.⁵⁵

49 Mot. 2020/21:3871

50 Mot. 2019/20:3573

51 Mot. 2020/21:3317, Mot. 2020/21:3765

52 Mot. 2019/20:3293

53 Mot. 2020/21:3141

54 Mot. 2020/21:3626

55 Mot. 2020/21:3530

*Att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid
med skälig inkomst, hur?*

För människor som inte längre kan jobba vill partiet höja garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättning med 2 000 kronor om året. Dessutom vill de förstärka jobbskatteavdraget för mottagarna av dessa stöd.⁵⁶

Människor som invandrat till Sverige ska dock inte kunna tillgodoräkna sig bosättningstiden i sitt tidigare hemland som försäkringstid för garantiersättning inom sjuk- och aktivitetsersättningen, enligt en motion framlagd av Hans Eklind m.fl.⁵⁷

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Kristdemokraterna vill underlätta för familjer att kombinera familjeliv och arbetsliv. Därför vill de införa en skyldighet för kommunerna att erbjuda familjedaghem, ”pedagogisk omsorg”, för de föräldrar som önskar det för sina barn. Staten skulle ha huvudansvar för finansiering ”men även kommuner och föräldrar behöver bidra”, skriver Ebba Busch m.fl. i en riksdagsmotion.⁵⁸ Inga krav på barnomsorg utöver kontorstider förespråkas dock av partiet.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Mot. 2020/21:3317

⁵⁸ Mot. 2020/21:2774

En äldreomsorg som avlastar närstående, hur?

Av den kristdemokratiska motionen ”En äldrepolitik att lita på” framgår att partiet ser det som ”naturligt och positivt” att anhöriga frivilligt vårdar sina äldre.⁵⁹

För att stärka och ”uppmuntra till ansvarstagande för sina medmänniskor” vill de utreda – enligt samma modell som tillfällig föräldrapenning – om VAF-dagar (vård av förälder) bör vara behovsprövade och ge rätt till tjänstledighet. Dessutom framhålls möjligheten till rutavdrag som viktig.⁶⁰

Kristdemokraterna argumenterar inte för äldreomsorg som alternativ till anhörigstöd. Däremot har de satsat på området under den undersökta perioden, bland annat med det utskottsinitiativ tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet som tillförde 4,35 miljarder kronor till äldreomsorgen våren 2021.⁶¹

Blir arbetarkvinnors liv bättre med Kristdemokraternas politik?

Kristdemokraterna har en jämställdhetspolitik som kretsar kring familjen. Kvinnans roll som mamma och omhändertagande släkting till äldre är därför central för partiet och något de vill uppmuntra.

Detta märks i deras politik, exempelvis i förslag som ökat jobbskatteavdrag för småbarnsfamiljer, men också i satsningen på att lönerevisionen av föräldralediga ska skyddas. Även höjningar i bostadsbidraget för barnfamiljer liksom förenklade regler för att vara hemma längre med små barn är politik i samma riktning.

Just jobbskatteavdraget är viktigt i Kristdemokraternas satsningar där vissa grupper ges ett enkelt och andra ett dubbelt, eller ”förstärkt”, avdrag.

59 Mot. 2020/21:3203

60 Ibid.

61 Wicklén 2021

Som nämnts tidigare är jobbskatteavdrag en generell skattesänkning för alla förvärvsarbetande. Dock gynnar det relativt sett främst de med högst inkomster och inte arbetarkvinnor. Samma sak gäller för rutavdraget, vilket Kristdemokraterna lyfter som en viktig jämställdhetsreform med en utjämnande effekt. I realiteten är det dock, som redan beskrivits, ett avdrag som främst kommer de med större resurser till del.

Kristdemokraterna har en del satsningar som stärker kvinnor med låga inkomster. En höjning av lägstanivån i föräldrapensionen och i den tillfälliga föräldraförsäkringen är positiva sådana för arbetarkvinnor, liksom de fem betalda extra ”vab”-dagarna per år och barn. Också en höjd sjukersättning är välkommen för de kvinnor som inte kan jobba ända till pensionen.

En förbättrad arbetsmiljö och ett fokus på kvinnors psykiska ohälsa är också positivt för de här kvinnorna.

Några saker i partiets politik kan däremot anses motstridiga. Att öka jobbskatteavdraget för sjuka och arbetslösa som får jobb kan anses positivt, men samtidigt vill partiet sänka a-kassan. Och försörjningsstödet ska villkoras, vilket gör att denna yttersta livlina inte är självklar att få för de som behöver den.

Det finns en del som är anmärkningsvärt i Kristdemokraternas politik, särskilt i relation till arbetarkvinnors situation. Bland annat synen på att föräldraförsäkring inte ska ”kvoteras”, som de kallar det. Kristdemokraternas politik skickar signalen att kvinnor inte bara ska vara de som främst stannar hemma med barnen utan också att de ska vara det under en längre tid.

Partiets förslag om barnomsorgspeng kan å ena sidan vara en lösning som fungerar för vissa, men å andra sidan samtidigt riskera att försvåra kvinnans situation på arbetsmarknaden, försämra hennes löneutveckling och på sikt minska hennes pension.

Kvinnans roll i samhället blir med KD:s politik mer traditionell.

Att bryta mot den rollen kan vara svårt för kvinnor med låga inkomster. Risken med ett sådant fokus är snarare att det blir ännu svårare för arbetarkvinnor att få bättre lön och arbetsvillkor.

Att partiet anser det vara eftersträvänsvärt med anhörigomsorg kan vara bra för vissa. Samtidigt kan det bli problematiskt för många av landets kvinnor som får ta ansvaret för omsorgen då vi vet att det ofta har så tydligt negativa konsekvenser. Även om det funnits en ersättning motsvarande vab för anhörigomsorg (vilket det inte gör) hade det för kvinnor med låga inkomster fortfarande funnits risk att de inte klarar utgifterna.

Sammanfattningsvis går det att utläsa en viss inkonsekvens i Kristdemokraternas jämställdhetspolitik. Å ena sidan vill de stärka den här gruppen kvinnor, främst i rollen som omsorgsgivare, å andra sidan vill de varken stärka deras position på arbetsmarknaden eller verka för större ekonomisk frihet.

Liberalerna

Det är ingen slump att de första feministerna var liberaler, skriver Liberalerna.

”Det liberala jämställdhetsuppdraget handlar om att den enskilda människans frihet, rättigheter, ansvar och skyldigheter inte ska begränsas av kön eller föreställningar om kön. Det handlar om att frigöra individen genom att bekämpa den bristande jämställdheten och de värderingar som ligger bakom”, skriver åtta liberala riksdagsledamöter i motionen ”Liberal feministisk politik för lika rättigheter och möjligheter”.⁶²

62 Mot. 2020/21:3258

Högre löner, hur?

De ojämsställda lönerna är en prioriterad fråga för Liberalerna, särskilt i kvinnodominerade akademiska yrken som lärare och sjuksköterska.⁶³

För Liberalerna är större lönespridning och sänkta löner en viktig reform, så att en långtidsarbetslös ska kunna ”välja ett arbete med något lägre lön, än att tvingas leva på bidrag”.⁶⁴

Det kvinnliga företaget lyfts av Liberalerna, liksom privata alternativ i välfärden och rutsektorn. För att företaget ska underlättas krävs bland annat lättnader i bolagsskatten, menar partiet.⁶⁵ Också kvinnors sparande är viktigt, anser Liberalerna och vill därför sänka skatterna på detta.⁶⁶

Bättre arbetsvillkor, hur?

Arbetsmarknaden behöver göras mer flexibel, anser Liberalerna. Bland annat vill de att nyanställda ska ha tolv månaders provanställning till 70 procent av lönen och att turordningsreglerna vid uppsägningar ska ändras.⁶⁷

Mer behöver göras för att deltider ”pressas tillbaka i kommuner och regioner”, skriver de.⁶⁸ Liberalerna tror dock inte att detta kan lagstiftas bort, utan kommuner och regioner kan börja med att ”kartlägga den ofrivilliga deltid som finns”. Med fördel ”kan detta integreras i de lönekartläggningar och jämställdhetsplaner

63 Mot. 2021/22:3963

64 Mot. 2019/20:2799

65 <https://www.liberalerna.se/politik/bolagsskatt-och-kapitalskatt>

66 Mot. 2020/21:3253

67 <https://www.liberalerna.se/politik/arbetsratt>

68 Mot. 2021/22:3963

som kommunerna och regionerna redan i dag är ålagda att genomföra”, skriver de.⁶⁹

”Anställda i svensk hälso- och sjukvård måste få bättre arbetsvillkor och fler kollegor”, anser Liberalerna i motionen ”sjukvården framåt”. Detta för att säkerställa att svensk sjukvård har tillräckligt med vårdplatser.⁷⁰

Ett bättre utbyggt skyddsnät för barnfamiljer, hur?

Liberalerna vill skapa en modell för föräldraförsäkringen enligt två alternativ: antingen att den täcker färre dagar men ger 100 procent lönen eller att den täcker fler dagar till 70 procents ersättning. Merparten av dagarna ska tas ut innan barnet fyllt två år.⁷¹ De 90 lägstadagarna vill de ta bort och inte öronmärka fler månader.⁷²

Partiet vill enligt motionen ”Liberal integrationspolitik” införa ”en motprestation för försörjningsstöd och tillsätta en bidragskommission som tar fram förslag på hur man kan bryta det långvariga bidragsberoendet”. Att delta i svenskundervisning ska exempelvis vara en sorts motprestation för att få försörjningsstöd.⁷³

Bättre arbetsmiljö, hur?

Liberalerna oroas över kvinnors ökande arbetssjukdomar till följd av organisatoriska och sociala problem. Dock betonar de att det

69 Ibid.

70 Mot. 2020/21:3229

71 Mot. 2020/21:3264

72 Ibid.

73 Mot. 2020/21:3234

i grunden är varje individ som är ”ansvarig för att hålla god hälsa, men med stöd kan fler undkomma allvarliga psykiska sjukdomar”.

Arbetsmiljölagstiftningen och diskrimineringslagen behöver bli effektivare, anser de, så att det blir ”dyrt för arbetsgivare att frångå sina förpliktelser”. Arbetsmiljöverket bör göra fler oanmälda inspektioner och anställda måste enklare kunna anmäla sina arbetsgivare, skriver åtta liberaler i en riksdagsmotion om arbetsmiljöpolitik.⁷⁴

Arbetsmiljölagen, som styr skyddsombudens uppdrag, behöver ses över, menar partiet. De regionala skyddsombuden ”bör ersättas av en ny och mer ändamålsenligt utformad funktion”, skriver de. Likt visselblåsare ska de nya skyddsombuden även ha möjlighet till direktkontakt med DO och Arbetsmiljöverket.⁷⁵

Bra vuxenutbildning för omställning, hur?

Ett sätt att öka ”utbildningspriemien” för kvinnor i offentlig sektor är att skapa karriärtjänster för exempelvis lärare och specialistsjuksköterskor så ”att fler skickliga medarbetare i kvinnodominerade akademikeryrken får högre lön”, skriver åtta av partiets riksdagsledamöter i en motion.⁷⁶

Genom skattelättnader vill partiet ”uppmuntra arbetsmarknadens parter att bygga upp individuella kompetenskonton att använda vid vidareutbildning och omskolning”.⁷⁷

Liberalerna vill, enligt motionen ”En gymnasieskola för bildning och flit”, inrätta fler lärlingsplatser och införa en yrkesskola

74 Mot. 2020/21:3434

75 Ibid.

76 Mot. 2020/21:3258

77 Mot. 2020/21:3225

för vuxna, motsvarande gymnasial nivå, med stort inslag av arbetsplatsförlagt lärande.⁷⁸

Om fler ska kunna jobba högre upp i åldrarna måste fler löntagare kunna fylla på sin kunskap under arbetstid, skriver de. Arbetsgivaren bör betala större delen av utbildningskostnaden.⁷⁹

*Att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid
med skälig inkomst, hur?*

Så många som möjligt behöver vara aktiva på den svenska arbetsmarknaden, skriver Gulan Avcı m.fl. i en motion för en liberaliserad arbetsmarknad. Detta inte bara för Sveriges samhällsekonomi utan även för individers välmående. Därför vill Liberalerna stegvis öka rätten till anställning upp till 69 års ålder ”och fortsätta öka möjligheten att stanna kvar i arbetslivet genom att ytterligare höja den gränsen till 71 år”.⁸⁰

De har inga förslag på förbättringar för arbetarkvinnor.

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Stödet till ensamstående föräldrar måste vara mångfasetterat, skriver Liberalerna.⁸¹ En väl fungerande barnomsorg med flexibilitet och full behovstäckning är extra viktig för den som är ensamstående – ”Det är därför viktigt att det finns barnomsorg på obekvämt arbetstid för föräldrar som behöver det på grund av arbete och

78 Mot. 2020/21:3223

79 Mot. 2020/21:3588

80 Ibid.

81 Mot. 2020/21:3258

familjesituation”, anser de enligt motionen ”Integration med start i förskolan”.⁸² Här finns dock inget förslag på hur det ska verkställas.

*En äldreomsorg som avlastar
närstående, hur?*

Liberalerna kallar äldreomsorg för ”politik för årsrika” och centralt är att valfriheten stärks, också avseende driftsform. Partiet vill stärka regionernas anhöriguppdrag, och de föreslår inrättandet av en nationell anhöriglinje.⁸³ De vill även ge bättre möjlighet till ”närståendepenning”.⁸⁴

Ruttjänster bör i större utsträckning kunna ersätta hemtjänsten och byråkratin bör minska inom biståndsbedömningen, anser de enligt en motion undertecknad av Barbro Westerholm m.fl.⁸⁵

*Blir arbetarkvinnors liv bättre med
Liberalernas politik?*

Det är tydligt att Liberalerna inte främst riktar sig till arbetarkvinnor med sin politik, utan snarare till högutbildade och högavlönade kvinnor.

Partiet vill se en större lönespridning, där sänkta löner för dem utan utbildning är en del av lösningen. En sådan politik riskerar att göra livet ännu svårare för många arbetarkvinnor. Då ”nattis” inte ens nämns, är det också svårt att se hur barnomsorg på obekvämt arbetstid ska lösas.

82 Mot. 2020/21:3279

83 Mot. 2020/21:3260

84 <https://www.liberalerna.se/politik/politik-for-arsrika>

85 Mot. 2020/21:3259

Liberalernas satsning på rut och företagande som centrala element i jämställdheten kan vara gynnsamt för många men är inte primärt riktat till arbetarkvinnor som i låg utsträckning använder rut och är underrepresenterade som företagsledare.

Att göra arbetsrätten "mer flexibel" genom att tillämpa tolv månaders provanställning till 70 procent av lönen för nyanställda riskerar att öka otryggheten för många arbetarkvinnor. Det kan dessutom på sikt leda till sänkta inkomster för denna grupp.

Liberalernas vilja att ta bort deltid i brist på heltidsanställningar och jobba mer aktivt för jämställda löner är positiv. Samma sak gäller angående att verka förebyggande för bättre arbetsmiljö. Att fler kontroller görs och att anställda kan agera visselblåsare möjliggör att oegentligheter lättare uppdagas. Men här finns en viss motsägelse. Genom att frånta fackförbunden rätten att organisera skyddsombuden missgynnar man arbetarkvinnorna. Detta då det riskerar att skapa en större obalans mellan arbetsgivare och arbetstagare vilket, bland annat, kan försvåra den organiserade bevakningen av arbetarkvinnornas villkor och löner.

Förbättrade möjligheter till yrkesutbildning och fortbildning kan dock vara positivt för många arbetarkvinnor. Däremot finns det risker med att låta marknaden styra i välfärden såsom Liberalerna påpekar, liksom att förespråka lagen om valfrihetssystem, eller LOV, i ännu fler sektorer.

Att reformera föräldraförsäkringen enligt Liberalernas förslag kan både göra livet lättare för de arbetarkvinnor som skaffar barn och leda till ett mer jämställt uttag, samt ge kvinnorna bättre löneutveckling och pensioner. Den föreslagna höjningen av lägstanivån i försäkringen blir lik ett höjt vab-tak vilket också är positivt för arbetarkvinnor.

En motprestation i försörjningsstödet är inte något som bevisats ha effekt på snabbare återhämtning eller återgång till vanligt

arbete. Snarare är det något som gör det ännu svårare för dem som redan har det väldigt knapert, där ohälsan är relativt stor.

Att partiet vill ta reda på hur situationen för anhängvårdare ser ut i Sverige är positivt. Men deras förslag handlar snarare om att på marginalen avlasta de anhänga än att se till hur äldreomsorgen kan ta över ansvaret, vilket är problematiskt.

Sammanfattningsvis har Liberalerna en del förslag som kan gynna arbetarkvinnor. Främst för de dock en politik för redan resursstarka kvinnor, som har höga inkomster eller är drivna och därför gör klassresor och utbildar sig.

Miljöpartiet

Miljöpartiet kallar sig för ett feministiskt parti.⁸⁶ Med politiska verktyg vill de ”motverka den rådande könsmaktsordningen i världen, där män har mer makt än kvinnor”, vilket syns i motionen ”vägen till jämställdhet”. Miljöpartiet ser i grunden jämställdhet som en fråga om frihet: ”Människors möjligheter att leva sina liv ska inte påverkas negativt eller begränsas av kön eller könsidentitet.”⁸⁷

De vill också införa ett nytt mått på välbstånd att vägleda politiken med, där fler parametrar utöver BNP, som livskvalitet, hållbarhet och hälsa, ska vägas in.⁸⁸

Högre löner, hur?

Ett sätt att komma åt kvinnors lägre löner är enligt partiet att få igenom ”lagstiftning på EU-nivå för ökad lönetransparens”. De

86 <https://www.mp.se/om>

87 Mot. 2020/21:2696

88 <https://www.mp.se/politik/ratt-att-ma-bra>

vill också att offentliga arbetsgivare ska ”gå före” och införa jämställda löner och rätt till heltid.⁸⁹

En annan central lösning är enligt Miljöpartiet en arbetstidsförkortning. ”Många lönearbetar mer än vad som är hälsosamt för dem själva och för jorden, medan andra inte arbetar alls”, skriver fyra miljöpartistiska riksdagsledamöter i motionen ”Kortare arbetstid”. I ett första steg skulle normalarbetstiden sänkas till 35 timmar i veckan.⁹⁰

Under sin tid i regeringen skriver partiet att de ”gett ett uppdrag till Medlingsinstitutet att göra insatser för att bryta den strukturella lönediskrimineringen som finns mot kvinnodominerade yrken”.⁹¹

Bättre arbetsvillkor, hur?

Miljöpartiet vill bevara den svenska modellen där arbetsmarknadens parter förhandlar fram arbetsvillkor. Dessutom vill de motverka missbruket av visstidsanställningar, timanställningar och sms-anställningar.⁹² Partiet vill öka anställdas makt över sitt schema och avskaffa ofrivilliga delade arbetspass.⁹³

För att komma åt kvinnors deltider i offentlig sektor vill Miljöpartiet införa en återhämtningsbonus inom vård- och omsorgsyrken⁹⁴, där medel fördelas till regioner och kommuner för att ”främja ett hållbart arbetsliv”. Partiet vill även att offentligt finansierade arbetsgivare ska gå före och erbjuda heltid som norm och deltid som möjlighet för alla sina arbetstagare.⁹⁵

89 <https://www.mp.se/politik/jobb>

90 Mot. 2020/21:3066

91 <https://www.mp.se/politik/jobb>

92 Ibid.

93 Mot. 2020/21:3066

94 <https://www.mp.se/politik/halso-och-sjukvard>

95 Mot. 2020/21:2696

*Ett väl utbyggt skyddsnät för
barnfamiljer, hur?*

För att komma till rätta med det ojämslida uttaget av föräldradagarna vill Miljöpartiet tredela föräldraförsäkringen i öronmärkta dagar ”så att minst en tredjedel används av vardera föräldern, medan en tredjedel ska kunna användas fritt av vårdnadshavarna eller överlåtas till en annan vuxen som är del av barnets familj”.⁹⁶

Miljöpartiet har drivit frågan om ett höjt underhållsstöd till ensamstående föräldrar liksom höjt bostadsbidrag, några av reformerna som genomförts under den senaste mandatperioden.⁹⁷

Som en särskild åtgärd 2020 gjordes en tillfällig höjning av bostadsbidraget ”för att se till att barn inte drabbas av coronakrisen”.⁹⁸

Bättre arbetsmiljö, hur?

Miljöpartiet vill ”fortsatt säkra resurserna till Arbetsmiljöverket för tillsynsarbete”, skriver de på sin hemsida.⁹⁹ Dessutom vill de införa skarpare möjligheter till sanktioner mot arbetsgivare som diskriminerar och satsa på antidiskrimineringsbyråer.¹⁰⁰

Miljöpartiet skriver att de tagit initiativ till en satsning där medel avsätts till regionerna och kommunerna ”för att främja ett hållbart arbetsliv för vården och äldreomsorgen”.¹⁰¹ De har också

96 <https://www.mp.se/politik/jamstalldhet>

97 <https://www.mp.se/politik/halso-och-sjukvard/satsningar-samhallets-mest-utsatta-hela-listan>

98 Miljöpartiet 2020

99 <https://www.mp.se/politik/jobb>

100 <https://www.mp.se/politik/nyanlandas-etablering>

101 Mot. 2020/21:3637

”tillsatt en utredning för att ta fram förslag för ett mer hållbart arbetsliv med minskad risk för ohälsa och arbetslöshet”.¹⁰² De har under sin tid i regeringen varit positiva till utvidgad tillträdesrätt för regionala skyddsombud.¹⁰³

Bra vuxenutbildning för omställning, hur?

Miljöpartiet vill, enligt riksdagsmotionen ”Grön politik för nyanländas etablering”, satsa brett på vuxenutbildningen, i synnerhet för kvinnor och riktat mot bristyrken. De vill öka antalet platser på komvux och folkhögskola med särskilt fokus på nyanlända kvinnor.¹⁰⁴ Partiet anser också att det ska finnas fler utbildningsplatser och fler möjligheter till vidareutbildning på betald arbetstid för den som vill arbeta inom hälso- och sjukvården.

En central lösning är det Miljöpartiet kallar ”utvecklingstid”¹⁰⁵ – att fler ska ”få tid att leva”, som de kallar det.¹⁰⁶ Detta innebär ledig tid i upp till ett år med ersättning motsvarande a-kassa, något som ska kunna göras på både heltid och deltid.

De skriver att de i regeringsställning ”infört åtgärder för att minska kompetensbristen, förbättra matchningen och skapa fler vägar in för dem som i dag står långt ifrån arbetsmarknaden”.¹⁰⁷

¹⁰² <https://www.mp.se/politik/jobb>

¹⁰³ Kommittédirektiv 2016:1

¹⁰⁴ Mot. 2020/21:2701

¹⁰⁵ Mot. 2020/21:3050

¹⁰⁶ <https://www.mp.se/politik/tid-att-leva>

¹⁰⁷ <https://www.mp.se/politik/jobb>

*Att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid
med skälig inkomst, hur?*

Miljöpartiet vill göra sjuk- och aktivitetsersättningen mer generös ”i syfte att minska upprepade förlängningar av sjukskrivning, samt att förbättra den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning och andra som är hänvisade till sjukersättning”.¹⁰⁸

Dessutom vill de göra reglerna ”kring sjukersättning mer flexibla och individanpassade, exempelvis så att det i realiteten blir möjligt att pröva på att arbeta utan att riskera att sjukersättningen dras in”.¹⁰⁹

De vill även att äldre inom välfärden ska kunna gå ner i arbetstid men ändå behålla full lön, så att det inte drabbar deras pension.¹¹⁰

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Miljöpartiet vill satsa mer på små barns läsning och säkerställa ”en giftfri vardag och kemikaliefri förskola”.¹¹¹

I dag ser tillgången till barnomsorg på obekvämt arbetstid olika ut mellan landets kommuner, konstaterar Miljöpartiet. De anser att kommuner bör bli skyldiga att erbjuda barnomsorg på kvällar, helger och nätter.¹¹²

108 Mot. 2020/21:3649

109 Ibid.

110 <https://www.mp.se/politik/jobb>

111 <https://www.mp.se/politik/barn-och-forskola>

112 Mot. 2020/21:2696

*En äldreomsorg som avlastar
närstående, hur?*

Miljöpartiet beskriver anhängvård som ett negativt resultat av att "välfärden inte räcker till". Lösningen är därför: "För en jämställd arbetsmarknad krävs därför en bra äldreomsorg och barnomsorg."¹¹³

För att äldreomsorgen ska underlätta för anhöriga har Miljöpartiet lagt ett förslag som ska göra det enklare för kommuner att erbjuda hemtjänst, skriver de på sin hemsida.¹¹⁴ Dessutom vill de att äldre själva ska bestämma över hur och var de vill bo och skapa bättre arbetsvillkor i äldreomsorgen.

*Blir arbetarkvinnors liv bättre med
Miljöpartiets politik?*

Miljöpartiet har sitt fokus på demokrati och rättigheter och vill i grunden se ett skifte i synen på människans roll i samhället. Detta märks också i deras jämställdhetspolitik.

De beskriver flera komplexa problem som handlar om makt och normer och ser därför positivt på kvotering. Flera av problemen har lika komplexa och diffusa lösningar, som exempelvis löneskillnaderna mellan könen. En del av lösningen på detta som de framför är EU:s lönedirektiv, vilket visserligen kan leda till att löner blir transparenta. Men det riskerar också att sätta den svenska modellen och hur svensk lönebildning mellan parter går till ur spel. Så även om arbetarkvinnor å ena sidan skulle kunna vinna på ökad lönetransparens så innebär det en stor risk att facket inte är med och bevakar deras löner.

¹¹³ Ibid

¹¹⁴ <https://www.mp.se/politik/barn-och-forskola>

Förslaget om arbetstidsförkortning går i linje med partiets vilja att ändra synen på arbete och fritid. Detta är i sig inte negativt. Många arbetarkvinnor skulle förmodligen vinna på att jobba kortare arbetsdagar, särskilt i hälsa och allmänt välmående. Samtidigt råder det inte bot på arbetsmarknadens alla problem – exempelvis kommer vissa fortfarande inte ha möjlighet att jobba heltid, trots förkortad arbetsvecka. Förslaget skulle också kräva en garanti för att heltidslöner inte sänks om det skulle förverkligas.

En återhämtningsbonus som Miljöpartiet föreslår för personal inom vård och omsorg skulle förmodligen välkomnas av många arbetarkvinnor. Sådana engångsutbetalningar är dock sannolikt inte det mest effektiva sättet att förbättra situationen för målgruppen på sikt.

Utvecklingsåret är en annan viktig satsning som Miljöpartiet föreslår. Även en sådan möjlighet skulle förmodligen uppskattas av många arbetarkvinnor som antingen vill byta bana eller vill ta en paus. Dock kan man argumentera för att kostnaden för en sådan reform skulle kunna användas mer effektivt för arbetarkvinnors vidareutbildning, kompetensutveckling och bättre arbetsmiljö. Förmodligen kan Miljöpartiets val av satsningar förstås mot bakgrunden att arbetarkvinnor inte är deras främsta målgrupp.

Miljöpartiets politik för barnfamiljer, det ökade underhållsstödet, barnbidraget, bostadsbidraget och viljan att öka sjukersättningen är positiva satsningar för många arbetarkvinnor. De ökade inkomsterna kan göra skillnad för att hålla barnfamiljer över fattigdomsgränsen.

Också den tredelade modellen i föräldraförsäkringen som partiet föreslår skulle ge positiva effekter för arbetarkvinnor, då erfarenheten visar att öronmärkta månader ger ett mer jämställt uttag. Dessutom är förslaget att en tredje person kan ta ut dagar viktigt, särskilt för ensamstående arbetarkvinnor.

Det är tydligt att Miljöpartiet ser hur kvinnor drabbas av den allt mer betungande anhörigvården och hur detta hänger ihop med samhällets välfärdsansvar. Ett visst fokus läggs på de äldres valfrihet, men mest handlar partiets politik om att skapa förbättringar också för arbetarkvinnor på det här området.

Sammanfattningsvis kan sägas att Miljöpartiet identifierar och prioriterar många av de jämställdhetsproblem som arbetarkvinnor brottas med. Deras lösningar kan förmodligen göra livet bättre för många arbetarkvinnor, även om de till stor del inte är riktade specifikt till den målgruppen.

Moderaterna

Moderaterna beskriver jämställdhet som en frihetsfråga och ser flera stora utmaningar som rör kvinnors ofrihet. ”Kön ska inte begränsa vare sig kvinnors eller mäns livsval”, skriver de.¹¹⁵

Kvinnors bristande egenmakt och ekonomiska självständighet är ett annat jämställdhetsproblem som Moderaterna tar upp.¹¹⁶

Höjda löner, hur?

Moderaterna ser problemet med kvinnors ojämställda löner och skriver i en riksdagsmotion att Sverige förlorar 400 miljarder kronor årligen på att kvinnor inte jobbar i samma utsträckning som män.

För att komma åt problemet anför de ett antal övergripande lösningar. En av dessa är att höja och utöka rutavdraget, menar de: ”För oss som vill öka jämställdheten på svensk arbetsmarknad är därför höjningen av taket i rutavdraget en viktig jämställdhets-

¹¹⁵ <https://moderaterna.se/demokrati-jamstalldhet-och-fri-och-rattigheter>

¹¹⁶ <https://moderaterna.se/jamstalldhet>

reform”, skriver partiet.¹¹⁷ Rut är också viktig för att nyanlända och unga ska få jobb.¹¹⁸ för att fler enkla jobb ska skapas och för att öka det kvinnliga entreprenörskapet.¹¹⁹

En annan lösning är att utöka jobbskatteavdraget då det ger mer pengar i plånboken. Detta har varit bra hittills då ”drivkrafterna till arbete stärkts mer för kvinnor än för män”, enligt Moderaterna.¹²⁰ Partiet menar att drivkrafterna till jobb är viktigare än lönen som sådan.¹²¹

Bättre arbetsvillkor, hur?

Moderaterna anser att bristen på heltidsjobb är negativ och att fler kvinnor måste få möjlighet att jobba mer. Också här är rutavdraget en lösning enligt partiet, då kvinnor får ”avlastning med hemarbete” vid köp av ruttjänster vilket möjliggör att fler kan jobba mer.¹²² Enligt partiet behöver arbetsrätten bli mer ”flexibel”,¹²³ vilket bland annat innebär att provanställningstiden bör förlängas från sex till tolv månader.¹²⁴

Bättre skydds nät för barnfamiljer, hur?

Moderaterna vill avskaffa lägstanivån i föräldraförsäkringen då ”ersättningen är så pass låg för den enskilda att den inte ersät-

117 Mot. 2020/21:3215

118 Mot. 2020/21:3371

119 Mot. 2019/20:1660

120 Mot. 2019/20:3189

121 Mot. 2020/21:3371

122 Mot. 2020/21:3366

123 Mot. 2020/21:1746

124 Mot. 2020/21:3371

ter den faktiska inkomstförlusten”.¹²⁵ Dessutom vill de sänka riksnormen i försörjningsstödet och etableringsersättningen samt göra det obligatoriskt med oanmälda hembesök.¹²⁶ ”Vårt samhälle är ingen kravlös gemenskap”, skriver de.¹²⁷ Moderaterna vill också införa aktivitetskrav¹²⁸ liksom ge stödet i form av matkuponger.¹²⁹

De vill införa ett bidragstak ”där summan av olika bidrag aldrig får bli högre än 75 procent av lönen från ett arbete”.¹³⁰ Nyanlända ska också gradvis kvalificera sig till det svenska bidragssystemet. ”Full tillgång till svenska bidrag och förmåner bör man enbart få genom eget arbete eller genom permanent och laglig bosättning i landet och medborgarskap”, skriver de.¹³¹

En bättre arbetsmiljö, hur?

Moderaterna vill stärka ansvaret och incitamenten för arbetsgivare i det psykosociala arbetsmiljöarbetet.¹³² Regelverket för arbetsgivarna bör också förenklas och en översyn av Arbetsmiljöverket bör göras ”för att effektivisera” myndigheten.¹³³ Arbetsmiljöverket bör även ta över det uppdrag som Myndigheten för arbetsmiljökunskap har, anser de.

De regionala skyddsombudens roll bör utredas anser partiet. ”Att skyddsombud är fackligt anslutna är inget problem i sig, men det bör inte vara tvingande eller normerande”, skriver de.¹³⁴

¹²⁵ Mot. 2020/21:3528

¹²⁶ Mot. 2020/21:2184

¹²⁷ Mot. 2021/22:3325

¹²⁸ Mot. 2020/21:3371

¹²⁹ Mot. 2020/21:2802

¹³⁰ Mot. 2020/21:3422

¹³¹ Mot. 2019/20:3190

¹³² Mot. 2020/21:3366

¹³³ Mot. 2020/21:3868

¹³⁴ Mot. 2020/21:3372

Bättre vuxenutbildning, hur?

Moderaterna vill satsa på en nationell studie- och jobbrådgivning¹³⁵ och de vill ”sänka trösklarna för att starta och driva företag”.¹³⁶ De vill införa ett ”omställningsavdrag”¹³⁷ och de vill höja fribeloppet för studiestöd.¹³⁸ Företag ska uppmuntras att köpa utbildningar till sina anställda genom en skattelättnad.¹³⁹ För att anställa fler undersköterskor vill de ”ta fram och genomföra en gemensam strategi för att säkra den långsiktiga kompetens- och personalförsörjningen inom äldreomsorgen”.¹⁴⁰

Bättre möjlighet till pension, hur?

Moderaterna anser att ”Alliansregeringens viktigaste uppgift” var ”att bryta det breda utanförskap som drabbade människor som förtidspensionerades och sjukskrevs bort från arbetsmarknaden”.¹⁴¹ Därför vill de inte öka möjligheter till förtida utträde ur arbetslivet och inte höja sjukersättningen. I stället vill de sänka taket och ersättningsgraden.¹⁴² De vill också att undantaget för flyktingar och alternativt skyddsbehövande i kvalificeringsregeln för garanti-pension och sjuk- och aktivitetsersättning ska tas bort.¹⁴³

¹³⁵ Mot. 2020/21:3373

¹³⁶ Mot. 2019/20:3190

¹³⁷ Mot. 2020/21:3422

¹³⁸ Mot. 2020/21:3920

¹³⁹ Mot. 2020/21:3190

¹⁴⁰ Mot. 2020/21:3137

¹⁴¹ Mot. 2020/21:3371

¹⁴² Mot. 2020/21:2802

¹⁴³ Mot. 2019/20:3060

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Moderaternas vill ha en barnomsorg som är anpassad efter barnen och familjernas behov, skriver de,¹⁴⁴ liksom att ”barnomsorg på obekväm arbetstid är viktig ur jämställdhetssynpunkt”. De vill dock inte göra detta till något tvingande för kommunerna utan skriver att ”kommunerna bör ges ännu större möjligheter att erbjuda detta”.¹⁴⁵

*En äldreomsorg som avlastar
de närstående, hur?*

För att möta också de äldres utökade behov av hjälp i hemmet bör ett mer generöst rutavdrag övervägas, anser Moderaterna.¹⁴⁶ Dessutom behövs bättre anhängstöd från kommunerna, anser de.¹⁴⁷

En förstärkt äldreomsorg nämns inte som ett alternativ till anhängsvård, men däremot vill Moderaterna att ”valfrihet och mångfald inom äldreomsorgen ska öka genom att (LOV) utvecklas och stärks”. Dessutom vill de effektivisera verksamheten och införa starkare sanktioner vid brister.¹⁴⁸

*Blir arbetarkvinnors liv bättre med
Moderaternas politik?*

Moderaterna beskriver flera av de grundläggande jämställdhetsproblemen som finns i vårt land. Kvinnors låga löner, deltiderna i brist på heltidsanställningar och arbetsmiljön, särskilt i offentlig sektor.

¹⁴⁴ Mot. 2019/20:1170

¹⁴⁵ Mot. 2020/21:1555

¹⁴⁶ Mot. 2020/21:3366

¹⁴⁷ Mot. 2020/21:3137

¹⁴⁸ Mot. 2019/20:2926

Deras centrala lösningar på problemen handlar i korthet om två saker: utbyggt rutavdrag och fler jobbskatteavdrag.

Och visst kan ett jobbskatteavdrag ge mer pengar i plånboken också för låginkomsttagare. Men precis som med rutavdraget är det, vilket nämnts tidigare i boken, reformer som främst gynnar höginkomsttagarna. Det är de redan rika som får andelsmässigt mest ut av jobbskatteavdraget och det är samma grupp som främst nyttjar rutavdraget.

Det är inte de mest lågavlönade som har möjlighet att jobba en extra timme när de anlitar ruttjänster. Att inte kunna jobba mer än deltid är ett annat typ av problem som i högre grad drabbar kvinnor som har låga inkomster jämfört med de som tjänar bra.

Inte heller arbete inom rutsektorn eller entreprenörskap för de här kvinnorna har, som tidigare beskrivits, visat sig vara så effektivt som Moderaterna hävdar. De nya jobben som skapats kostar samhället mer än vad de tillför.

Att Moderaterna ser behovet av att kommuner behöver erbjuda natts är positivt. Likaså är möjligheterna som Moderaterna föreslår om tillgång till utbildning, särskilt inom vård och omsorg, förslag som gynnar arbetarkvinnor. Bättre tillgång till studievägledning, att ha en rehabiliteringskoordinator och möjligheten att studera under en sjukskrivning är också politiska lösningar som kan hjälpa arbetarkvinnors situation.

Moderaterna argumenterar ofta för att skapa fler enkla jobb för att "sänka trösklar till jobb". Med förslaget finns dock risken att ännu fler kvinnor får svårt att få ekonomin att gå ihop. Dessutom riskerar fattigdomen som redan finns i samhället att fördjupas, att de som redan har låga inkomster blir ännu fattigare och att misären i samhället blir större.

En villkorad välfärd, som Moderaterna förespråkar, kan också vara problematisk för den här gruppen. Den skulle göra livet betyd-

ligt svårare för de arbetarkvinnor som inte är svenska medborgare och riskera en fördjupad fattigdom hos dem.

Samma sak gäller angående motprestation för försörjningsstöd. Inte bara riskerar ett sådant krav att öka på stress och ohälsa hos den som söker stödet, det kan på sikt bidra till lägre löner.

Det finns flera ytterligare förslag som snarare riskerar att försvåra livet för arbetarkvinnor, som förslagen gällande förtida pensionering.

Vad gäller arbetsmiljön skriver Moderaterna att de vill effektivisera Arbetsmiljöverket och att mer ansvar ska läggas på arbetsgivare. Att sända en signal om större ansvarstagande är positivt, men det är oklart vilka effekter det får när de samtidigt vill se besparingar på den ansvariga myndigheten.

En ”moderniserad” arbetsrätt med mer flexibla turordningsregler och en längre provanställningstid är också sådant som snarare drabbar än gynnar den här gruppen.

Partiet anser det vara eftersträvansvärt med anhörigomsorg i stället för äldreomsorg, vilket också kan försvåra för arbetarkvinnor, då detta så tydligt har negativa konsekvenser. För kvinnor med låga inkomster skulle motsvarande vab i ersättning för en sådan frånvaro från arbetet innebära en risk att inte klara utgifterna.

Socialdemokraterna

Socialdemokraterna beskriver sig som ”en feministisk frihetsrörelse på demokratins grund. Vi viker aldrig från våra progressiva värderingar.” Kampen för jämlikhet och jämställdhet går hand i hand enligt partiet, och båda behöver öka.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Socialdemokraterna 2021

De implementerade den första "feministiska regeringen" 2014 och sjösatte en uttalat feministisk utrikespolitik under dåvarande utrikesminister Margot Wallströms ledning. Satsningar som gjorts under partiets senaste regeringsår inkluderar en uttalad jämställdhetsintegrering av all verksamhet och uppstarten av Jämställdhetsmyndigheten.¹⁵⁰

Högre löner, hur?

Att kvinnors löner är lägre än männens är ett av de tydligaste bevisen för att Sverige ännu inte är jämställt, menar Socialdemokraterna.¹⁵¹

Lönebildningen behöver enligt partiet förhandlas mellan fack och arbetsgivare: "Vi vill att arbetsmarknadens parter, både arbetsgivarorganisationer och fackförbund, ska ha många medlemmar, vara starka och kunna träffa heltäckande, branschanpassade kollektivavtal. Svenska kollektivavtal ska gälla alla på svensk arbetsmarknad", skriver de.¹⁵²

Det huvudsakliga problemet är inte heller själva lönerna, menar Socialdemokraterna, den största ojämställdheten består i kvinnors och särskilt arbetarkvinnors ofrivilliga deltid vilken ger lägre inkomster.¹⁵³

Bättre arbetsvillkor, hur?

Socialdemokraterna vill att heltid ska vara norm på hela arbetsmarknaden. Om inte samtliga branscher möjliggör heltid är partiet beredda att överväga lagstiftning, skriver de.¹⁵⁴ Partiet vill också

150 Socialdemokraterna 2014

151 Socialdemokraterna 2020

152 Socialdemokraterna 2021a

153 Socialdemokraterna 2021b

154 Ibid.

avskaffa allmän visstid och hyvling samt begränsa delade turer. Arbetsrätten måste försvaras ”mot en högermajoritet i Sveriges riksdag”, skriver de.¹⁵⁵

Ett sätt att förbättra villkoren för personalen i äldreomsorgen och öka tryggheten för de äldre är enligt partiet att ”stoppa vinstjakten i äldreomsorgen”.¹⁵⁶ De vill också att företrädesrätten¹⁵⁷ vid återanställning inte ska ”gå att sätta ur spel när arbetsgivare hyr in personal”.¹⁵⁸

Socialdemokraterna vill att anställda i vård och äldreomsorg ska få kostnadsfria arbetskläder.¹⁵⁹ De vill också uppvärdera undersköterskornas kompetens ”genom en rimlig lön som går att leva på”.¹⁶⁰ I hemtjänsten bör minutscheman avskaffas¹⁶¹, skriver den socialdemokratiska riksdagsledamoten Lena Rådström Baastad i en motion. Partiet vill enligt sin hemsida ge ”garanterad tillsvidareanställning på heltid till alla som slutför vård- och omsorgsprogrammet som undersköterskor”.¹⁶²

Bättre skyddsnät för barnfamiljer, hur?

Socialdemokraterna vill att föräldraförsäkringen ska ”moderniseras så att den fungerar för alla familjekonstellationer”¹⁶³ och på sikt bli individualiserad.¹⁶⁴

155 Socialdemokraterna 2021c

156 Socialdemokraterna 2021d

157 Mot. 2019/20:1398

158 Socialdemokraterna 2021c

159 Mot. 2020/21:2054

160 Mot. 2019/20:1409

161 Mot. 2020/21:856

162 Socialdemokraterna 2021d

163 Socialdemokraterna 2021e

164 Mot. 2020/21:2338

Barnbidragen bör höjas enligt partiet,¹⁶⁵ liksom ”de ekonomiska trygghetsnäten vid arbetslöshet och sjukdom”. De vill också höja taket i den tillfälliga föräldrapenningen.¹⁶⁶

Socialdemokraterna vill införa fem dagars ledighet per år för alla föräldrar, en ”familjevecka”, där den som är ensam vårdnadshavare ska få tio dagar.¹⁶⁷

Under mandatperioden har Socialdemokraterna tillsammans med Miljöpartiet lagt propositioner till riksdagen om höjt flerbarnstillägg¹⁶⁸ och höjda inkomstgränser i bostadsbidraget.¹⁶⁹

Bättre arbetsmiljö, hur?

Socialdemokraterna vill förbättra den fysiska och psykosociala arbetsmiljön genom stärkt arbetsmiljöarbete och satsningar på förebyggande arbete, tillsynsarbete och arbetslivsforskning.¹⁷⁰ De vill också införa avdragsrätt för medlemsavgift i fackföreningar.¹⁷¹

De vill ta ett helhetsgrepp på frågan om varför kvinnor är mer sjukskrivna än män liksom stärka rehabiliteringen.¹⁷² De vill se att alla har en väl fungerande företagshälsovård.¹⁷³

Socialdemokraterna har föreslagit att de regionala skyddsombuden ska få utökad tillträdesrätt¹⁷⁴ och de vill uppvärdera skyddsombudens roll.¹⁷⁵ De vill också genomföra EU-direktivet om skydd

165 Socialdemokraterna 2021f

166 Socialdemokraterna 2021e

167 Socialdemokraterna 2021g

168 Prop. 2019/20:2

169 Prop. 2017/18:6

170 Socialdemokraterna 2021h

171 Mot. 2020/21:2048

172 Mot. 2019/20:1394

173 Mot 2019/20:1423

174 Mot. 2019/20:1123

175 Socialdemokraterna 2021h

av visseblåsare, bland annat för att säkerställa ansvarsfrihet och förbud mot hindrande åtgärder och repressalier.¹⁷⁶

Bättre vuxenutbildning för omställning

Socialdemokraterna vill att det ”ska gå att växa och växla under hela livet, i hela landet”. Därför vill de investera i komvux och yrkesutbildningar, ”genomföra ett kraftigt kunskapslyft med fler utbildningsplatser inom vuxenutbildning, yrkeshögskola, folkhögskola och högskola och samtidigt investera i kvaliteten i utbildningen”.¹⁷⁷

De vill skapa fler bristyrkesutbildningar,¹⁷⁸ ha fler platser på universitet, högskola och yrkeshögskola och bygga ut vuxenutbildningen.¹⁷⁹

Fler behöver anställas inom vård och omsorg, menar fem socialdemokratiska riksdagsledamöter i en riksdagsmotion, och kompetensen behöver öka.¹⁸⁰ De menar att ett nationellt specialistsjuksköterskeråd bör införas och att mer resurser behövs till sjuksköterskornas praktik.¹⁸¹

176 Socialdemokraterna 2021i

177 Socialdemokraterna 2021j

178 Mot. 2020/21:1475

179 Socialdemokraterna 2021j

180 Mot. 2019/20:2309

181 Socialdemokraterna 2021k

*Att kunna avsluta ett arbetsliv
i förtid, hur?*

Socialdemokraterna vill förbättra garantipensionen och bostadstillägget för dem med allra mest utsatt ekonomi.¹⁸²

De som har lönebidrag bör jämföras med anställda utan bidrag och deras pensionsålder bör bli likvärdig. Möjligheten att fortsätta arbeta efter 65 års ålder behöver också finnas, skriver partiet, så att pensionsåldern blir likvärdig för alla.¹⁸³

Den socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte i mars 2020 en utredning för att föreslå en ”ventil” i sjukförsäkringen för äldre som inte längre kan jobba, ibland kallad Arne-pension.¹⁸⁴

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Socialdemokraterna vill utbilda och anställa fler förskollärare och barnskötare.¹⁸⁵ Både deras löner och deras arbetsvillkor behöver förbättras, menar partiet, liksom att alla som jobbar i förskolan ska ha en utbildning.

Alla barn ska ha lika rätt till förskola oavsett vårdnadshavarnas ställning på arbetsmarknaden, anser de. Därför ska alla kommuner ”ha lagstadgad skyldighet att erbjuda barnomsorg på kvällar, nätter och helger”, skriver partiet.¹⁸⁶

182 Socialdemokraterna 2020a

183 Mot. 2020/21:1437

184 SOU 2021:69

185 Socialdemokraterna 2021l

186 Socialdemokraterna 2021m

Socialdemokraterna vill också se över hur kommunerna ska kunna tillhandahålla barnomsorg på obekväm arbetstid och hur kostnaderna bör fördelas mellan stat och kommun.¹⁸⁷

*En äldreomsorg som avlastar
närstående, hur?*

Att kvinnor tar huvudansvaret för omsorg av anhöriga får negativa effekter för hela samhället, skriver partiet. Detta ”har blivit en kvinnofälla eftersom majoriteten av dem som lämnar jobbet för att ta hand om anhöriga är kvinnor”.¹⁸⁸ Inom ramen för januariavtalet har de tagit fram ett underlag till en nationell strategi de kallar ”Anhöriga som vårdar och stödjer någon de står nära”.¹⁸⁹

Lösningen är enligt partiet en förstärkt äldreomsorg, med bland annat ökad bemanning och bättre arbetsvillkor för de anställda. Socialdemokraterna har under den undersökta perioden lanserat ett ”äldreomsorgslyft”, vilket bland annat ska ge möjlighet till vidareutbildningar och fler fasta anställningar.¹⁹⁰

*Blir arbetarkvinnors liv bättre med
Socialdemokraternas politik?*

Socialdemokraterna skriver att deras politik bygger på principen om jämlikhet och generell välfärd och på den fackliga arbetsmarknadsmodellen. Här märks att de riktar sig till arbetare som målgrupp.

Att löner förhandlas mellan arbetsmarknadens parter har under historien gjort att arbetares löner har ökat, även om arbetarmän

¹⁸⁷ Mot. 2020/21:2470

¹⁸⁸ Mot. 2019/20:1409

¹⁸⁹ Socialstyrelsen 2021

¹⁹⁰ Socialdemokraterna 2021d

har gynnats mer än arbetarkvinnor i de förhandlingarna. Här har också lägstalöner avtalats, vilket har gjort att Sverige har en, internationellt sett, sammanhållen lönestruktur.

Socialdemokraternas svar på hur löner ska bli jämställda handlar om att fokusera på arbetsvillkor. Detta är förmodligen en politik som gynnar många arbetarkvinnor, men det kommer inte åt de fortsatt lägre löner som finns i arbetaryrken, trots heltid. Dessutom kräver sådana förändringar en mer hållbar arbetsmiljö i många av de slitiga yrken där arbetarkvinnorna jobbar.

Socialdemokraternas förslag för stärkt arbetsrätt och fackliga rättigheter på arbetsmarknaden är riktade till här målgruppen. Här ingår förslaget om de regionala skyddsombudens utökade befogenheter, vilket kan säkerställa att arbetsmiljön är bra också där det saknas kollektivavtal.

Även Socialdemokraternas syn på tillsvidareanställningar, hyvlingar och delade turer är positiv för många arbetarkvinnor som kan få tryggare villkor och mer förutsägbarhet i arbetslivet. Dock återstår vissa problem gällande otryggheten på arbetsmarknaden för arbetarkvinnor, såsom en ofta påtalad låg bemanning i välfärdsyrken.

Att säkerställa arbetskläder är positivt för många arbetarkvinnor, liksom satsningen på kompetensförsörjning och yrkesutbildningar.

När det gäller stöden för familjer har partiet gjort skillnad genom ökat underhållsstöd och bostadsbidrag. Även höjt barnbidrag, bättre a-kassa, sjukförsäkring och ökad ersättning vid vab är politik som gynnar många arbetarkvinnor. Partiet vill också att flexibel barnomsorg ska vara obligatoriskt för kommunerna enligt lag, vilket hjälper målgruppen som har behov av detta.

Socialdemokraterna har länge varit för vikta månader för var-dera förälder i föräldraförsäkringen. Att de strävar efter en indivi-

dualiserad försäkring är positivt för ett mer jämställt uttag. Däremot är det oklart när de vill införa en sådan modell, vilket gör ställningstagandet något otydligt.

Att skydda yrket undersköterska som yrkestitel är sannolikt positivt för den här stora yrkesgruppen av arbetarkvinnor. Dock räcker detta i sig inte för att kunna få högre lön och bättre arbetsvillkor, särskilt inte eftersom det är regionerna och kommunerna som sätter lönerna. Att bygga ut komvux och yrkesutbildningar kan också vara bra för många arbetarkvinnor som behöver kompetensutveckling eller vill ändra bana i livet.

Det tydliga ställningstagandet mot privatiseringen i välfärden är generellt sett bra för den här målgruppen, men även här behöver mer göras för att exempelvis säkerställa att färre kvinnor blir sjukskrivna på grund av en allt för hög belastning i jobbet.

För många arbetarkvinnor som närmar sig pensionsålder är det positivt med den trygghetspension som regeringen har föreslagit. Detta gör att de som slitit ut sig kan få en väg ut ur sjukskrivningar som inte leder någonstans. Också ökat bostadstillägg är positivt. Dock är det oklart om en något förbättrad ekonomisk situation – och minskad press på att hitta arbete – gör att arbetarkvinnor klarar sin ekonomi och mår bättre.

De arbetarkvinnor som tar stort ansvar för anhörigomsorg gynnas sannolikt av Socialdemokraternas syn på att det är samhället som har ansvaret för de äldre. Det är dock oklart hur partiet ska kunna säkerställa att äldreomsorgen byggs ut tillräckligt för att kunna avlasta de anhöriga. Exempelvis på grund av kommuner som är underfinansierade och det självstyre som gör att kommunerna själva bestämmer över sin äldreomsorg.

Sammanfattningsvis har Socialdemokraterna en politik där förbättringar för arbetarkvinnorna ingår och i vissa fall prioriteras.

Dock skulle partiet kunna gå ännu längre för att säkerställa att arbetarkvinnors liv blir bättre, så att exempelvis löner, arbetsmiljö och arbetsvillkor blev ännu mer jämställda.

Sverigedemokraterna

Hos Sverigedemokraterna finns en kritik mot den gängse jämställdhetsdebatten, att ”fokus ofta hamnar på en ojämn fördelning mellan män och kvinnor i olika sammanhang.” Sverigedemokraterna fokuserar hellre på ”att lösa de problem som slår ojämnt, snarare än att fördela dem jämnt mellan könen”, i motsats mot andra partier som vill ”detaljstyra” hur familjer fördelar föräldraledighet och könsfördelningen i olika branscher eller företag.¹⁹¹

Partiet har yrkat på att en nedläggning av Diskrimineringsombudsmannen bör påbörjas,¹⁹² då ”diskriminering är mycket ovanligt i Sverige”. Dessutom anser de att Jämställdhetsmyndigheten bör avvecklas.¹⁹³

Högre löner, hur?

Sverigedemokraterna anser det oacceptabelt att ”människor i landet får en lägre lön än vad de egentligen har rätt till endast baserat på sin könstillhörighet”.¹⁹⁴

I Sverigedemokraternas förslag till statsbudget för 2021 föreslog de ett statligt engångsstöd på 10 000 kronor för medborgare över fem års ålder och 5 000 kronor för medborgare som är yngre än så.

191 Sverigedemokraterna 2020

192 Mot. 2019/20:2652

193 Mot. 2020/21:3403

194 Mot. 2019/20:810

Syftet med stödet var att stimulera ekonomin under coronakrisen. Stödet föreslogs vara skattefritt och här, betonar partiet, gynnas kvinnor relativt sett något mer än män.¹⁹⁵

En annan prioritering är ett förstärkt jobbskatteavdrag för både inkomst av tjänst och inkomst av pension. För en medelinkomsttagare skulle förslaget innebära 1 300–1 400 kronor mer i plånboken varje år, skriver de.¹⁹⁶ Även rutavdraget är viktigt som en jämställdhetsreform, anser de. Sverigedemokraterna har i motioner också yrkat på att sänka skatten på ISK-konton.¹⁹⁷

Bättre arbetsvillkor, hur?

Kvinnors dåliga arbetsvillkor ”inom de kvinnodominerade välfärdsyrkena” är ett problem enligt Sverigedemokraterna. För att antsälla fler, ge högre löner samt bättre arbetsmiljö föreslår partiet ett tillskott till regionerna och kommunerna.¹⁹⁸

Sverigedemokrater i riksdagen har yrkat på att avskaffa de ofrivilligt delade turerna genom riktade statsbidrag.¹⁹⁹ Och för att utöka möjligheten till heltid respektive deltid för vårdpersonal, ”i väntan på eventuella ändringar genom förhandlingar, bör regeringen utreda frågan för en eventuell lagändring”, skriver de med hänvisning till deltiderna.²⁰⁰

De vill också utöka undantagen i turordningsreglerna i LAS.²⁰¹

195 Mot. 2020/21:3128

196 Mot. 2020/21:4033

197 Mot. 2020/21:1229

198 Mot. 2020/21:655

199 Mot. 2020/21:3390

200 Mot. 2020/21:3657

201 Mot. 2020/21:653

*Ett bättre utbyggt skyddsnät för
barnfamiljer, hur?*

Sverigedemokrater i riksdagen har yrkat på att introducera ett engångsbidrag till förstföderskor på 20 000 kronor.²⁰² Av partiets förslag till statsbudget 2020 framgår att de vill ta bort de vikta föräldramånaderna och höja ersättningsnivån i föräldraförsäkringen, från nuvarande 80 till 85 procent av inkomsten, liksom taket i försäkringen från 10 till 12 prisbasbelopp.²⁰³ Dessutom vill de se en möjlighet att överlåta föräldradagar till mor- eller farföräldrar.²⁰⁴

Partiet vill ge ersättning för tillfällig föräldrapenning för barn i åldrarna 4–12 med fem dagar per år och förälder.²⁰⁵ De vill också att kvinnor ska ha rätt till 10 dagar med graviditetspeng, ”oavsett om man har behov av det i förhållande till sitt arbete eller inte”. De vill ge båda föräldrarna lagstadgad rättighet att få ledighet för besök i mödravården och en ny form av tillfällig föräldrapenning för sådana besök. De vill också indexera underhållsstödet till ensamstående föräldrar. Dessutom vill de höja den övre gränsen i bostadsbidraget liksom det samlade inkomsttaket.²⁰⁶

Sverigedemokraterna föreslår att flerbarnstillägget omvandlas till ett flerbarnsavdrag.²⁰⁷ Detta så att ”familjer som lever på bidrag inte längre kommer att omfattas av systemet”.²⁰⁸ De vill också vill-

202 Mot. 2020/21:3105

203 Mot. 2019/20:2682

204 Mot. 2020/21:3656

205 Mot. 2020/21:1832

206 Mot. 2020/21:3128

207 Mot. 2020/21:3124

208 Mot. 2020/21:4033

kora ”de bosättningsbaserade förmåner i socialförsäkringen”, det vill säga barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning och garanti-pension. I ett första skede ska det endast ges till dem som är svenska medborgare eller medborgare i ett EU/EES-land.

Bättre arbetsmiljö, hur?

Sverigedemokraterna vill att Arbetsmiljöverket ska få de resurser de efterfrågar för att kunna öka antalet inspektioner ”samt eventuellt även höja minimibeloppet för det vite som arbetsgivare kan dömas att betala vid brott mot arbetsmiljölagen”, skriver Richard Jomshof m.fl. i ett förslag på åtgärdsprogram för kvinnors trygghet i vardagen.²⁰⁹

Partiet vill ersätta de regionala skyddsombuden med oberoende arbetsmiljörådgivare, helt fristående från arbetstagarorganisationerna. Dessa bör enligt partiet underställas Arbetsmiljöverket.²¹⁰

Bra vuxenutbildning för omställning, hur?

För att vuxna ska kunna byta riktning och omskola sig vill partiet att vuxenutbildningen ska få staten som huvudman. ”Statligt huvudmannaskap gynnar näringslivet eftersom mer tid kan läggas på att bygga utbildningskvalitet inom utbildningarna, till gagn för näringslivet”, skriver Reslow m.fl. i en riksdagsmotion.²¹¹

Sverigedemokraterna skriver att utbildningsplatser behövs inom gruvnäringen, stålindustrin, åkerinäringen och skogsindustrin. Partiet vill också ”höja vårdyrkets status genom kompetens-

²⁰⁹ Mot. 2020/21:823

²¹⁰ Mot. 2020/21:3128

²¹¹ Mot. 2020/21:1935

lyft, yrkeslegitimation för undersköterskor, anställning av vårdservicepersonal och andra som kan avlasta vårdgivande personal”, skriver de.²¹²

Däremot har sverigedemokrater i riksdagen yrkat på att avskaffa alla subventionerade anställningar.²¹³

*Att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid
med skälig inkomst, hur?*

Sverigedemokraterna vill riva upp regeringens reform om en ny och högre riktålder för pension.²¹⁴ Partiet anser, enligt en riksdagsmotion om ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, att en person som är 62 år inte ska behöva prövas mot hela arbetsmarknaden och att människor som har en permanent sjukdom eller funktionsnedsättning ska få lika villkor som pensionärer. Därför vill de höja taket och maxbeloppet i bostadstillägget.²¹⁵

De som är inflyttade från andra länder ska dock inte kunna tillgodoräkna sig tid i hemlandet som försäkringstid, anser de.

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Att inte alla kommuner erbjuder förskola eller barnomsorg nattetid, så kallade nattis, skapar stora problem för ensamstående föräldrar som måste arbeta sent, skriver sverigedemokraten Fredrik Lindahl i en riksdagsmotion.²¹⁶ Partiet vill införa en

²¹² <https://sd.se/vad-vi-vill/sjukvardspolitik/>

²¹³ Mot. 2020/21:653

²¹⁴ Mot. 2020/21:2682

²¹⁵ Mot. 2020/21:1836

²¹⁶ Mot. 2019/20:13

barnomsorgsorgspeng för att föräldrar själva ska kunna ansvara för barnomsorg i hemmet.²¹⁷

Dessutom bör barnomsorgspengen kunna överföras till mor- och farföräldrar utan krav på pedagogisk omsorg. ”Detta skulle kunna öka flexibiliteten och möjligheten att kombinera familjeliv med arbete ytterligare och vara en alternativ lösning för de föräldrar som arbetar på oregelbundna arbetstider”, skriver de.²¹⁸

En äldreomsorg som avlastar närstående, hur?

Dagens system med ”närståendepenning” är inte tillräckligt och beviljas alltför sällan, menar Sverigedemokraterna, så att ”närstående i stället tvingas nyttja semesterdagar, gå ner i arbetstid eller ta tjänstledigt för att kunna vårda en anhörig”. Därför vill partiet införa ”vård-av-närstående-dagar”, VAN-dagar, enligt samma modell som vid våb.²¹⁹

Sverigedemokraterna vill stärka kommuner och regioner, ta fram en nationell åtgärdsplan för att stärka kvaliteten inom äldreomsorgen²²⁰ och slopa karensavdragen för personal inom hälso- och sjukvård samt inom kommunal äldreomsorg permanent.²²¹

Blir arbetarkvinnors liv bättre med Sverigedemokraternas politik?

Det finns en tydlig inriktning i Sverigedemokraternas politik som också går igen i deras satsningar för jämställdhet – medborgar-

²¹⁷ Mot. 2020/21:2026

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ Mot. 2020/21:1836

²²⁰ Mot. 2020/21:3877

²²¹ Mot. 2020/21:3128

skapet och "det svenska" ses som kärnan. Detta gör att det blir en skiljelinje i vilka förbättringar som gäller vem, beroende på svenskt medborgarskap eller inte.

Partiet vill dela upp vilka som ska ha rätt till samhällets grundläggande stöd, såsom barnbidrag, bostadsbidrag och sjukersättning. Medborgarskap ska utgöra biljetten – utan det inget stöd. Samtidigt vill de att processen att bli svensk medborgare ska göras svårare.

För arbetarkvinnor utan svenskt medborgarskap är det svårt att se hur de skulle klara sig ekonomiskt med Sverigedemokraternas satsningar. Utvägen för de som inte har välbetalda jobb är att söka försörjningsstöd.

Uppdelningen mellan svenskar och icke-svenskar syns också i andra delar av partiets politik, som i flerbarnstillägget vilket de vill avskaffa och ersätta med ett avdrag så att de som "lever på bidrag inte ska omfattas av det".

För de arbetarkvinnor som inte skulle drabbas, alltså de som är svenska medborgare, finns flera förslag från Sverigedemokraterna som kan vara positiva. Deras vilja att lagstifta om rätt till heltid är en sådan, en annan att vilja förbättra situationen för landets förtidspensionärer liksom slopa karensavdraget i hälso- och sjukvården och inom kommunal äldreomsorg. Att satsa på omställning och rehabiliteringsstöd är också positivt för många arbetarkvinnor.

Dock skickar partiet flera motstridiga signaler när det kommer till arbetsmiljö och arbetsvillkor. De vill satsa på förebyggande arbetsmiljö och fler inspektioner, vilket är bra, men samtidigt ta bort de fackliga skyddsombuden. Detta riskerar att leda till en försvagad facklig rörelse vilket i sin tur gör att arbetstagarnas ställning gentemot arbetsgivarna försvagas.

Förutom att Sverigedemokraterna fokuserar på medborgarskapet finns en traditionell syn på kvinnans roll i samhället i deras

förslag. Dels anser de att "kvotering" i föräldraförsäkringen är dåligt, de vill i stället ge incitament för kvinnor att skaffa barn och att vara den i familjen som är hemma med dem. Den först-föderskebonus på 20 000 kronor som de föreslår är ett tydligt sådant liksom höjd ersättning i föräldraförsäkringen och höjt bostadsbidrag för barnfamiljer.

Det finns en del förslag som är riktade till arbetare, dock är det snarare arbetarmannen som är målgruppen, exempelvis när det gäller vilka näringar som det behövs utbildning inom. Däremot vill partiet förbättra situationen för de som jobbar inom traditionella "kvinnoyrken" som vård och omsorg.

Förslaget om utbetalningar av engångssummor till alla svenska medborgare sticker ut från andra partier. Detta är en kortsiktig men dyr satsning, som kan göra stor skillnad kortsiktigt för den enskilde. Det är ett stöd som förvisso gynnar låginkomsttagare, men som också ges till de som inte alls behöver pengarna.

Sverigedemokraternas lösning på behovet av flexibel barn-omsorg kan fungera för vissa. Men att mor- eller farföräldrar är barnvakter för skattepengar gör att bara de vars släktingar bor nära och är friska nog kan utföra tjänsten. Det är således inte en lösning för alla arbetarkvinnor som behöver nattis.

Att införa VAN-dagar för stöd till närstående är ett sätt att lägga ansvaret för äldreomsorg på individer i stället för på samhället. Det är också något som riskerar att drabba kvinnor värst, särskilt de med otrygga anställningar och låga inkomster.

Sammanfattningsvis är det tydligt att Sverigedemokraterna är ett parti för svenska "medborgare" och att signalerna till väljarna är dubbla. Å ena sidan vill de förbättra för kvinnor i vårdande yrken. Arbetarkvinnor utan medborgarskap riskerar dock att få det ekonomiskt svårare med partiets politik. Sammanfattningsvis går deras

överordnade jämställdhetspolitik ut på att förstärka en traditionell kvinnoroll i samhället och i familjen med allt vad det innebär.

Vänsterpartiet

Vänsterpartiet beskriver sig som ett feministiskt parti.²²² Enligt Vänsterpartiet finns ojämlikheten och kvinnoförtrycket i alla livets och samhällets vrår, varför de ”har en feministisk analys av alla politiska frågor”.

I centrum står den ekonomiska politiken ”för att minska orättvisor, för att kvinnor ska kunna vara oberoende av män för sin försörjning och för att kunna lämna en man som misshandlar henne”. Partiet vill stärka kvinnors rätt att ”säga nej” och vill satsa på självförsvarskurser för unga tjejer i skolan.²²³

Högre löner, hur?

Vänsterpartiet vill särskilt förbättra löner inom kvinnodominerade yrken, skriver de.²²⁴ En väg dit ska vara genom en solidarisk omfördelning av ekonomiska resurser ”mellan kvinnor och män, mellan lågavlönade och högavlönade, mellan olika perioder i våra liv och mellan friska och sjuka”.²²⁵

Partiet vill använda de medel som i dag används till jobbskatteavdrag för att sänka skatter på inkomster upp till 30 000 kronor i månaden och trappa ner på jobbskatteavdragen på inkomster över 40 000 kronor. Dessutom vill de sänka brytpunkten för statlig inkomstskatt och införa en förmögenhetsskatt på hushållsnivå.²²⁶

222 Vänsterpartiet 2020

223 Ibid.

224 Ibid.

225 Vänsterpartiet 2020a

226 Mot. 2020/21:3170

Vänsterpartiet vill ge små kommuner utjämnande, riktade statsbidrag för att hålla bemanningen tillräckligt hög och lönerna skäliga i de kvinnodominerade branscherna i välfärden.²²⁷

Bättre arbetsvillkor, hur?

Vänsterpartiet vill ta bort allmän visstidsanställning, förbjuda hyvling och införa ”någon typ av förbud” mot delade turer.²²⁸

De vill införa en övre tidsgräns om maximalt 24 månader under de senaste fem åren för hur länge någon kan vara tidsbegränsat anställd hos samma arbetsgivare innan det blir en tillsvidareanställning.²²⁹ Partiet vill också införa en maxgräns för antalet subventionerade anställningar per arbetsgivare, enligt en motion undertecknad av bl.a. Jonas Sjöstedt.²³⁰

För att komma åt problemet med ofrivilliga deltider vill Vänsterpartiet, av vad som framkommer i motionen ”Arbetsmiljö och arbetstid”, ändra i arbetstidslagen så att ”de som kontinuerligt arbetat mer än sin avtalade sysselsättningsgrad, ges rätt till den sysselsättningsgrad som motsvarar faktiskt arbetad tid”.²³¹

Ett bättre skyddsnät för barnfamiljer, hur?

Vänsterpartiet vill, enligt en motion undertecknad av Nooshi Dadgostar tillsammans med sju andra vänsterpartistiska riksdagsledamöter, göra föräldraförsäkringen helt individualiserad, då ”Alla barn har rätt till en bra relation med båda sina föräldrar”.²³²

²²⁷ Vänsterpartiet 2018

²²⁸ Mot. 2020/21:735

²²⁹ Mot. 2020/21:176

²³⁰ Mot. 2020/21:3170

²³¹ Mot. 2020/21:735

²³² Mot. 2020/21:4019

Partiet vill höja den bidragsgrundande inkomstgränsen i bostadsbidraget och beräknar att omkring 20 000 fler hushåll på så sätt skulle ges tillgång till det.²³³

De vill höja riksnormen för försörjningsstöd med 700 kronor i månaden och vill att mer ska ingå i normen.²³⁴ Sju riksdagsledamöter skriver också att de vill prioritera socialtjänstens förebyggande arbete så att människor inte ”riskerar att fastna i långvarigt behov av ekonomiskt bistånd”. Vänsterpartiet vill också höja skydds nätet för nyanlända då de menar att dagersättningen och bostadsersättningen är alldeles för låga.²³⁵

Bättre arbetsmiljö, hur?

Vänsterpartiet vill öka anslagen till Arbetsmiljöverket som behöver ”göra fler inspektioner, tillsyner och kontroller”.²³⁶ De vill också att myndigheten ska kunna utdöma straffsanktioner om skyddsombud inte tillåts vara med vid riskbedömningar.²³⁷

Partiet vill öka resurserna till de regionala skyddsombuden och anser att tillträdesrätten bör utökas, ”i första hand så att regionala skyddsombud får rätt att verka på företag med kollektivavtal även om det tillfälligtvis inte finns någon medlem i den kollektivavtalsbärande organisationen vid företaget”.²³⁸

Vänsterpartiet vill återinföra avdragsrätten i a-kasseavgiften genom en skattereduktion på 25 procent av fackföreningsavgiften.²³⁹

²³³ Mot. 2020/21:3170

²³⁴ Ibid.

²³⁵ Mot. 2020/21:2966

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Mot. 2020/21:735

²³⁸ Mot. 2019/20:1633

²³⁹ Mot. 2019/20:2690

Bra vuxenutbildning för omställning, hur?

Vänsterpartiet vill att långtidsarbetslösa ska få rätt till en grundläggande gymnasieutbildning med studiestöd och att sjukskrivna ska kunna studera.²⁴⁰

De vill att kurslitteratur tillhandahålls i vuxenutbildningen och vill öka antalet platser i arbetsmarknadsutbildning som riktas mot bristyrken, detta framhålls i en riksdagsmotion om högre utbildning som lades fram hösten 2020.²⁴¹ ”Särskild vikt bör läggas på att erbjuda utbildningar till kvinnor som fortfarande är underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna”, skriver Jonas Sjöstedt m.fl.²⁴²

Partiet vill utforma en kompetensplan för äldreomsorgen ”som kan öka antalet undersköterskor”.²⁴³ Dessutom vill de utveckla specialistutbildningar för undersköterskor på yrkeshögskolenivå och ”skapa yrkesutveckling och karriärvägar för omsorgspersonalen”.²⁴⁴

Att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid med skälig inkomst, hur?

Vänsterpartiet är positiva till regeringens utredning av sjuk- och aktivitetsersättningen som tillsattes under förra mandatperioden med förslaget om den nya ”trygghetspensionen” som presenterats efter perioden som undersöks i den här granskningen.²⁴⁵ De vill bland annat införa en möjlighet till individuell hänsyn utifrån

²⁴⁰ Mot. 2021/22:3278

²⁴¹ Mot. 2020/21:301

²⁴² Mot. 2020/21:3170

²⁴³ Mot. 2019/20:1843

²⁴⁴ Mot. 2020/21:3170

²⁴⁵ Mot. 2020/21:1307

ålder, kön och tidigare arbetslivserfarenhet liksom ändra i reglerna för hur lång tid framåt arbetsförmågan ska vara nedsatt för att sjukersättning ska beviljas.²⁴⁶ Partiet är också emot att den allmänna pensionsåldern höjs.²⁴⁷

Vänsterpartiet vill höja sjuk- och aktivitetsersättningen genom att indexera den.²⁴⁸ Förslaget innebär en höjning från 9 972 kronor per månad till 11 162 kronor per månad för den som har maximal garantiersättning. De vill också justera bostadstillägget i sjuk- och aktivitetsersättningen enligt förändringarna i bostadstillägget för ålderspensionärer.²⁴⁹

*Barnomsorg som är tillgänglig när
föräldrarna arbetar, hur?*

Vänsterpartiet vill, enligt motionen ”en plan för jämlikhet och grön omställning”, satsa på mer personal i förskolan ”i syfte att minska barngrupperna”.²⁵⁰

De vill också bättre reglera barngruppers storlek i förhållande till antal pedagoger.²⁵¹

Barnomsorgen måste, enligt partiet, anpassas till alla föräldrars behov. Därför vill de utreda möjligheten att lagstifta om förskoleverksamhet på obekvämt arbetstid.²⁵²

246 Mot. 2019/20:3104

247 Mot. 2020/21:1307

248 Mot. 2020/21:1306

249 Mot. 2020/21:4019

250 Mot. 2019/20:2915

251 Mot. 2020/21:3170

252 Mot. 2019/20:286

*En äldreomsorg som avlastar
närstående, hur?*

Vänsterpartiet beskriver utförligt problemet med att kvinnor ofta tar ett stort ansvar för äldre familjemedlemmar. Därför anser de att ”en utbyggd och välfungerande äldreomsorg är en förutsättning för att kvinnor ska kunna delta fullt ut på arbetsmarknaden”.²⁵³

Ett annat problem, enligt partiet, är de utbyggda ruttjänster som skapat ojämlikhet mellan äldre. Vänsterpartiets lösning är satsningar ”på ökad personaltäthet och fortbildning inom äldreomsorgen, men också på att utveckla moderna och välfungerande boenden, omsorg och vård, bra mat och avgiftsfria trygghetslarm”. Svenska kommuner behöver fler särskilda boenden för att tillgodose allas behov, utan att de ska vara beroende av lagen om valfrihet (LOV), anser de också.²⁵⁴

*Blir arbetarkvinnors liv bättre med
Vänsterpartiets politik?*

Vänsterpartiet skriver att de har en politik som baseras på en omfördelning och utjämning av samhällets resurser, varför ekonomin är central i deras jämställdhetspolitik. Därför är också många av de satsningar som partiet presenterar både förändringar bland dem med lägst och dem med högst inkomster. Att höja skatten för de rikaste är inte i sig något som förändrar livet för landets arbetarkvinnor. Samma sak gäller med borttaget rutavdrag. Men det ger skatteintäkter som partiet vill investera i välfärd och i andra satsningar som i sin tur är tänkta att gynna låginkomsttagare.

²⁵³ Vänsterpartiet 2020b

²⁵⁴ Mot. 2019/20:1843

Sänkt skatt för låginkomsttagare skulle ge en mer direkt ekonomisk förbättring för många arbetarkvinnor. Också förslaget om riktade statsbidrag till regioner och kommuner för att ge dem bättre möjligheter att satsa på fler anställda i vård och omsorg gynnar många arbetarkvinnor.

Att partiet riktar sig till arbetarkvinnor blir tydligt med förslagen om tryggare arbetsvillkor. Här vill de inte bara ta bort allmän visstidsanställning och göra det svårare att utnyttja arbetare i subventionerade jobb utan också med en särskild modell lagstifta om deltider i brist på heltidsanställningar och delade turer.

Sådana lagändringar skulle sannolikt öka inkomsterna för många arbetarkvinnor och minska ohälsan som hänger ihop med osäkerhet och otrygghet. Däremot finns det aspekter här som behöver uppmärksammas, som risken att antalet jobbtillfällen minskar hos arbetsgivare med sådana lagändringar, eller att en fortsatt efterfatt arbetsmiljö gör att ohälsan ökar när arbetarkvinnor arbetar längre tider.

Satsningen på bättre möjligheter till förtida pensionering kan ge fler äldre arbetarkvinnor bättre inkomster. Även avdragsrätten för a-kassan samt skattereduktionen på fackligt medlemskap är satsningar som generellt sett gynnar arbetarkvinnor, det senare för att långsiktigt ändra maktbalansen på arbetsmarknaden till arbetstagarnas och därmed arbetarkvinnornas fördel. Samma syfte tjänar utökade befogenheter och ökade resurser för regionala skyddsombud som partiet också förespråkar.

Det är positivt att de vill lagstifta om flexibel barnomsorg, så att tillgången inte beror på var i landet man bor. Däremot är det förmodligen inte tillräckligt att alla kommuner, särskilt stora sådana, tvingas ha ett enstaka nattis. Är avstånden stora behöver barnomsorgen också vara tillgänglig geografiskt för arbetarkvinnorna som behöver den.

Det är inte konstigt att Vänsterpartiet har en politik som i mycket träffar rätt för den här målgruppen. Partiet har jämlikhet som central princip, liksom att minska klasskillnader. Det som däremot kan påpekas är att även om många förslag är riktade till arbetarkvinnor så är de flesta generellt ställda till arbetare. Således är det inte löneskillnaden mellan arbetarmän och arbetarkvinnor som Vänsterpartiet har i fokus när de exempelvis vill sänka skatter för låginkomsttagare. Men eftersom arbetarkvinnor som grupp är mer eftersatt ekonomiskt blir de relativt sett vinnare på en sådan reform.

Vänsterpartiets analys av välfärdens ansvar för äldreomsorg går längst bland alla partier. De vill inte bara att anhängvården ska tas över av kommunerna, utan de vill stoppa rutavdragen helt och hållet. Ett problem som de inte tar upp är vad som kan hända med jämlikheten i äldreomsorgen också med partiets krav på bättre arbetsvillkor. Dessa regleras av kommunerna och det kommer därför sannolikt att se olika ut runt om i landet.

Sammanfattningsvis finns det många åtgärder som Vänsterpartiet vill göra som skulle gynna arbetarkvinnor. Ibland går dock åtgärderna inte tillräckligt långt och ibland är de något trubbiga, men över lag skulle de förbättra många arbetarkvinnors liv jämfört med dagsläget.

JÄMFÖRELSE: HUR MÖTER RIKSDAGSPARTIERNA ARBETARKVINNORNAS KRAV PÅ JÄMSTÄLLDHET?

På pappret är Sveriges riksdagspartier överens – samtliga säger sig vilja ha mer jämställdhet. Men det ser väldigt olika ut hur frågan prioriteras eller huruvida partiernas politik faktiskt strävar efter att nå ett jämställt samhälle.

Nedan följer en sammanfattande jämförelse mellan partiernas förslag för jämställdhet kopplade till granskningens krav baserade på arbetarkvinnornas särskilda utsatthet.

Arbetarkvinnors höjda löner

Samtliga partier anser att ojämställda löner är negativt. Särskilt betonas den könssegregerade arbetsmarknaden liksom de låga lönerna och sämre villkoren i offentlig sektor.

Analysen av varför situationen ser ut som den gör – och varför det är ett problem – skiljer sig dock åt mellan partierna. Medan Kristdemokraterna betonar att ”traditionellt kvinnliga yrkesom-

råden som vård, omsorg och undervisning ska värderas lika högt som traditionellt manliga yrkesområden” och är emot all form av kvotering²⁵⁵ är Vänsterpartiet för en solidarisk omfördelning av ekonomiska resurser ”mellan kvinnor och män, mellan lågavlönade och högavlönade, mellan olika perioder i våra liv och mellan friska och sjuka”.²⁵⁶

Partierna anger olika tillvägagångssätt för att nå jämställda löner. Socialdemokraterna är för lönebildning enligt den svenska modellen – att arbetsmarknadens parter kommer överens om löneökningar utan politiskt inflytande. Det är även Vänsterpartiet och Miljöpartiet, samt i viss utsträckning Centerpartiet och Liberalerna.

Flera partier föreslår ytterligare jobbskatteavdrag för att öka kvinnors löner. Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna anser detta vara en lösning medan Centerpartiet och Liberalerna vill sänka skatten för medel- och låginkomsttagare. Vänsterpartiet vill i stället sänka skatten för dem med lägst inkomster.

Att genomföra en utredning som granskar löneskillnader – och som föreslår utjämningar eller lösningar – förordas av flera partier. Miljöpartiet betonar ”lagstiftning på EU-nivå för ökad lönetransparens”. Socialdemokraterna anser att de låga lönerna måste åtgärdas genom förbättrade arbetsvillkor och heltidstjänster som norm.

Det syns en tydlig vänster–höger-dimension gällande på vilket sätt partierna anser att man ska höja arbetarkvinnors löner. Medan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet förordar en systemlösning med bättre arbetsvillkor, en stärkt svensk modell och ökat fackligt inflytande vill högerpartierna genomföra en lösning som snarare gynnar höginkomsttagare än arbetarkvinnor.

²⁵⁵ Mot. 2020/21:3410

²⁵⁶ Vänsterpartiet 2020a

Detta syns bland annat i diskussionen om rutbranschen som framhålls av Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet som viktig för att öka kvinnors löner. Detta ur aspekterna både att skapa kvinnligt företagande och att frigöra mer tid från hemarbete till att kunna jobba mer.

Då rutreformen varken lyckats skapa fler jobb eller underlättar arbetarkvinnors livspussel kan detta sägas vara en tydlig politisk lösning riktad till höginkomsttagare snarare än arbetarkvinnor.

Samma sak gäller för Centerpartiets önskan att lagen om valfrihet ska införas i alla kommuner för att underlätta för kvinnligt företagande i välfärden. Kvinnors ISK-sparande, som lyfts av Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna där krav på sänkta skatter framhålls, är även det ett förslag som i större utsträckning rör höginkomsttagande kvinnor än arbetarkvinnor. Som motvikt ställer Vänsterpartiet krav på borttaget rutavdrag och tillsammans med Socialdemokraterna ett förbud mot vinster i välfärden.

Att Kristdemokraterna vill satsa på kvinnor som också är mammor är i sig inte negativt för arbetarkvinnor, som exempelvis dubbla jobbskatteavdrag till barnfamiljer. Även Sverigedemokraterna har ett fokus på kvinnor kopplat till familjebildning. Här föreslås ett bidrag till förstföderskor. Dessutom vill de ge skattefria engångssummor till alla svenska medborgare.

De här stöden kan hjälpa arbetarkvinnor här och nu, särskilt de med små barn. Däremot är det inga långsiktiga lösningar för att hjälpa den här målgruppen ekonomiskt. Det riskerar i stället att försvaga deras möjligheter på arbetsmarknaden.

Bättre arbetsvillkor

Samtliga riksdagspartier lyfter problemet med bristen på heltidsanställningar som tvingar kvinnor till deltidarbete. Medan Moderaterna lyfter det ur ett samhällsekonomiskt perspektiv – att samhället går miste om ökad BNP – anser Socialdemokraterna och Vänsterpartiet att det är en central jämlikhets- och jämställdhetsfråga.

För Sveriges arbetarkvinnor är det positivt att det finns en konsensus i den här frågan, oavsett bakomliggande resonemang. Här finns dock en tydlig skiljelinje mellan höger och vänster i synen på hur kvinnors heltider ska uppnås, dock med Sverigedemokraterna som ett undantag.

Vänsterpartiet vill ändra i arbetstidslagen så att ”de som kontinuerligt arbetat mer än sin avtalade sysselsättningsgrad, ges rätt till den sysselsättningsgrad som motsvarar faktiskt arbetad tid”.²⁵⁷ Sverigedemokraterna anser att en lagändring ska ses över angående kvinnors deltid och delade turer.

Socialdemokraterna framhåller att heltid och tillsvidareanställningar ska vara normen på svensk arbetsmarknad och är beredda att lagstifta om heltid om inte parterna kommer överens. Miljöpartiet anser att offentliga arbetsgivare bör gå före och införa en ”återhämtningsbonus” till arbetsgivare i vård och omsorg som främjar ett hållbart arbetsliv.

Liberalerna tycker att kommuner och regioner bör kartlägga deltidanställningar och sträva efter att erbjuda heltid. Centerpartiet vill se över hur arbetsmarknadens parter kan ge förutsättningar för heltid. Moderaterna och Kristdemokraterna anser att kvinnor i offentlig sektor ska ges möjlighet att jobba upp till heltid.

²⁵⁷ Mot. 2020/21:735

När det kommer till anställningsformer vill Miljöpartiet öka de anställdas makt och motverka missbruk av osäkra anställningar. Vänsterpartiet anser att "tidsbegränsade anställningar bara ska få användas när det finns objektiva skäl för det". Socialdemokraterna vill avskaffa allmän visstid och hyvling samt begränsa delade turer.²⁵⁸ Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna har en annan ingång och vill göra arbetsmarknaden mer "modern" och flexibel för arbetstagarna. Detta innebär bland annat förlängd provanställningstid och ändringar i las turordningsregler, ett förslag som även Sverigedemokraterna står bakom.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet vill se arbetstidsförkortning, inte bara för att få mer jämställda löner utan också för att säkerställa att kvinnor i slitiga yrken orkar jobba ett helt arbetsliv.

Prioriteringarna ser olika ut för partierna, där det är tydligt att Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och till viss del Miljöpartiet har en politik som fokuserar på konkreta förbättringar i arbetarkvinnors arbetsvillkor. Kristdemokraterna, Moderaterna, Liberalerna och Centerpartiet driver främst en politik som gynnar arbetsgivarsidan och mer högavlönade snarare än arbetarkvinnor. Sverigedemokraterna har en paradoxal ingång här, där de å ena sidan riktar sig till arbetarkvinnor, å andra sidan vill luckra upp LAS.

Bättre skyddsnät för barnfamiljer

När det kommer till skyddsnät finns en tydlig skillnad mellan partierna, vilket påverkar hur väl deras politik gynnar arbetarkvinnor. Också här finns en skiljelinje mellan höger- och vänsterblocket.

²⁵⁸ Socialdemokraterna 2021c

Vänsterpartiet vill ha ett höjt bostadsbidrag och försörjningsstöd, liksom öka skyddsnätet för nyanlända. Socialdemokraterna vill höja barnbidragen och taket i den tillfälliga föräldrapenningen, samt förbättra trygghetsnäten vid arbetslöshet och sjukdom. Miljöpartiet har under mandatperioden drivit på för förbättringar i underhållsstödet och bostadsbidraget.

Moderaterna vill sätta ett bidragstak för familjer. De vill minska sjukpenningen och a-kassan och vill ha sänkt riksnorm för försörjningsstöd. Precis som Moderaterna vill Kristdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna se aktivitetskrav inbyggda i försörjningsstödet. Enligt Moderaterna ska stödet betalas ut i matkuponger. Både Centerpartiet och Moderaterna anser att den som invandrat till Sverige ska kvalificera sig för att fullt ut få tillgång till den svenska välfärden.

För många arbetarkvinnor skulle sänkta stöd eller ett maxtak innebära en ännu stramare ekonomi än vad de redan har – det gäller både de som jobbar och de som till exempel är föräldralediga eller sjukskrivna. Här blir det återigen tydligt att det inte är högern utan i stället Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet som har en politik riktad till målgruppen.

Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna har en delvis annan ingång i frågan och vill främja barnfamiljer genom att höja många av stöden som går till föräldrarna.

Sverigedemokraterna vill införa en bonus till förstföderskor medan Kristdemokraterna vill införa ett särskilt jobbskatteavdrag för familjer med små barn. Här finns en viss inkonsekvens, då båda partierna vill höja föräldrapenningen och bostadsbidraget samt införa ett uttag av fem ”särskilda dagar” per förälder årligen, men de ser helt annorlunda på andra stöd.

Kristdemokraterna vill öka motkraven för försörjningsstöd och ändra dess utformning medan Sverigedemokraterna vill omvandla

flerbarnstillägget till ett "avdrag". Mest markant är att Sverigedemokraterna vill att svenskt medborgarskap ska krävas för stöd som barnbidrag, föräldrapenning och bostadsbidrag.

När det kommer till föräldraförsäkringen och vad finns en annan skiljelinje än den som gäller familjestöd i övrigt. Här går de på vänsterkanten längst, där Vänsterpartiet vill ha en helt individualiserad föräldraförsäkring, vilket även Socialdemokraterna vill på sikt.

Liberalerna vill reformera föräldraförsäkringen så att den finns i två modeller. Härigenom ges möjligheten för föräldrar med låg inkomst att ta ut en kortare ledighet men med större ersättning – också om grundinkomsten är låg.

Miljöpartiet vill se en tredelad modell i föräldrapenningen med öronmärkta dagar till två föräldrar med en tredjedel att förfoga fritt över eller lägga över till en annan vuxen som är en del av barnets familj.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna vill inte ha "kvoterade" föräldradagar. Inte heller Centerpartiet vill ha fler uppdelade dagar, utan vill i stället uppmuntra jämställt föräldraskap genom en jämställdhetsbonus.

Socialdemokraterna vill införa en familjevecka med fem betalda dagar per vuxen. Även Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna föreslår en liknande modell men finansierad som tillfällig föräldrapenning.

Hur modellen för föräldraförsäkringen ser ut är sannolikt mindre viktigt för många arbetarkvinnor än själva ersättningsnivåerna. Dock finns det, som tidigare nämnts, fördelar med ett jämställt föräldraskap för målgruppen. Hur länge kvinnor stannar hemma med barn påverkar inte bara deras lön utan också på sikt deras pension.

Detta gör att en politik för fler vikta månader i föräldraförsäkringen, och ännu hellre en individualiserad försäkring, är särskilt gynnsam för arbetarkvinnor.

Bra arbetsmiljö

Samtliga partier är överens om att arbetsmiljön måste bli bättre på Sveriges arbetsplatser. Här finns dock en ideologisk skillnad i synen på var ansvaret ligger och vad som behöver göras.

Moderaterna, Sverigedemokraterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna vill utreda och öka incitamenten för arbetsgivaren att verka förebyggande mot ohälsa och för bättre arbetsmiljö. Detta är positivt för arbetarkvinnors arbetsmiljö. Synen på kostnaderna för arbetsmiljön ser dock olika ut. Här går skiljelinjen mellan höger och vänster, där Sverigedemokraterna delvis utgör ett undantag.

Medan Moderaterna vill "effektivisera" Arbetsmiljöverket (AV) och få myndigheten att ta över Myndigheten för arbetsmiljökunskaps uppdrag,²⁵⁹ vill Miljöpartiet öka resurserna till AV, precis som Vänsterpartiet och Socialdemokraterna. Dessutom vill Miljöpartiet införa skarpare möjligheter till sanktioner mot arbetsgivare som diskriminerar och satsa på antidiskrimineringsbyråer.²⁶⁰

Även Sverigedemokraterna vill att Arbetsmiljöverket ska få mer resurser. Enligt Liberalerna bör myndigheten göra fler oanmälda inspektioner och enligt Centerpartiet bör de särskilt hjälpa små företag. Detta utan att ytterligare resurser ska gå till AV, enligt Liberalerna och Centern. Småföretag bör också undantas i större omfattning från kraven på arbetsmiljö enligt Centerpartiet.

När det gäller skyddsombuden är åsikterna uppdelade efter traditionell ideologisk inriktning. Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet vill att regionala skyddsombud ska få utökad tillträdesrätt och de senare går så långt att de vill se straffsanktioner om ett skyddsombud inte tillåts vara med vid riskbedömningar.

259 Mot. 2020/21:3868

260 <https://www.mp.se/politik/nyanlandas-etablering>

Kristdemokraterna, Moderaterna, Liberalerna och Centerpartiet vill inte utöka befogenheterna utan i stället utreda de regionala skyddsombudens lämplighet. Liberalerna går så långt som att skriva att skyddsombuden ”bör ersättas av en ny och mer ändamålsenligt utformad funktion” och att de bör utses av arbetsgivaren.²⁶¹ Och ännu längre går Sverigedemokraterna som vill ersätta skyddsombuden med inspektörer från Arbetsmiljöverket.

För arbetarkvinnor som generellt har en sämre arbetsmiljö än andra grupper och är överrepresenterade bland sjukskrivna, är ökade satsningar på arbetsmiljö viktigt. Mer resurser till Arbetsmiljöverket, fler inspektioner samt sanktioner är sannolikt insatser som gynnar dem. Samma sak gäller för skyddsombudens roll i det lokala arbetsmiljöarbetet, där minskad insyn kan riskera att fler arbetarkvinnor far illa.

Vilken effekt det skulle få om skyddsombud ersätts med andra funktioner är svårt att sia om. Försvinner den fackliga närvaron på arbetsplatser kan det dock bli negativa konsekvenser för balansen på arbetsmarknaden och den svenska modellen. Problem som riskerar att drabba arbetarkvinnor.

Vuxenutbildning för omställning

När det kommer till synen på omställning i arbetslivet och utbildningens roll finns stora skillnader mellan partierna, där det märks vilka målgrupper de riktar sig mot. Här spretar det ganska stort mellan vilka idéer som partierna kommer med. De ideologiska inriktningarna syns även här, där högern vill satsa mer på skattelättnader, företagande och akademiker medan vänstern främst vill

²⁶¹ Mot. 2020/21:3434

satsa på mer grundläggande utbildning. Undantaget från regeln är Sverigedemokraterna vars förslag just här ligger närmare vänsterblocket.

Moderaterna vill införa ett avdragsgillt "omställningsavdrag" för vuxenstudier och införa skattelättnader för arbetsgivare som köper utbildningar till sina anställda. Det ska också bli lättare att starta företag, anser de.

Liberalerna har en liknande idé, de vill "uppmuntra arbetsmarknadens parter att bygga upp individuella kompetenskonton att använda vid vidareutbildning och omskolning" genom skattelättnader.

Kristdemokraterna vill satsa på akademiker och vill ge ett dubbel jobbsskatteavdrag till den som tar akademisk examen och börjar jobba före 25 års ålder. Dessutom vill de se karriärtjänster i vården för undersköterskor och sjuksköterskor.

Ett liknande förslag har Centerpartiet som vill ge en särskild examenspremie på 60 000 kronor för sjuksköterskor och satsa på utbildning och vidareutbildning inom vård och omsorg.

Miljöpartiet vill införa en satsning på "utvecklingstid", en möjlighet att vara tjänstledig under ett år för att kunna byta karriär. De vill också satsa på vidareutbildning på betald arbetstid för den som vill arbeta inom hälso- och sjukvården.

Socialdemokraterna vill satsa på komvux, folkhögskola och yrkesutbildningar. De vill höja den övre åldersgränsen i studiestödet och vill göra undersköterska till en skyddad yrkestitel.

Vänsterpartiet vill ge möjlighet till rehabiliteringsstöd för att kunna studera som sjukskriven. Dessutom vill de "skapa yrkesutveckling och karriärvägar för omsorgspersonalen".

Sverigedemokraterna vill införa en rehabiliteringsersättning för omställning efter en sjukskrivning. De vill att yrkesutbildningen

ska bli statlig och satsa på utbildningsplatser inom gruvnäringen, stålindustrin, åkerinäringen och skogsindustrin.

Partierna har olika mycket fokus på arbetarkvinnor i sina förslag på studier för omställning. De förslag som handlar om avdrag och företagande är mer riktade till andra målgrupper, samma sak gäller med förslag om akademisk examen. I övrigt kan de förslag som framförs vara relevanta för arbetarkvinnor beroende på vilken situation de befinner sig i. Dock ligger förmodligen de förslag som främst riktar sig till kvinnodominerade yrken inom vården mer nära till hands för omställning, än de satsningar som Sverigedemokraterna anför i sitt förslag.

Att kunna avsluta ett arbetsliv i förtid med rimlig inkomst

När det handlar om förtida vägar ut ur arbetslivet finns förvisso en uppdelning mellan höger- och vänsterblocket. Dock har både Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna i den här frågan en politik som ligger närmare vänstern, i alla fall i viss utsträckning.

Moderaterna vänster sig mot att människor pensioneras i förtid och "hamnar i utanförskap". Därför verkar de för att den som blir sjuk ska återgå i arbete så snart som möjligt. För att ge incitament till detta vill de bland annat att taket i sjukersättningen ska sänkas så att den är lägre än en vanlig pension.

Liberalerna har en liknande inställning om att människor ska jobba så länge som möjligt och vill inte underlätta möjligheten till förtida utträde ur arbetslivet.

Även Centerpartiet ser likadant på problematiken. De vill motverka att människor hamnar i sjukersättning, då incitament för arbete måste vara överordnade.

Kristdemokraterna har en motsatt uppfattning och anser att sjukersättningen ska höjas. De vill också att de som uppbär sjukersättning ska få ett extra jobbskatteavdrag. Sverigedemokraterna vill att de villkor som pensionärer har också sträcker sig till den här gruppen och vill höja tillägget i bostadsbidraget.

Men det finns en hake, något enar hela högern. Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna vill alla ta bort möjligheten för utlandsfödda ”förtida pensionerade” att ha med sig en försäkring från sitt hemland.

De rödgröna partierna ser annorlunda på saken. Miljöpartiet vill göra sjuk- och aktivitetsersättningen mer generös ”i syfte att minska upprepade förlängningar av sjukskrivning, samt att förbättra den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning och andra som är hänvisade till sjukersättning”.²⁶²

Även Socialdemokraterna vill öka möjligheterna för äldre att avsluta sitt arbetsliv i förtid. Under våren 2021 sjösatte socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi en utredning för att ta fram en modell för en ”ventil” i sjukförsäkringen, en trygghetspension, så att utslitna arbetare kan gå i pension tidigare. Dessutom vill partiet öka bostadstillägget.

Vänsterpartiet är positiva till Socialdemokraternas förslag, att personer nära pensionsålder som slitit ut sig ska kunna slippa jobba och få en trygg ekonomisk ersättning. De vill även höja sjukersättningen och bostadstillägget.

Bland arbetarkvinnor, och särskilt bland de som börjar närma sig pensionsålder, är, som tidigare påvisats i boken, sjukskrivningstalen höga. Många av dessa vinner sannolikt på om det både ges möjlighet att inte behöva söka jobb på samma villkor som de betydligt yngre och att ha en skälig inkomst som det går att leva på.

²⁶² Mot. 2020/21:3649

Detta gäller oavsett om de är födda i Sverige eller utomlands. Varför högerpartiernas politik som fråntar äldre utlandsfödda möjligheten att ha med en försäkring hemifrån sannolikt skulle slå hårt mot en stor grupp arbetarkvinnor.

*Barnomsorg som är tillgänglig
när föräldrarna arbetar*

De flesta riksdagspartier är överens om att det behövs större möjligheter till barnomsorg utanför kontorstider. Dock prioriterar partierna frågan olika högt och det finns skillnader i hur de vill gå till väga för att lösa den.

Inom högerblocket finns en uppdelning i synen på barnomsorgen utanför kontorstider, som ofta kallas "nattis". Enligt Moderaterna bör kommunerna ges ännu större möjligheter att erbjuda flexibel barnomsorg och mer behöver göras "för att föräldrar inte ska tvingas gå ner i arbetstid för att öppettiderna i förskolan inte möjliggör arbete på obekväm arbetstid".²⁶³

Liberalerna skriver att de vill ha en förskola som är tillgänglig för ensamstående föräldrars situation, varför nattis är viktigt.

Däremot är detta inte en fråga som varken Centerpartiet eller Kristdemokraterna omnämner. Sverigedemokraterna ser problematiken – deras förslag till flexibel barnomsorg är att mor- och farföräldrar kan passa barn och få ersättning genom den barnomsorgsavgift som partiet förordar.

Inom vänsterblocket är ämnet desto mer diskuterat.

Miljöpartiet anser att kommunerna ska bli skyldiga att erbjuda föräldrar nattis. Vänsterpartiet går ännu längre och vill utreda möj-

ligheten att lagstifta om flexibel barnomsorg. Även Socialdemokraterna vill genom lagstiftning se till att alla kommuner erbjuder nattis.

Att den här frågan inte lyfts av alla partier är ganska naturligt, då det handlar om vilka målgrupper de riktar sig till. Kristdemokraterna prioriterar inte frågan eftersom de vill satsa på ”familjedaghem” där föräldrar själva tar hand om sina barn fram till skolålder. För Centerpartiet handlar det snarare om att de främst riktar sig till kvinnor i tjänstemannayrken som inte har samma behov av flexibel barnomsorg.

Men medan Moderaterna och Liberalerna förvisso tycker att nattis är viktigt har de inte samma tryck i frågan som partierna på vänsterkanten. Att Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet enas i att tydliga krav måste ställas på att flexibel barnomsorg tillgodoses av kommunerna beror sannolikt på att målgruppen för dessa partier i större utsträckning efterfrågar nattis.

Sverigedemokraternas lösning riktar sig endast till de som har mor- och farföräldrar som har möjlighet att ta hand om sina barnbarn, vilket inte är en modell som passar för landets alla arbetarkvinnor. Kristdemokraternas lösning kan fungera för vissa arbetarkvinnor men kan samtidigt försvåra för dem som i och med lösningen hamnar utanför arbetsmarknaden under en längre tid.

För arbetarkvinnor som jobbar utanför kontorstider och har barn – i synnerhet ensamstående kvinnor – är barnomsorg inom kommunen ofta avgörande. Sannolikt kan Miljöpartiets men ännu mer Socialdemokraternas och Vänsterpartiets förslag att säkerställa nattis i alla kommuner vara den mest hjälpsamma av partiernas lösningar.

Äldreomsorg som avlastar närstående

Det finns en tydlig uppdelning mellan riksdagspartierna i synen på anhängigvård. Medan samtliga erkänner problemet med kvinnors större ansvarstagande går lösningarna i två huvudsakliga riktningar.

Den ena, som tillhör höger- och mittenpartierna, handlar mer om att avlasta kvinnor genom att utöka rut eller ge särskilda stöd när de själva utför vården. Kristdemokraterna går längst här i att förklara det naturliga och positiva med att närstående tas om hand inom familjen och att detta bör uppvärderas.

Även om de övriga höger- och mittenpartierna inte går lika långt är det tydligt att "problemet" främst läggs på individerna. För samma partier är det också individens valfrihet som är i centrum för äldreomsorgen. Vurmen för de privata välfärdsutövarna liksom rutavdraget spelar en viktig roll här.

Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna vill införa liknande stödsystem till de närstående – "vård av närstående" (VAN) respektive "vård av förälder" (VAF) – båda med samma typ av finansiering som vård av barn genom Försäkringskassan.

Sverigedemokraterna sticker annars ut från övriga högerpartier i sin problembeskrivning som mer liknar partiernas på vänsterkan- ten, i att det växande anhängigstödet är ett resultat av att samhällets äldreomsorg halkar efter.

Längst går Vänsterpartiet genom att inte bara lägga hela förklaringen av det växande problemet på bristerna i äldreomsorgen, utan också förespråka att ta bort rutavdraget helt. Detta, eftersom det enligt dem är ett ojämlikhetsskapande avdrag.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet delar samma problembeskrivning men stannar vid att det handlar om att förbättra finansieringen av äldreomsorgen och att skapa bättre arbetsvillkor.

För vissa arbetarkvinnor kan ersättning vid vård av närstående säkerligen hjälpa och vara välkommet. Dock är den egna hälso-risken, vilket beskrivits tidigare, förhöjd när ansvaret läggs på individens axlar. Även risken att förlora i välbehövlig inkomst finns här.

För de allra flesta är det sannolikt viktigare att äldreomsorgen stärks, för att göra livet bättre för landets äldre samtidigt som landets arbetarkvinnor inte ska behöva göra för stora uppoffringar av sin egen hälsa eller ekonomi.

VILKA PARTIER STRÄVAR EFTER ETT JÄMSTÄLLT SAMHÄLLE FÖR ALLA?

Vid genomgången av partiernas politiska förslag kopplade till arbetarkvinnor blir det tydligt hur olika begreppet ”jämställdhet” definieras och hur olika deras lösningar ser ut när det kommer till jämställdhetspolitik.

Härmed ges ett svar på en av de inledande frågorna som lyftes i den här boken, vad riksdagspartierna egentligen menar. Också en annan fråga, vilka partierna riktar sina politiska förslag till, blir synlig utifrån granskningen som gjorts.

För att utveckla analysen om riksdagspartiernas mål och målgrupper för sin politik för jämställdhet är det värt att återknyta till de teoretiska modellerna, den liberala, den konservativa och den socialistiska feminismen.

Av Sveriges åtta riksdagspartier har en majoritet en jämställdhetspolitik som grundar sig i den **liberala feminismen**.

Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna är de tre partier som tydligast anknyter till den här idétraditionen i sin praktiska politik. Men också Kristdemokraterna och i viss utsträckning även Sverigedemokraterna och Miljöpartiet har gjort vissa inlån härifrån.

Det är inte svårt att se att den viktigaste målgruppen för dessa partier är kvinnor med högre utbildning och högre inkomster. Politiken riktas till de kvinnor som behöver avlastning för att få livspusslet att gå ihop, som samtidigt gärna betalar lägre skatter och som kan tänka sig att betala extra för de tjänster som behövs. Här ingår företagare och kvinnliga ledare, snarare än arbetarkvinnor.

Med de målgrupperna i centrum är det inte konstigt att de här partiernas satsningar under rubriken "jämsällldhet" är sådant som höjt och utvidgat rutavdrag och jobbskatteavdrag, fler privata alternativ i välfärden och lägre skatter på sparande. Här finns en stark tilltro till marknaden som lösning på individens problem.

Förutom detta vill liberalfeminismen gynna kvinnor som utbildar sig, som gör karriär och som tjänar mycket pengar. Att enskilda individer lyckas nå framgång och blir förebilder som visar för andra kvinnor att det går att nå framgång bara man är ihärdig nog.

Här handlar det om att belöna det som är rätt och inte belöna det som är fel. Därmed blir det rätt att som liberalfeminist sänka löner för kvinnor med kort utbildning, förorda fler enkla jobb och inte vilja stöjda människor som står utanför arbetsmarknaden.

Arbetarkvinnor är inte en prioriterad målgrupp för en liberalfeministisk politik. Däremot finns inom teorin vägar också för arbetarkvinnor, genom att skaffa sig en utbildning och göra karriär. Men liberalfeminismens syn på klassresor håller inte. Dels kommer det alltid att finnas de som inte studerar vidare och gör karriär, oavsett om det är av vilja eller på grund av bristande förutsättningar. Dels kan alla arbetare inte kan akademiker. Samhället fungerar inte utan att arbetaryrken utförs, så ekvationen går inte ihop.

Trots denna skeva slutledning är det ett sätt att rättfärdiga sitt resonemang att arbetarkvinnor förlorar relativt sett jämfört med de med högre utbildning och inkomster.

Den jämställdhet för eliten som Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna förordar är således inte bara något som gynnar vissa kvinnor framför andra. Den missgynnar de kvinnor som inte tillhör partiernas målgrupper, såsom arbetarkvinnor.

Kristdemokraterna har ett av sina ben i liberalfeminismens tanketradition. Precis som Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna förordar de ruttjänster och jobbskatteavdrag som en jämställdhetslösning. De har en liberalfeministisk syn på kvinnligt företagande, sparande och vikten av kvinnliga förebilder.

Men det ben som Kristdemokraterna starkast lutar sig mot är ändå det andra, som kommer ur en **konservativ ideologi**. En idétradition dit även Sverigedemokraterna har tydliga kopplingar.

Både Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna riktar sig till målgrupper som är mer konservativa. De vill stå emot samhällsförändringar, är emot kvoteringar och att kvinnors och mäns könsroller ska luckras upp. Här finns ett starkt stöd för bevarandet av kvinnans roll i egenskap av mamma, både i att kunna skaffa flera barn men också att kunna vara hemma länge med dem. Familjen som institution är central för båda partierna och de båda vill att samhället ska stötta familjerna och deras autonomi medan familjen ska vara skyddad från inblandning från politiken.

I enlighet med konservativ feminism handlar det inte för partierna om att främja kvinnors utökade makt eller inflytande i samhället, inte heller om att uppnå en ekonomisk jämställdhet mellan könen.

De kvinnor som vill att jämställdheten ska gå framåt, som ifrågasätter könsnormer eller som själva inte ingår i Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas familjepolitik är heller inte vinnare på deras jämställdhetspolitik. Snarare riskerar livet att bli ännu svårare för dessa. Exempel på sådant är när Sverigedemokraterna

satsar på ett förstföderskestöd, liksom när båda partierna främjar ett barnomsorgsbidrag. Kvinnans roll på arbetsmarkanden är viktig, men främst inom de kvinnligt kodade vård- och omsorgsyrkena. Även kvinnans roll som omhändertagande av äldre släktingar vill båda partierna säkra genom att ta fram ett särskilt stöd till vård av närstående.

Det går att ifrågasätta om den konservativa feminismen ens är feministisk då den inte nödvändigtvis går ut på att göra samhället mer jämställt, där kvinnor och män ska få lika stor frihet och makt. För arbetarkvinnor kan satsningar som de båda partierna förespråkar vara positiva på kort sikt. Men i längden riskerar partiernas politik att leda till att arbetarkvinnor får sämre möjligheter att kombinera yrkesliv med familj och därmed att kunna klara sin försörjning.

Vänsterpartiet och Socialdemokraterna anknyter till **vänsterfeminismen** i utformningen av sin politik.

Här betonas jämlikhet och ett underifrånperspektiv, en kritik av destruktiva könsnormer och en analys där klass och kön bland andra diskrimineringsgrunder läggs samman.

Till målgruppen hör de vars liv förbättras av sådant som ökade fackliga rättigheter, bättre arbetsvillkor och höjd ersättning vid arbetslöshet och sjukdom. En prioriterad målgrupp för partierna är arbetarkvinnor och kvinnor med låga löner och otrygga villkor. Men också de som anser att det är viktigt med ett samhälle som hänger ihop, som vill se slutna klyftor.

Därför är det inte konstigt att de två partiernas politik – med stärkta sjukförsäkringar och familjepolitiska stöd, liksom generellt förbättrad välfärd och stark arbetsrätt – i stor utsträckning riktas till just de här grupperna.

Vänsterpartiet vill höja skatten för höginkomsttagare och helt ta bort rutavdraget. Tillsammans med Socialdemokraterna vill de också se ett stopp för vinster i välfärden.

Här betonas också kvinnors ekonomiska jämställdhet och samhällets ansvar att tillgodose barn- och äldreomsorg, men också en kvoterad, jämställd föräldraförsäkring.

Miljöpartiet har en politik som grundas i vänsterfeminism och liberal feminism. Här finns delar som mer riktas till kvinnor med högre inkomster, och andra delar som riktar sig till arbetarkvinnor. När det kommer till familjepolitik vill partiet liksom Vänsterpartiet och Socialdemokraterna höja stöden. När det kommer till arbetsmarknaden har de lösningar som är mer liberala, som satsningen på utvecklingstid.

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och i viss utsträckning Miljöpartiet har en politik som lägger störst vikt vid att förbättra livet för kvinnor med låga och medelhöga inkomster i allmänhet och arbetarkvinnor i synnerhet.

De är ensamma bland svenska riksdagspartier om att sträva efter ett jämställt samhälle för alla.

SLUTSATS: DE FLESTA PARTIER HAR INTE EN POLITIK FÖR FEMINISM PÅ RIKTIGT

Alla riksdagspartier säger sig vara för jämställdhet. Och så länge begreppet ”jämställdhet” inte förklaras är det ett påstående som går att uttala utan att det ställer krav på något större ansvar.

Rent krasst kan svenska väljare lita lika mycket på Sverigedemokraterna som på Vänsterpartiet när de avger sina löften.

Men det räcker med att skrapa lite på ytan för att se att skillnaden är stor i vad de faktiskt vill och vad deras politik leder till.

I den här boken undersöks huruvida partiernas politik verkligen kan uppnå ett jämställt samhälle för alla – om de har en politik för feminism på riktigt.

I granskningen visas hur Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och i viss mån Kristdemokraterna formar sin jämställdhetspolitik i enlighet med liberalfeminism och att det leder till en jämställdhet för eliten – inte för alla.

Här klargörs också hur de konservativt feministiska partierna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna, med sin jämställd-

hetspolitik bevarar könsroller i sin strävan att stärka kvinnans roll i familjen.

Sverigedemokraterna men även de övriga höger- och mittenpartierna vill dessutom i olika utsträckning begränsa vissa invånares rättigheter, de utan svenskt medborgarskap. Det är svårt att se hur samhället kan bli vare sig jämlikt eller jämställt med en sådan inriktning.

Granskningen visar att Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och i viss utsträckning Miljöpartiet har bäst förutsättningar att med sin politik skapa ett samhälle som är jämställt för alla. Dessa partier har en politik för jämlik jämställdhet där alla kvinnor räknas.

Boken visar hur viktigt det är att särskilt ha arbetarkvinnor i centrum, och hur satsningar på den målgruppen är gynnsamma för hela samhällets jämställdhet. Och även om arbetarkvinnor kortsiktigt kan vinna på satsningar från de partier som inte har en politik för ett jämställt samhälle, visar granskningen att det främst är Socialdemokraterna och Vänsterpartiet och i viss utsträckning Miljöpartiet som har en politik som har störst möjlighet att tillgodose den här gruppens behov med sin politik.

För trots att det finns gott om utrymme för förbättringar – dagens skillnader i inkomster, i arbetsvillkor och i hälsa mellan kvinnor och män är oacceptabla – är det dessa partier som är närmast att ha en feminism på riktigt.

REFERENSER

- Alvesson, Mats & Billing, Yvonne Due (2011). *Kön och organisation*. 2:a, omarbetade och kraftigt utvidgade uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, Linda, Brämhagen, Daniel, Carleson, Marcus, Bittår Hansson, Nora, Edvardsson, Karin & Kenttä, Kristoffer (2018). *Cancer och ojämlikhet*. Ernst Young på uppdrag av Cancerfonden. Tillgänglig: https://static-files.cancerfonden.se/180319%20Cancer%20och%20oja%CC%88mlikhet%20-%20EY%20-%20Rapport_1521617434.pdf
- Andersson, Sara & Stüber, Eberhard (2020). *Fokus på inkomstgap – inte bara löneskillnader*. Jämställdhetsmyndigheten. Tillgänglig: <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/files/2020/10/2020-2-Fokus-pa-inkomstgap-inte-bara-loneskillnader-4.pdf>
- Arbetets Marknad. *Arbetare eller tjänsteman?* Tillgänglig: <http://arbetets-marknad.se/tema/arbetets-marknad/arbetare-eller-tjansteman/> (Hämtad 2022-01-04)
- Arbetsmiljöverket (2021). *Arbetsmiljöstatistik Rapport 2021:01: Arbetsskador 2020*. Tillgänglig: <https://www.av.se/globalassets/filer/statistik/arbets-skador-2020/arbetsmiljostatistik-arbetsskador-2020.pdf>
- Arevik, Niklas (2020). "LO om utredning av sjukersättning: 'Äldre riskerar bli fattigpensionärer'" i *Arbetet*, 2020-02-11. Tillgänglig: <https://arbetet.se/2020/02/11/lo-om-utredning-av-sjukersattning-alde-riskerar-bli-fattigpensionarer/>
- Arruzza, Cinzia, Bhattacharya, Tithi & Fraser, Nancy (2019). *Feminism for the 99 percent: a manifesto*. London: Verso.
- Bergold, Joa, Larsdotter, Fanny, & Vedin, Ulrika (2018). *Jämställdhetsbarometern 2018: Tid, makt och pengar*. Stockholm: LO. Tillgänglig: https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_

- sveriges_jamstalldhetsbarometer_2018_pdf/\$File/Sveriges-Jamstalldhetsbarometer-2018.pdf
- Bergold, Joa, Vedin, Ulrika, & Lorentzi, Ulrika (2020). *Sveriges jämställdhetsbarometer 2020: Tid, makt och pengar – jämställda och jämlika möjligheter att försörja sig livet ut*. Stockholm: LO. Tillgänglig: [https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_sveriges_jamstalldhetsbarometer2020_pdf/\\$File/Sveriges_j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsbarometer2020.pdf](https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_sveriges_jamstalldhetsbarometer2020_pdf/$File/Sveriges_j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsbarometer2020.pdf)
- Centerpartiet. *Förskola*. Tillgänglig: <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/utbildning/forskola> (Hämtad: 2021-12-10).
- Centerpartiet. *Internationella kvinnodagen 2021*. Tillgänglig: <https://www.centerpartiet.se/landningssidor/2021/internationella-kvinnodagen-2021> (Hämtad 2021-12-09).
- Centerpartiet. *Jämställdhet*. Tillgänglig: <https://www.centerpartiet.se/vart-parti/for-elever/jamstalldhet> (Hämtad 2021-12-09).
- Centerpartiet. *Sjukförsäkring*. Tillgänglig: <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/trygghetssystem/sjukforsakring> (Hämtad 2021-12-10).
- Centerpartiet. *Sjuksköterskor*. Tillgänglig: <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/vard-och-omsorg/sjukskoterskor> (Hämtad 2021-12-10).
- Centerpartiet (2020). *Stärkt psykosocialt stöd till medarbetare inom vård och omsorg*. Rapport. Tillgänglig: <https://www.centerpartiet.se/download/18.6f5e966172982ad7199ac/1592377129856/Rapport%20-%20St%C3%B6dmiljard%20till%20v%C3%A5rd-och%20omsorgs-personal.pdf>
- Centerpartiet. *Äldreomsorg*. Tillgänglig: <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/vard-och-omsorg/alldreomsorg> (Hämtad 2021-12-10).
- Dahlgren, Mattias (2020). "Rekordmånga utförsäkrade: 'Inte acceptabelt'" i *Arbetet*, 2020-11-20. Tillgänglig: <https://arbetet.se/2020/11/20/rekordmanga-utforsakrade-inte-acceptabelt/>
- Dahlin, Ann (2021). "Försäkringen som blev osäker" i *Publikt*, 2021-02-12. Tillgänglig: <https://www.publikt.se/fordjupning/pa-djupet/forsakringen-som-blev-osaker-23163>

- DS 2008:18. *Stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49bbbf/contentassets/62989744a45d4a5f-96de4aafad73e61/stod-till-anhoriga-som-vardar-och-stodjer-narstaende-ds-200818>
- European Institute for Gender Equality, EIGE (2017). *Ekonomiska fördelar med jämställdhet i EU Ekonomiska effekter av jämställdhet*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Tillgänglig: https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ekonomiska_fordelar_med_jamstalldhet_i_eu_ekonomiska_effekter_av_jamstalldhet.pdf
- Fahlgren, Matthias (2014). *Vad har marknaden gjort med omsorgen?* Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Tillgänglig: <https://forte.se/artikel/vad-har-marknaden-gjort-med-omsorgen/>
- Falk, Elisabeth (2021). *Allmänhetens åsikter om politiska förslag 2020*. SOM-rapport nr 2021:26. Göteborg: SOM-Institutet.
- Fernandez, Raquel, Isakova, Asel, Luna, Francesco & Rambousek, Barbar (2021). *Gender Equality & Inclusive Growth*. IMF Working Papers. Tillgänglig: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2021/English/wpia2021059-print-pdf.ashx>
- FHM Folkhälsomyndigheten (2021). *Folkhälsans utveckling: Årsrapport 2021*. Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/39ef6af33177445bb6d2ad88829cc5ce/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2021.pdf>
- FHM Folkhälsomyndigheten (2021a). *Statistik psykisk hälsa*. Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/>
- Frisk, Martina (2021). "Vanligare att kvinnor nekas sjukersättning" i *Arbetet*, 2021-04-27. Tillgänglig: <https://arbetet.se/2021/04/27/vanligare-att-kvinnor-nekas-sjukersattning/>
- Försäkringskassan (2017). *Sjukfrånvarons utveckling 2017: Sjuk- och rehabiliteringspenning*. Socialförsäkringsrapport 2017:13. Tillgänglig: <https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/1596d32b-7ff7-4811-8215-d90cb9c2f38d/sjukfranvarons-utveckling-2017-socialforsakringsrapport-2017-13.pdf?MOD=AJPERES&CVID=>
- Försäkringskassan (2019). *Jämställd föräldraförsäkring: Utvärdering av de reserverade månaderna i föräldraförsäkringen*. Socialförsäkringsrapport 2019:2. Tillgänglig: <https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/>

- connect/7bdc2540-0e28-4766-8e27-02f82244d358/jamstallld-foral-draforsakring-socialforsakringsrapport-2019-2.pdf?MOD=AJPE-RES&CVID=
- Försäkringskassan (2021). *Aktuella belopp*. Tillgänglig: <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/e-tjanster-blanketter-och-informationsmaterial/aktuella-belopp>
- Försäkringskassan (2021a). *Hur många är sjukskrivna?* Tillgänglig: <https://www.forsakringskassan.se/statistik/sjuk/sjukpenning-rehabiliteringspenning/hur-manga-ar-sjukskrivna>
- Försäkringskassan (2021 b). *Förändrade regler inom sjukförsäkringen*. Tillgänglig: <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/forandra-de-regler-inom-sjukforsakringen>
- Försäkringskassan (2021 c). *Sjukersättning*. Tillgänglig: https://www.forsakringskassan.se/privatpers/sjuk/sjuk_minst_1_ar/sjukersattning
- Griffin, Gabrielle (2017). *A Dictionary of Gender Studies*, 1 uppl., Oxford: University Press.
- Huntington, Samuel P. (1957). "Conservatism as an Ideology", *American Political Science Review*, vol. 51, nr 2, s. 454-473.
- IFAU (2016-01-22). *Slopad jämställdhetsbonus*. Remissvar Ds 2015:55. Tillgänglig: <https://www.ifau.se/Om-IFAU/Remissvar/slopad-jamstalldhetsbonus-ds-201555/>
- ISF Inspektionen för socialförsäkringen (2018). *Tidigt utträde från arbetslivet bland kvinnor och män*. Rapport 2018:10. Tillgänglig: <https://isf.se/download/18.6e75aae16a591304896b9e/1565330421382/Tidigt%20uttr%C3%A4de%20fr%C3%A5n%20arbetslivet%20bland%20kvinnor%20och%20m%C3%A4n-ISF-Rapport%202018-10.pdf>
- Jämställdhetsmyndigheten (2019). *Attityder till jämställdhet olika hos kvinnor och män*, <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/nyhet/attityder-till-jamstalldhet-olika-hos-kvinnor-och-man> [Hämtad: 2021-...]
- Jämställdhetsmyndigheten (2019a). *Vad är jämställdhet?*, <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/om-jamstalldhet/vad-ar-jamstalldhet>
- Kommissionen för jämlik hälsa (2016). *Det handlar om jämlik hälsa: utgångspunkter för kommissionens vidare arbete: delbetänkande*. Stockholm: Wolters Kluwer. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/ratts->

- dokument/statens-offentliga-utredningar/2016/08/det-handlar-om-jamlik-halsa-sou-201655/
- Kommittédirektiv 2016:1. *Arbetsmiljoregler för ett modernt arbetsliv*.
- Kristdemokraterna. *Feminism*. Tillgänglig: <https://kristdemokraterna.se/politik-a-o/feminism/> (Hämtad 2021-12-02)
- Kristdemokraterna. *Hushållstjänster*. Tillgänglig: <https://kristdemokraterna.se/politik-a-o/hushallstjanster/> (Hämtad 2021-12-02)
- Kristdemokraterna. *Jämställdhet*. Tillgänglig: <https://kristdemokraterna.se/politik-a-o/jamstalldhet/>
- Kristdemokraterna (2021). *Jämställdhet på riktigt*. Jämställdhetsrapport. Tillgänglig: <https://www.kd.nu/jamstalldhetsrapport/jamstalldhetsrapport.pdf>
- Larsson, Mats (2021). *Lönerapport 2021: löner och löneutveckling år 1913–2020 efter klass och kön*. Stockholm: LO. Tillgänglig: https://www.lo.se/start/lo_fakta/lonerapport_ar_2021
- Liberalerna. *Bolagsskatt och kapitalskatt*. Tillgänglig: <https://www.liberalerna.se/politik/bolagsskatt-och-kapitalskatt> (Hämtad 2021-12-06)
- Liberalerna. *Liberalisera arbetsrätten: Bra arbetsvillkor och enklare att anställa*. Tillgänglig: <https://www.liberalerna.se/politik/arbetsratt> (Hämtad 2021-12-06)
- Liberalerna. *Politik för årsrika (äldreomsorg)*. Tillgänglig: <https://www.liberalerna.se/politik/politik-for-arsrika> (Hämtad 2021-12-09)
- Lorentzi, Ulrika & Vedin, Ulrika (2019). *Sveriges jämställdhetsbarometer 2019: Tid, makt och pengar i ett förändrat politiskt landskap*. Stockholm: LO. Tillgänglig: [https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_sveriges_jamstalldhetsbarometer_2019.pdf](https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_sveriges_jamstalldhetsbarometer_2019.pdf/$File/Sveriges_jamstalldhetsbarometer_2019.pdf)
- Maktsalongen (2021). *Olika sorters feminism*. <https://maktsalongen.se/olika-sorters-feminism/>
- Martinsson, Johan & Andersson, Ulrika (2021). *Svenska trender 1986–2020*. Göteborg: SOM-Institutet.
- Martinsson, Karl (2020). ”Rekordfå fick sjukersättning 2019” i *Arbetet*, 2020-02-18. Tillgänglig: <https://arbetet.se/2020/02/18/rekordfa-fick-sjukersattning-2019/>

Martos Nilsson, Mårten (2019). ”Därför ligger sjukkostnader på historiskt låga nivåer” i *Arbetet*, 2019-06-04. Tillgänglig: <https://arbetet.se/2019/06/04/darfor-ligger-sjukkostnader-pa-historiskt-laga-nivaer/>

Miljöpartiet. *Barn och förskola*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/barn-och-forskola> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Miljöpartiet*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/om> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Hälsa- och sjukvård*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/halsa-och-sjukvard> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Jobb*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/jobb> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Jämställdhet*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/jamstallldhet> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Nyanländas etablering*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/nyanlandas-etablering> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Rätt att må bra*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/ratt-att-ma-bra> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Satsningar för sambällets mest utsatta – hela listan*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/halsa-och-sjukvard/satsningar-samballets-mest-utsatta-hela-listan> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet. *Tid att leva*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/tid-att-leva> (Hämtad 2021-12-10).

Miljöpartiet (2020-05-13). *Utsatta barnfamiljer ska kunna få mer i bostadsbidrag*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/just-nu/utsatta-barnfamiljer-ska-kunna-fa-mer-i-bostadsbidrag>

Miljöpartiet. *Äldrepolitik*. Tillgänglig: <https://www.mp.se/politik/barn-och-forskola> (Hämtad 2021-12-10).

Moderaterna (2021). *Demokrati, jämställdhet och fri- och rättigheter*. Tillgänglig: <https://moderaterna.se/demokrati-jamstallldhet-och-fri-och-rattigheter> (Hämtad 2021-12-02).

Motion till riksdagen 2019/20:13 av Fredrik Lindahl (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmiljo-och-arbetsmarknad-for-nattarbetare_H70213

Motion till riksdagen 2019/20:286. *Förskolan*, av Daniel Riazat m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/forskolan_H702286

- Motion till riksdagen 2019/20:810 av Magnus Persson m.fl. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/jam-stallldhet_H702810
- Motion till riksdagen 2019/20:823 av Richard Jomshof m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/atgardsprogram-for-kvinnors-trygghet-i-vardagen_H702823
- Motion till riksdagen 2019/20:1123. *Ingen ska behöva dö på jobbet*, av Åsa Eriksson m.fl. (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ingen-ska-behova-do-pa-jobbet_H7021123
- Motion till riksdagen 2019/20:1170 av John Weinerhall och Ulrika Jörgensen (båda M). Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/4BF5F839-03A6-4CE0-A469-AC4F3E3AFF7F>
- Motion till riksdagen 2019/20:1394. *Tryggare sjukförsäkring*, av Johanna Haraldsson m.fl. (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/tryggare-sjukforsakring_H7021394
- Motion till riksdagen 2019/20:1398. *Urbolkad anställningstrygghet via bemanningsföretag*, av Hillevi Larsson (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/urbolkad-anstallningstrygghet-via_H7021398
- Motion till riksdagen 2019/20:1409. *Undersköterskors arbetsvillkor*, av Hillevi Larsson och Jamal El-Haj (båda S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/underskoterskors-arbetsvillkor_H7021409
- Motion till riksdagen 2019/20:1423. *Nollvisionen mot dödsolyckor*, av Leif Nysmed m.fl. (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/nollvisionen-mot-dodsolyckor_H7021423
- Motion till riksdagen 2019/20:1633. *Arbetsmiljö och arbetstid*, av Jonas Sjöstedt m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmiljo-och-arbetstid_H7021633
- Motion till riksdagen 2019/20:1660 av Marta Obminska (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/hojning-av-rutavdrag-et_H7021660
- Motion till riksdagen 2019/20:1843. *Trygg och jämlik äldreomsorg*, av Jonas Sjöstedt m.fl. (V). Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/sv/>

- dokument-lagar/dokument/motion/trygg-och-jamlik-aldreomsorg_H7021843
- Motion till riksdagen 2019/20:2309. *Utbildningsstrukturen för arbeten inom vård och omsorg*, av Eva Lindh m.fl. (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utbildningsstrukturen-for-arbeten-inom-varld-och_H7022309
- Motion till riksdagen 2019/20:2652 av Henrik Vinge m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-13-jamstallldhet-och-nyanlanda_H7022652
- Motion till riksdagen 2019/20:2682. *Vi tryggar välfärden – Sverigedemokraternas förslag till statsbudget 2020*, av Jimmie Åkesson m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/vi-tryggar-valfarden--sverigedemokraternas_H7022682
- Motion till riksdagen 2019/20:2690. *Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv*, av Jonas Sjöstedt m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-14-arbetsmarknad-och-arbetsliv_H7022690
- Motion till riksdagen 2019/20:2799. *Vilka reformer krävs för en liberal och konkurrenskraftig arbetsmarknad 2030?* av Gulan Avcı m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/vilka-reformer-kravs-for-en-liberal-och_H7022799
- Motion till riksdagen 2019/20:2915. *En plan för jämlikhet och grön omställning*, av Jonas Sjöstedt m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-plan-for-jamlikhet-och-gron-omstallning_H7022915
- Motion till riksdagen 2019/20:2926 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/stark-seniorers-livskvalitet--trygg-aldreomsorg_H7022926
- Motion till riksdagen 2019/20:3060 av Ulf Kristersson och Elisabeth Svantesson (båda M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ateruppratta-samhallskontraktet--en-budget-for_H7023060
- Motion till riksdagen 2019/20:3104. *En ny sjukförsäkring*, av Jonas Sjöstedt m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-ny-sjukforsakring_H7023104

Motion till riksdagen 2019/20:3105 av Ebba Busch m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-12-ekonomisk-trygghet-for-familjer_H7023105

Motion till riksdagen 2019/20:3108. *Möjligheternas land*, av Annie Lööf m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/mojligheternas-land_H7023108

Motion till riksdagen 2019/20:3189 av Mats Green m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/jamstalldhet_H7023189

Motion till riksdagen 2019/20:3190 av Mats Green m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmarknad_H7023190

Motion till riksdagen 2019/20:3250. *Rättvis trygghetsförsäkring*, av Solveig Zander m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/rattvis-trygghetsforsakring_H7023250

Motion till riksdagen 2019/20:3259. *Arbetsmarknad*, av Martin Ådahl m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmarknad_H7023259

Motion till riksdagen 2019/20:3293 av Ebba Busch Thor m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-9-halsovard-sjukvard-och-social_H7023293

Motion till riksdagen 2019/20:3341 av Ebba Busch Thor m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/kristdemokraternas-budgetmotion-for-2020-ett_H7023341

Motion till riksdagen 2020/21:176. *En starkare arbetsrätt för ökad trygghet*, av Ali Esbati m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-starkare-arbetsratt-for-okad-trygghet_H802176

Motion 2020/21:301. *Högre utbildning och forskning*, av Ilona Sztamari Waldau m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/hogre-utbildning-och-forskning_H802301

Motion till riksdagen 2020/21:653 av Magnus Persson m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmarknad_H802653

- Motion till riksdagen 2020/21:655 av Ebba Hermansson m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/jamstalldhet_H802655
- Motion till riksdagen 2020/21:735. *Arbetsmiljö och arbetstid*, av Ali Esbati m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmiljo-och-arbetstid_H802735
- Motion till riksdagen 2020/21:856. *Tryggare anställningar ger tryggare äldreomsorg*, av Lena Rådström Baastad (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/tryggare-anstallningar-ger-tryggare-aldreomsorg_H802856
- Motion till riksdagen 2020/21:1229 av Oscar Sjöstedt m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/forstarkta-rattigheter-for-sparande-och_H8021229
- Motion till riksdagen 2020/21:1305. *Barn och vuxna i ekonomiskt utsatta familjer*, av Maj Karlsson m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/barn-och-vuxna-i-ekonomiskt-utsatta-familjer_H8021305
- Motion till riksdagen 2020/21:1306. *En ny sjukförsäkring*, av Nooshi Dadgostar m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-ny-sjukforsakring_H8021306
- Motion till riksdagen 2020/21:1307. *Förbättringar i pensionssystemet*, av Nooshi Dadgostar m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/forbattningar-i-pensionssystemet_H8021307
- Motion till riksdagen 2020/21:1437. *Likvärdig pensionsålder på arbetsmarknaden*, av Åsa Karlsson och Björn Wiechel (båda S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/likvardig-pensionsalder-pa-arbetsmarknaden_H8021437
- Motion till riksdagen 2020/21:1475. *Fler vägar till jobb och bättre studiefinansiering*, av Teresa Carvalho (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/fler-vagar-till-jobb-och-bättre-studiefinansiering_H8021475
- Motion till riksdagen 2020/21:1555 av Saila Quicklund (M). Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/6D258256-AF99-402A-B3EC-83FE08CC813D>

- Motion till riksdagen 2020/21:1746 av Louise Meijer m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/hogre-utbildning-och-forskning_H8021746
- Motion till riksdagen 2020/21:1832 av Julia Kronlid m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/barnvanlig-familjepolitik_H8021832
- Motion till riksdagen 2020/21:1836 av Julia Kronlid m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ekonomisk-trygghet-vid-sjukdom-och_H8021836
- Motion till riksdagen 2020/21:1935 av Patrick Reslow m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/svensk-gymnasieskola-och-vuxenutbildning_H8021935
- Motion till riksdagen 2020/21:2026 av Linda Lindberg m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ekonomisk-trygghet-for-barn-och-familj_H8022026
- Motion till riksdagen 2020/21:2048. *Avdragsrätt för medlemsavgift i fackföreningar och arbetslöshetskassor*, av Teres Lindberg m.fl. (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/avdragsratt-for-medlemsavgift-i-fackforeningar_H8022048
- Motion till riksdagen 2020/21:2054. *Personalens hälsa får inte riskeras*, av Caroline Helmersson Olsson m.fl. (S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/personalens-halsa-far-inte-riskeras_H8022054
- Motion till riksdagen 2020/21:2184 av Josefin Malmqvist (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/skarp-insatserna-mot-bidragfusk_H8022184
- Motion till riksdagen 2020/21:2338. *Individualiserad föräldraförsäkring*, av Elin Gustafsson och Annika Strandhäll (båda S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/individualiserad-foraldradorsakring_H8022338
- Motion till riksdagen 2020/21:2470. *Barnomsorg på obekvämt arbetstid*, av Teresa Carvalho och Johanna Haraldsson (båda S). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/barnomsorg-pa-obekvam-arbetstid_H8022470

- Motion till riksdagen 2020/21:2696. *Vägen till jämställdhet*, av Janine Alm Ericson m.fl. (MP). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/vagen-till-jamstallldhet_H8022696
- Motion till riksdagen 2020/21:2701. *Grön politik för nyanländas etablering*, av Leila Ali-Elmi m.fl. (MP). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/gron-politik-for-nyanlandas-etablering_H8022701
- Motion till riksdagen 2020/21:2774 av Ebba Busch m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-12-ekonomisk-trygghet-for-familjer_H8022774
- Motion till riksdagen 2020/21:2802 av Fredrik Schulte (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/reformering-och-atstramning-av-bidragssystemen_H8022802
- Motion till riksdagen 2020/21:2925. *Skatter för företagande och tillväxt i hela landet*, av Per Åsling m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/skatter-for-foretagande-och-tillvaxt-i-hela-landet_H8022925
- Motion till riksdagen 2020/21:2951. *En rättssäker familjepolitik i tiden*, av Martina Johansson m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-rattssaker-familjepolitik-i-tiden_H8022951
- Motion till riksdagen 2020/21:2953. *En utvecklad sjukvård och omsorg i hela landet*, av Sofia Nilsson m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-utvecklad-sjukvard-och-omsorg-i-hela-landet_H8022953
- Motion till riksdagen 2020/21:2955. *Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning*, av Solveig Zander m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ekonomisk-trygghet-vid-sjukdom-och_H8022955
- Motion till riksdagen 2020/21:2956. *Ekonomisk trygghet för familjer och barn*, av Martina Johansson m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ekonomisk-trygghet-for-familjer-och-barn_H8022956
- Motion till riksdagen 2020/21:2966. *Utgiftsområde 8 Migration*, av Jonas Sjöstedt m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-8-migration_H8022966

- Motion till riksdagen 2020/21:3050. *En jämlik utbildning för alla*, av Mats Berglund m.fl. (MP). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-jamlik-utbildning-for-alla_H8023050
- Motion till riksdagen 2020/21:3066. *Kortare arbetstid*, av Rebecka Le Moine m.fl. (MP). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/kortare-arbetstid_H8023066
- Motion till riksdagen 2020/21:3105 av Julia Kronlid m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-12-ekonomisk-trygghet-for-familjer_H8023105
- Motion till riksdagen 2020/21:3124 av Tobias Andersson (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/flerbarnsavdrag-i-stallet-for-flerbarnstillagg_H8023124
- Motion till riksdagen 2020/21:3128 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/investera-i-sverige--sverigedemokraternas_H8023128
- Motion till riksdagen 2020/21:3137 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ett-samlat-omhandertagande-av-de-mest-sjuka-och_H8023137/html
- Motion till riksdagen 2020/21:3141 av Ebba Busch m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-halso--och-sjukvard-att-lita-pa_H8023141
- Motion till riksdagen 2020/21:3170. *Vägen ut ur krisen – en plan för jämlikhet och grön omställning*, av Jonas Sjöstedt m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/vagen-ut-ur-krisen--en-plan-for-jamlikhet-och_H8023170
- Motion till riksdagen 2020/21:3203 av Ebba Busch m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-aldrepolitik-att-lita-pa_H8023203
- Motion till riksdagen 2020/21:3215 av Niklas Wykman m.fl. (M) Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/stark-integrationen-och-jamstalldheten_H8023215
- Motion till riksdagen 2020/21:3223. *En gymnasieskola för bildning och flit*, av Roger Haddad m.fl. (L). Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/>

sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-gymnasieskola-for-bildning-och-flit-_H8023223

Motion till riksdagen 2020/21:3225. *Vuxenutbildning för integration och arbete*, av Maria Nilsson m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/vuxenutbildning-for-integration-och-arbete_H8023225

Motion till riksdagen 2020/21:3229. *Sjukvården framåt*, av Lina Nordquist m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/sjukvarden-framat-_H8023229

Motion till riksdagen 2020/21:3234. *Liberal integrationspolitik*, av Johan Pehrson m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/liberal-integrationspolitik_H8023234

Motion till riksdagen 2020/21:3253. *Ett förbättrat regelverk för investerings-sparkonton*, av Mats Persson m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ett-forbatt-rat-regelverk-for_H8023253

Motion till riksdagen 2020/21:3258. *Liberal feministisk politik för lika rättigheter och möjligheter*, av Gulan Avcı m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/liberal-feministisk-politik-for-lika-rattigheter_H8023258

Motion till riksdagen 2020/21:3259. *Välfärdsaktörer ska inte diskriminera för ålder – liberal politik för årsrika*, av Barbro Westerholm m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/valfardsaktorer-ska-inte-diskriminera-for-alder-_H8023259

Motion till riksdagen 2020/21:3260. *Hälsa för alla – liberal folkhälsopolitik*, av Lina Nordquist m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/halsa-for-alla--liberal-folkhalso-politik_H8023260

Motion till riksdagen 2020/21:3264. *Principer för en flexibel och jämställd föräldraförsäkring*, av Bengt Eliasson m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/principer-for-en-flexibel-och-jamstalld_H8023264

Motion till riksdagen 2020/21:3279. *Integration med start i förskolan*, av Roger Haddad m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/integration-med-start-i-for-skolan_H8023279

- Motion till riksdagen 2020/21:3283. *Lika rätt – samma möjligheter*, av Alireza Akhondi m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/lika-ratt--samma-mojligheter_H8023283
- Motion till riksdagen 2020/21:3284. *Arbetsmarknad*, av Martin Ådahl m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmarknad_H8023284
- Motion till riksdagen 2020/21:3285. *Integration*, av Martin Ådahl m.fl. (C). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/integration_H8023285
- Motion till riksdagen 2020/21:3317. *Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning*, av Hans Eklin m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-10-ekonomisk-trygghet-vid-sjukdom_H8023317
- Motion till riksdagen 2021/22:3325 av Mats Green m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ateruppratta-arbetslinjen_H9023325
- Motion till riksdagen 2020/21:3366 av Ulf Kristersson m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/jamstalldhet--en-frihetsfrag_a_H8023366
- Motion till riksdagen 2020/21:3371 av Mats Green m.fl. (M) Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ateruppratta-arbetslinjen_H8023371
- Motion till riksdagen 2020/21:3372 av Mats Green m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/arbetsmiljo-och-en-tillganglig-arbetsmarknad_H8023372
- Motion till riksdagen 2020/21:3373 av Mats Green m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/omställning-och-kompetensforsorjning-_H8023373
- Motion till riksdagen 2020/21:3390 av Clara Aranda m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-9-halsovard-sjukvard-och-social_H8023390
- Motion till riksdagen 2020/21:3403 av Magnus Persson m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-13-jamstalldhet-och-nyanlanda_H8023403

Motion till riksdagen 2020/21:3409 av Sofia Damm m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-14-arbetsmarknad-och-arbetsliv_H8023409

Motion till riksdagen 2020/21:3422 av Ulf Kristersson och Elisabeth Svantesson (båda M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/knack-arbetslosheten-och-bekam-pa-kriminaliteten-_H8023422

Motion till riksdagen 2020/21:3422. *Liberal arbetsmiljöpolitik*, av Gulan Avcı m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/liberal-arbetsmiljopolitik_H8023434

Motion till riksdagen 2020/21:3528 av Maria Malmer Stenergård m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-hallbar-ekonomisk-familjepolitik_H8023528

Motion till riksdagen 2020/21:3530 av Ebba Busch m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/kristdemokraternas-budgetmotion-for-2021-_H8023530

Motion till riksdagen 2020/21:3573 av Désirée Pethrus m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-prop-201920135-utvidgad_H7023573

Motion till riksdagen 2020/21:3588. *Reformer för en liberaliserad och konkurrenskraftig arbetsmarknad 2030*, av Gulan Avcı m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/reformer-for-en-liberaliserad-och_H8023588

Motion till riksdagen 2020/21:3626 av Gudrun Brunegård m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-16-utbildning-och_H8023626

Motion till riksdagen 2020/21:3637. *Hälso- och sjukvård*, av Pernilla Stålhammar m.fl. (MP). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/halso--och-sjukvard-_H8023637

Motion till riksdagen 2020/21:3656 av Roger Hedlund m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/mojliggorande-av-foraldraledighet-for-mor--och_H8023656

Motion till riksdagen 2020/21:3649. *En tryggare, mer flexibel och individanpassad sjukförsäkring*, av Mats Berglund m.fl. (MP). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/en-tryggare-mer-flexibel-och-individanpassad_H8023649

Motion till riksdagen 2020/21:3657 av Roger Hedlund (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/heltidsarbete-som-norm-inom-offentlig-sektor_H8023657

Motion till riksdagen 2020/21:3765 av Hans Eklind m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-skr-20202131-riksrevisionens_H8023765

Motion till riksdagen 2020/21:3868 av Mats Green m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-skr-20202192-en-god_H8023868

Motion till riksdagen 2020/21:3871 av Sofia Damm m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-skr-20202192-en-god_H8023871

Motion till riksdagen 2020/21:3877 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-skr-20202189-riksrevisionens_H8023877

Motion till riksdagen 2020/21:3920 av Kristina Axén Olin m.fl. (M). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-prop-202021122-battre_H8023920

Motion till riksdagen 2020/21:4019. *med anledning av prop. 2020/21:100 2021 års ekonomiska vårproposition*, av Nooshi Dadgostar m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-prop-202021100-2021-ars_H8024019

Motion till riksdagen 2020/21:4033 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-prop-202021100-2021-ars_H8024033

Motion till riksdagen 2020/21:4035 av Ebba Busch m.fl. (KD). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/med-anledning-av-prop-202021100-2021-ars_H8024035

Motion till riksdagen 2021/22:3278. *Röd politik för en grön omställning*, av Nooshi Dadgostar m.fl. (V). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/rod-politik-for-en-gron-omstallning_H9023278

Motion till riksdagen 2021/22:3963. *Liberal feministisk politik för lika rättigheter och möjligheter*, av Roger Haddad m.fl. (L). Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/liberal-feministisk-politik-for-lika-rattigheter_H9023963

- Muller, Jerry Z. (red.) (1997). *Conservatism: an anthology of social and political thought from David Hume to the present*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- NKA Nationellt kunskapscentrum anhöriga (2014). *Snabba fakta om Sveriges 1,3 miljoner anhöriga*. Tillgänglig: https://www.anhoriga.se/Global/Informationsmaterial/Snabba_fakta_folder_Nka_140623_web.pdf
- Ohlsson, Birgitta (2017). *Duktiga flickors revansch*. Stockholm: Månpocket.
- Proposition 2017/18:6. *Nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis*.
- Proposition 2019/20:2. *Höständringsbudget för 2019*.
- RIR 2017:9, *Bostadsbidraget – ur ett fördelnings- och arbetsmarknadsperspektiv*. Stockholm: Riksrevisionen. Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/FE420676-7E0A-423A-9E28-4480806EA1A5>
- RIR 2020:2, *Rutavdraget: konsekvenser av reformen*. Stockholm: Riksrevisionen. Tillgänglig: <https://www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2020/rutavdraget---konsekvenser-av-reformen.html>
- RIR 2020:9, *Flerbarnstillägget i barnbidraget – ett generellt bidrag som kan effektiviseras*. Stockholm: Riksrevisionen. Tillgänglig: https://www.riksrevisionen.se/download/18.553a797e17116d6ff-2b6a24b/1585564968124/RiR%202020_09%20Anpassad.pdf
- Rönblom, Malin (2011). "Vad är problemet – Konstruktioner av jämställdhet i svensk politik", *Tidskrift för genusvetenskap*, nr. 2–3, s. 33–55.
- Rönqvist, Sven (2019). "Märta kan tvingas flytta när Danderyd sparar in på nattis" i *P4 Stockholm*, 2019–03–05. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/artikel/7164752>
- Salonen, Tapio (2018). *Barnfattigdom i Sverige: Årsrapport 2018. Rädda Barnen*. Tillgänglig: https://www.raddabarnen.se/globalassets/bilder/rad--kunskap/arbetar-med-eller-for-barn/barnfattigdomsrapporter/rb_rapport_2018_final.pdf
- Salonen, Tapio (2020). *Millenniebarnen: En studie om ekonomisk utsatthet bland barn under hela uppväxten*. Rädda Barnen. Tillgänglig: https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/millenniebarnen_raddabarnen_201105.pdf/
- Sand, Ann-Britt (2016). *Anhöriga som kombinerar förvärvsarbete och anhörigomsorg*. Nka kunskapsöversikt 2016:3. Uppdaterad version. Tillgänglig: <https://www.anhoriga.se/Global/St%C3%B6d%20>

- och%20kunskap/Publicerat/Kunskaps%C3%B6versikter/Dokument/
Anhorigomsorg_sand_uppdatt.pdf
- Sandén, Anna-Karin & Aqil, Samira (2020). *Riksnormen för försörjningsstöd 2021*. Avdelningen för kunskapsstyrning för socialtjänsten, Socialstyrelsen. Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/riksnormen-for-forsorjningsstod-2021.pdf>
- SCB Statistiska centralbyrån (2017). *Färre kvinnor än män driver företag*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Farrekvinnor-an-man-driver-foretag/>
- SCB Statistiska centralbyrån (2017a). *Utrikes föddas utbildningsbakgrund 2017*. Tillgänglig: https://www.scb.se/contentassets/e9353be5b6624556a8c695c2e348a8c2/uf0506_2017a01_br_a40br1805.pdf
- SCB Statistiska centralbyrån (2018). *Medellivslängden ökar mest för högutbildade*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/demografisk-analys/pong/statistiknyhet/demografisk-analys-livslangdstabeller-efter-utbildningsniva/>
- SCB Statistiska centralbyrån (2018a). *Skilda världar? Det demografiskt delade Sverige*. Demografiska rapporter 2018:2. Tillgänglig: https://www.scb.se/contentassets/08d6bf349d024693963e43bbe133aba3/be0701_2018a01_br_be51br1802.pdf
- SCB Statistiska centralbyrån (2020). *Kvinnors inkomst närmar sig mäns – men långsamt*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2020/kvinnors-inkomst-narmar-sig-mans--men-langsamt/>
- SCB Statistiska centralbyrån (2020a). *Antal personer efter bushållstyp, bushållsställning, ålder och kön. År 2014–2020*. Statistikdatabasen. Tillgänglig: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0102__LE0102B/LE0102T17/
- SCB Statistiska centralbyrån (2021). *Yrken i Sverige*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/yrken-i-sverige/>
- SCB Statistiska centralbyrån (2021a). *Familjetyp för hemmaboende barn och unga 0–21 år efter kön, ålder, familjetyp, utländsk/svensk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå. År 2014–2020*. Statistikdatabasen.

- Tillgänglig: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0102__LE0102B/LE0102T17/
- SCB Statistiska centralbyrån (2021 b). *Andel personer i hushåll med en låg disponibel inkomst per k.e. – hushållstyp 1991–2019*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/tabell-och-diagram/inkomster--ekonomisk-standard-riket/andel-personer-i-hushall-med-en-lag-disponibel-inkomst-per-k.e.--hushallstyp-1991-2019/>
- SCB Statistiska centralbyrån (2021 c). *SILC Ekonomi och materiella tillgångar efter indikator, hushållstyp och kön. Samtliga åldrar. År 2008–2020*. Statistikdatabasen. Tillgänglig: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0101__LE0101E/LE0101SILCE02N/
- SCB Statistiska centralbyrån (2021d). *Sveriges befolkningspyramid*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkningspyramid/>
- Seniorval (u.å.) *Så funkar RUT*. Tillgänglig: <https://seniorval.se/bra-att-veta/sa-funkar-rut>
- Sirén, Sebastian (2019). *Välfärdspolitik och jämlikhet: insikter från jämförande socialpolitisk forskning*. Stockholm: Landsorganisationen i Sverige.
- Skandia (2019). *Sambällsförlusten av sjukskrivningar*. Tillgänglig: <https://www.skandia.se/globalassets/pdf/press-och-media/rapporter-och-debatt/sjuknotan-november-2019.pdf>
- Skolverket (2021). *Rätt till förskola*. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-forskola>
- Socialdemokraterna (2014). *Regeringsförklaringen 2014*. Tillgänglig: <https://www.socialdemokraterna.se/vart-parti/vara-politiker/statsrad/ste-fan-lofvens-tal/regeringsforklaringen-2014> (Uppdaterad 2017-04-15).
- Socialdemokraterna (2020). *Jämställdhet*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/jamstallldhet?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab2000a9bab712b94877ba5d628b6657df87428874f2cd-1c20b3134628791c5748f28f08eb9a40751430002c3e961a3041eabc859a-3b8820e1e40238c9d79ab42231a329aed8773bcfb653ab1596a26a3a4daoc-3252caec95239a7

- Socialdemokraterna (2020a). *Ett steg på vägen mot högre pensioner*. Nyhet 2020-01-07. Tillgänglig: <https://www.socialdemokraterna.se/nyheter/nyheter/2020-01-07-ett-steg-pa-vagen-mot-hogre-pensioner>
- Socialdemokraterna (2021). *Feminism*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/feminism?TSPD_101_Ro=088d-4528d9ab2000a43c2c4aaf24f49fd4d7d97051d26b7599cd5095b11d-ccd93c2bod7a350e116f089b00b19214300098ef80a1e99998d47c-57b70a208a99d941ced4265cc8b80ed8dd2263f3fc2c6e8ccb1eaf-d36f98fe9802650490220865#0
- Socialdemokraterna (2021a). *Kollektivavtal*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/kollektivavtal?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab200027aebce6c402c00a23b2a6f-7610b67ade7e94127869e9f05530a48900ef87352084742154514300045e-of8ed3837doadae10c0edo4fc62ca48b38885733b5e43715c8e4694ddd-303be3a6f29cc6fe610f606a537853efdi
- Socialdemokraterna (2021b). *Heltid och deltid*. Tillgänglig: <https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/heltid-och-deltid>
- Socialdemokraterna (2021c). *Arbetsrätt*. Tillgänglig: <https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/arbetsratt>
- Socialdemokraterna (2021d). *Äldreomsorg*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/alldre-omsorg?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab20008eb57bc7460c55b8c-7664f401d38da6e7e6fb8a192b7b56f781a99da272c1aae08a-6654c371430007a80072e1e35950e6c4832f111bf1d9aa3f3209931e8ae-33628c262edc9093aab68b24a65cf9f5b8dc1669a3e6eb8d3d
- Socialdemokraterna (2021e). *Föräldraförsäkring*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/foraldrarforsaking?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab20005b22ed427f4cb1f70739f32b-5769dc3f1507b13b32fcb30b8c4d512b5384bfe208c893c9d8143000b822a-1ebdd2275a15faf209f920592e42b3c43e85aebb413a811927dd137of-200b5013987e2647816f4b5c9e385dec7f
- Socialdemokraterna (2021f). *Ekonomiskt bistånd*. Tillgänglig: <https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/ekonomiskt-bistand>
- Socialdemokraterna (2021g). *Ekonomiskt bistånd*. Tillgänglig: <https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/ekonomiskt-bistand>

- Socialdemokraterna (2021h). *Arbetsmiljö*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/arbetsmiljo?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab20008ea968ac5871ce7a5f195f9b-b6380ed5e69b339a6b8fdb96000822164e5fd97086d3ce0aa-1430008e33f35bd5a09adb2c05f1fc7c36645c31acb9c0263cc9abcabe-694d591f706a8a78928618e60c1e152a2dea6aef335
- Socialdemokraterna (2021i). *Stärkt skydd för visselblåsare*. Nyhet 2021-05-20. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/nyheter/nyheter/2021-05-20-starkt-skydd-for-visselblasare?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab200075f589131fb0824bbe84edcd972dd2a-09124da51eb7e949eaca6e7f9c27d829d08d571415c143000cfef2597d-77fcadc3df49bee15d390c99717810754d2eb91e73ed0f9f9c3f685dfd198e6039919603bbfb11f0fa99ad
- Socialdemokraterna (2021j). *Vuxenutbildning*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/vuxenutbildning?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab2000a119e6bbe0a2c04567b53ff-bef0d5087bbd6932546d087f53c1284c9e9ba795b08c362aof-d1430001615bd622394d7da9f20cac8a548a059b97c1bb4fab9e39be2cb-904feb6ba531c3398e8d8bfb4944b43150195e565d00
- Socialdemokraterna (2021k). *Sjuksköterskelyft*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/sjukskoterskelyft?TSPD_101_Ro=088d4528d9ab20006f4e0a66d3f342c6cefbf-33658da21dof3aa2cof89d72e1428f2fc42e7ac76d108c3c31ea6143000b-628f9995aaba19f6b842dofe68c93893758ofodecf2e002952987931de5fb-2029fd7bd934d036e333dofoad7976c3c
- Socialdemokraterna (2021l). *Förskola*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/forskola?TSPD_101_Ro=088d-4528d9ab20001a7acb72f32f3204ec93d39b1c1a960e8abeod6324654f91f550eebae3212dd408a52e5dde14300044c1b320be94cd24d-3d5ec9a97afaccac2b25dd7556b6da2a57e04997d7daee8f88df-8f37434a8dbb2741450459977b0
- Socialdemokraterna (2021m). *Barnomsorg*. Tillgänglig: https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/barnomsorg?-TSPD_101_Ro=088d4528d9ab2000fc6cc2oadd4ca79d44bdced90b-4dab9f923adb36fc5279a8fa308bb4133f47f308b056981c143000d-

- 2dec494296661bf8bee6a55fe33639b7886e65dee9f3ed7dcda40e-6d969794a62813a9odec4a410546455e2a27bc742
- Socialstyrelsen (2021). *Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära. Underlag till nationell strategi*. Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-6-7464.pdf>
- Socialtjänsten (2021). *Statistikdatabas för äldreomsorg*. Tillgänglig: https://sdb.socialstyrelsen.se/if_ald/resultat.aspx
- SOU 2019:6. Utredningen för hållbart arbetsliv över tid. *Tid för trygghet*. Stockholm: Norstedts juridik. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/01/sou-20195/>
- SOU 2019:65. *Långtidsutredningen 2019: huvudbetänkande*. Stockholm: Norstedts juridik. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/12/sou-201965/>
- SOU A 2020:01. *Delredovisning av kommissionen för jämställda livsinkomster* [Elektronisk resurs]. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/01/kartlaggning-av-hur-offentliga-stodatgarder-fordelas-mellan-kvinnor-och-man-samt-oversyn-av-myndigheters-information-och-vagledning-ur-ett-jamstalldhetsperspektiv/>
- SOU 2021:69. *En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet*. [Elektronisk resurs]. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/08/sou-202169/>
- Suhonen, Daniel, Therborn, Göran & Weithz, Jesper (red.) (2021). *Klass i Sverige: ojämlikheten, makten och politiken i det 21:a århundradet*. Lund: Arkiv förlag.
- SvD (2017). "IMF rekommenderar jämlikhet – Andersson nöjd." *Svenska Dagbladet*, 2017-10-15. Tillgänglig: <https://www.svd.se/imf-rekommenderar-jamlikhet--andersson-nojd>
- Sverigedemokraterna (2020). *Jämställdhet*. Tillgänglig: <https://sd.se/our-politics/jamstalldhet/>
- Sverigedemokraterna. *Sjukvårdspolitik*. Tillgänglig: <https://sd.se/vad-vi-vill/sjukvardspolitik/>
- Syrén, Michael (2018). "Välkommen till äldreboendet för de rika: 'Orättvist in i döden'" i *Expressen*, 2018-09-23. Tillgänglig: <https://>

www.expressen.se/dinapengar/qs/valkommen-till-aldreboendet-for-de-rika-orattvist-in-i-doden/

- Takter, Martina (2019). *Anbörigperspektiv – en möjlighet till utveckling? Nationell kartläggning av kommunernas stöd till anhöriga 2019*. Tillgänglig: <https://anhorigasriksforbund.se/kartlaggning2019/>
- Wicklén, John (2021). ”M, V och KD: Mer pengar till äldre vården” *SVT Nybeter*. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/m-v-och-kd-mer-pengar-till-aldrevarden> (Hämtad 2021-12-02).
- Vänsterpartiet (2018). *Plan för att skapa den jämställda generationen – ekonomisk rättvisa*. Tillgänglig: <https://www.vansterpartiet.se/app/uploads/2018/08/Plan-f%C3%B6r-att-skapa-den-j%C3%A4mst%C3%A4llda-generationen.pdf>
- Vänsterpartiet (2020). *Feminism*. Tillgänglig: <https://www.vansterpartiet.se/politik/feminism/>
- Vänsterpartiet (2020)a. *Välfärd*. Tillgänglig: <https://www.vansterpartiet.se/politik/valfard/>
- Vänsterpartiet (2020)b. *Äldreomsorg*. Tillgänglig: <https://www.vansterpartiet.se/politik/aldreomsorg/>
- Zernell, Zandra (2019). ”Skevt könsfördelning i 9 av 10 vanliga yrken” i *Du & jobbet*, 2019-05-23. Tillgänglig: https://www.duochjobbet.se/article_archive/skev-konsfordelning-i-9-av-10-vanliga-yrken/